

A photograph of two people standing in a forest, looking out over a valley. The image is overlaid with a blue tint. A large orange graphic element, resembling a stylized sun or gear, is on the right side of the page.

Ontwerp

Gebiedsuitwerking

Dalmsholte

A small green map of the Dalmsholte region, with a red dashed line and a blue solid line indicating specific areas or boundaries.

Dalmsholte

Uitwerkingscommissie

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Ontwerp

Gebiedsuitwerking

Dalmsholte

Gebiedsuitwerking van het Reconstructieplan Salland-Twente voor het
deelgebied Dalmsholte

Januari 2007

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Inhoud

5	Voorwoord
7	Samenvatting
11	1 Inleiding
	Deel A: Het hoofdrapport
15	2 Kenschets van het gebied, het beleid en het proces
19	3 Het plan: aanpak, maatregelen en doelbereik
19	3.1 De reikwijdte van het plan
19	3.2 Ondernemerschap en ontwikkelruimte
19	3.2.1 Landbouw en milieu
26	3.2.2 Verblifsrecreatie en toerisme
26	3.2.3 Sociale en economische aspecten
29	3.3 Aantrekkelijk landschap
29	3.3.1 Water, bodem en natuur
37	3.3.2 Landschap, cultuurhistorie en archeologie
41	3.3.3 (Particuliere) landgoederen
41	3.4 Toegankelijkheid en beleving
41	3.4.1 Extensieve recreatie en verkeersveiligheid
47	4 Kosten en uitvoeringsaspecten
47	4.1 Kostenraming en financiering
48	4.2 Verwerving van gronden
50	4.3 (Planmatige) kavelruil en wettelijke herverkaveling
50	4.4 Relatie met bestemmingsplan buitengebied
51	4.5 Uitvoering van het plan
52	4.6 Risico's van het plan
55	5. Plan-MER (voorheen SMB)
	Deel B: Achtergrondinformatie
63	6. Huidige situatie en autonome ontwikkeling
63	6.1 Landbouw en milieu
66	6.2 Recreatie en toerisme
67	6.3 Leefbaarheid: sociale en economische structuur
71	6.4 Natuur en landschap
74	6.5 (Particuliere) landgoederen
74	6.6 Water en bodem
77	7. Doelen
85	Bijlage 1 Samenstelling uitwerkingscommissie
87	Bijlage 2 Kaart Natura 2000 gebieden
89	Bijlage 3 Beleidskader
91	Bijlage 4 Begroting Ontwerp Gebiedsuitwerking Dalmsholte
95	Bijlage 5 Verklarende woordenlijst
99	Bijlage 6 Literatuurlijst
101	Bijlage 7 Waterkwaliteitgegevens Dalmsholte 2005

Voorwoord

Vanaf 2004 heeft de stuurgroep Dalmsholte samen met u op een constructieve wijze gewerkt aan de uitwerking van het Gebiedsplan. In 2005 was de vaststelling hiervan een feit. We zijn verheugd dat nu de volgende stap is gezet: de afronding van de Ontwerp Gebiedsuitwerking.

Voor het zuidelijk en het noordwestelijk gebied is de planvorming afgerond en kan gestart worden met de uitvoering. Planmatige kavelruil, inrichting van nieuwe natuur en maatregelen om het waterbeheer te verbeteren en de recreatieve mogelijkheden te vergroten geven hier invulling aan.

Voor het noordoostelijk deel wordt nog een Planuitwerking opgesteld. Dit is nodig om een goede afweging te kunnen maken tussen de verschillende belangen en claims die op het gebied worden gelegd en ter bescherming van belangen in de huidige situatie. Duidelijk is geworden dat veel grond nodig is en dat grondverwerving bovenaan de agenda staat. De verwachting is dat met het aanbieden van de Ontwerp Gebiedsuitwerking de provincie Overijssel hieraan prioriteit geeft.

Tijdens het opstellen van de Gebiedsuitwerking is veel aandacht besteed aan informatieverstrekking en het creëren van draagvlak. Hiervoor is een kavelruil-/gebiedscoördinator ingezet en zijn nieuwsbrieven verspreid en druk bezochte informatiebijeenkomsten georganiseerd.

De stuurgroep, die werd omgedoopt tot uitwerkingscommissie, heeft ook geluisterd naar het gebied door het meenemen van suggesties en opmerkingen. Dit heeft onder meer geresulteerd in een opdracht aan het Kadaster voor het uitvoeren van een extra toedelingsonderzoek naar de potentiële verbetering van de landbouwkundige structuur in het gebied.

Ín de afgelopen periode bleef het niet alleen bij het maken van plannen. Er is ook al wat te zien in het gebied. Het gaat om uitgevoerde projecten die niet omstreden zijn en waarvan de financiering en de te volgen procedures waren afgerond.

Met de afronding van de Ontwerp Gebiedsuitwerking is de basis gelegd voor de uitvoering van concrete projecten in Dalmsholte, met aandacht voor landbouw, water, natuur, landschap, landgoederen, recreatie en sociaal-economische aspecten. Een proces dat nog jaren in beslag neemt en waarbij een goede samenwerking van essentieel belang is. Gezien de positieve ervaringen sinds 2004 ben ik er van overtuigd dat het in goede samenwerking gaat lukken. Dit alles om het gebied Dalmsholte zodanig in te richten dat het ook voor de toekomst aantrekkelijk is om hier te wonen, te werken en te verblijven.

B.J. (Bartus) Jonkman,
Voorzitter uitwerkingscommissie Dalmsholte

Samenvatting

Voor u ligt de Ontwerp Gebiedsuitwerking voor het gebied Dalmsholte. Het plangebied ligt in Salland en maakt deel uit van de gemeenten Ommen en Dalfsen. De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 4.500 ha. De Gebiedsuitwerking is opgesteld door de uitwerkingscommissie Dalmsholte en is een nadere uitwerking van het Reconstructieplan Salland-Twente, dat in september 2004 door Provinciale Staten is vastgesteld.

Het gebied Dalmsholte bestaat uit een relatief vlakke en open dekzandvlakte, die aan de noord- en zuidoostzijde is omgeven door hoger gelegen bos- en natuurgebieden van het Rechterensche Veld en de Archemerberg. Het gebied grenst aan de noordoostzijde aan de Beneden-Regge, dat een veel beslotener landschap heeft. De Vlier- en Dalmsholter waterleiding zorgt voor de afwatering van het gebied.

In 2000 hebben Gedeputeerde Staten (GS) een landinrichtingscommissie benoemd voor het gebied Dalmsholte. In 2002 heeft de landinrichtingscommissie een Plan van Aanpak opgesteld. Gedurende het planproces werd de commissie geconfronteerd met de inwerking-treding van de Reconstructiewet en kreeg zij te maken met inrichtingswensen voor natuur, landschap, waterbeheersing en verkeersveiligheid. Begin 2003 werd de RAK Dalmsholte door de provincie stilgelegd als gevolg van herprioritering van lopende landinrichtingsprojecten. In 2004 kreeg het voormalige RAK-gebied een nieuwe impuls doordat het Ommer deel en een klein deel van de gemeente Dalfsen in het Reconstructieplan Salland-Twente is aangewezen als Planuitwerking. Bovendien is het waterschap sinds 2001 bezig met de ontwikkeling van een nieuw waterhuishoudingsplan voor Dalmsholte. Dit heeft ertoe geleid dat voor Dalmsholte een stuurgroep is ingesteld, die in opdracht van GS in februari 2005 een Gebiedsplan heeft opgesteld. Op basis van dat Gebiedsplan heeft de stuurgroep, die werd omgedoopt tot uitwerkingscommissie, van GS een vervolg-

opdracht gekregen voor het opstellen van een Planuitwerking voor Dalmsholte. Daarbij moet worden aangetekend dat het Ommer grondgebied wel in het Reconstructieplan is opgenomen, maar het Dalfser gebied, op een klein deel na, niet. De uitwerkingscommissie heeft echter de opdracht gekregen om het Dalfser gebied op hetzelfde detailniveau uit te werken als het Ommer deel. Dit rapport hanteert regelmatig de reconstructie-term "Planuitwerking". Sinds de inwerkingtreding van de Wet inrichting landelijk gebied (WILG) op 1 januari 2007, valt de planuitwerking onder de WILG en heet dan "inrichtingsplan".

Het Plan

Tijdens het opstellen van het plan is de commissie tot het inzicht gekomen dat een Planuitwerking, zoals de Reconstructiewet die kent, voor het gehele gebied op dit moment niet aansluit bij de wijze waarop de commissie de doelen wil realiseren. De commissie heeft daarom besloten om voor Dalmsholte vooralsnog geen Planuitwerking op te stellen, zoals de oorspronkelijke opdracht was, maar een Gebiedsuitwerking. Een Gebiedsuitwerking is een integrale uitwerking van het Reconstructieplan op deelgebiedniveau en vormt de basis voor de uitvoering in het gebied. In een Gebiedsuitwerking wordt geen wettelijk instrumentarium gebruikt (zoals bij Planuitwerkingen). Over de Gebiedsuitwerking vindt geen formele inspraak plaats omdat alle maatregelen op basis van vrijwilligheid worden uitgevoerd.

De uitwerkingscommissie is van mening dat deze Gebiedsuitwerking een evenwichtig plan is, dat bijdraagt aan alle doelen.

De Gebiedsuitwerking bevat maatregelen en voorzieningen die bijdragen aan een vitaal platteland van Dalmsholte: een gezonde en duurzame landbouw, een levendige economische en sociale structuur, goede woon- en leefomstandigheden, een karakteristiek en aantrekkelijk landschap, mooie en goed functionerende natuurgebieden en een duurzaam watersysteem.

De belangrijkste maatregelen die hieraan een bijdrage leveren zijn de volgende (zie ook de plankaart):

- Verbetering van de inrichting van het landbouwgebied; dit betreft vooral de verbetering van de verkaveling van de landbouwbedrijven. Boerderijuitplaatsingen kunnen hieraan bijdragen;
- Verbreding van de landbouw door middel van het leveren van groene (natuur/landschap), blauwe (water) en gele (recreatie) diensten;
- Realiseren van ca. 570 ha nieuwe natuur en Robuuste Verbindingszones (RVZ) (een deel is reeds gerealiseerd);
- Realiseren van een duurzame inrichting van het watersysteem en verbetering van de waterkwaliteit, waarbij rekening gehouden wordt met de huidige en te ontwikkelen functies in het gebied. Ook wordt uitwerking gegeven aan de Reggevisie;
- Verbetering van de landschappelijke kwaliteit door het versterken van de verschillende landschapstypen;
- Behoud en ontwikkeling van de bestaande natuur- en cultuurhistorische waarden op de landgoederen door het uitvoeren van maatregelen die de economische draagkracht van de landgoederen vergroten;
- Aanleg van fiets-, wandel- en ruiterspaden en een aanlegplaats voor kano's;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid, o.a. voor schoolgaande kinderen;
- Verbeteren van de leefbaarheid door het uitvoeren van maatregelen die de sociale en economische vitaliteit van het landelijk gebied versterken. Denk daarbij aan het wonen/werken in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen (VAB's), ondersteunen van kleinschalige service-initiatieven en mantelzorg, meer mogelijkheden voor het functioneren van het zweefvliegveld en kleinschalige niet-agrarische bedrijvigheid en recreatie in VAB's;

Aanpak

Planmatige kavelruil

Op basis van de uitkomsten van het door het Kadaster uitgevoerde verkavelingsonderzoek en de reacties tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten in oktober 2006 heeft de commissie besloten om voor de deelgebieden Noord, Noordwest, Zuidwest en Zuidoost een vrijwillige (planmatige) kavelruil uit te voeren. Samenvoeging van enkele deelgebieden is mogelijk.

Bij een planmatige kavelruil vormen verschillende partijen samen een kavelruilcommissie die op een projectmatige wijze kavelruilen stimuleert en ruilmogelijkheden onderzoekt.

De kavelruilcommissie laat zich daarbij ondersteunen door een kavelruilcoördinator, het Kadaster en Dienst Landelijk Gebied (DLG). De werkwijze lijkt in zo'n geval op de werkwijze bij herverkaveling binnen landinrichting/reconstructie, met dat verschil dat bij planmatige kavelruil de deelname vrijwillig blijft. Waar is gekozen voor (planmatige) kavelruil kan al in 2007 worden begonnen. Het accent zal hier liggen op de landbouwdoelen en het vrijmaken van grond voor maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding en voor het aanleggen van recreatieve paden. Kavelruil kan bijdragen aan de realisatie van de RVZ in dit gebied. Daarnaast is realisatie afhankelijk van grondverwerving of deelname aan particulier natuurbeheer binnen de begrensde gebieden. De looptijd van de planmatige kavelruilen is 3 jaar.

Wettelijke herverkaveling

De uitwerkingscommissie is van mening dat, om de doelen in samenhang (integraal) te kunnen realiseren, voor deelgebied Noordoost een wettelijke herverkaveling het meest voor de hand liggende instrument is. In het deelgebied Noordoost moeten, meer dan in de overige deelgebieden, meervoudige ruimtelijke doelstellingen (o.a. verbetering verkaveling, realisatie nieuwe natuur en RVZ en waterdoelen) worden gerealiseerd. Bovendien is de landbouwkundige verkaveling in deelgebied Noordoost slechter dan in de overige deelgebieden. Voordat een wettelijke herverkaveling in deelgebied Noordoost kan worden uitgevoerd, moet voor dit deelgebied wel eerst een nadere uitwerking in de vorm van een Planuitwerking op basis van de Reconstructiewet worden opgesteld. In 2007 start de commissie de Planuitwerking zodra de Gebiedsuitwerking is vastgesteld door GS. Afhankelijk van de uitkomst kan bijstelling van de maatregelen plaatsvinden.

In het Noordoostelijk deel zal het accent de komende paar jaar dienen te liggen op grondverwerving. Afhankelijk van het tempo van grondverwerving kan een start worden gemaakt met het op te stellen wettelijke ruilplan. De uitwerkingscommissie gaat er van uit dat in 2009 kan worden begonnen met het opstellen van een ontwerp ruilplan. De doorlooptijd van het ruilplan wordt voorlopig geschat op 5 jaar. Na vaststelling van het ruilplan zal de aandacht zich vooral richten op de inrichting van de vrijgemaakte natuur en inrichting van het Reggedal.

Plan-MER

Omdat het in eerste instantie de bedoeling was om een Planuitwerking op te stellen, is een zogenaamde Plan-MER (voorheen Strategische Milieubeoordeling (SMB)) opgesteld, die ingekort is opgenomen in het rapport.

De SMB-plicht voor een Planuitwerking vloeit voort uit de aanwezigheid van zogenaamde Habitarichtlijngebieden (Natura 2000 gebieden): de Lemeler- en Archemerberg.

De beoordeling in het kader van de Plan-MER is gedaan aan de hand van thema's, die zijn afgeleid van de beleidsdoelen die in de reconstructie een belangrijke rol spelen. Daarbij is aangesloten op het Milieueffectrapport van het Reconstructieplan Salland-Twente. De uitwerkingscommissie vindt dat het plan per saldo een gunstig effect heeft op het gebied. Voor de aspecten verdroging en waterkwaliteit zal voor uitvoering in de drie noordelijke deelgebieden aanvullend modelonderzoek plaatsvinden. Dit is nodig om eventuele significante negatieve effecten te voorkomen op beschermde flora en fauna in de gebieden die vallen binnen de externe werking van de Natura 2000 gebieden.

Kosten en financiering

De kosten van de uitvoering van het plan zijn geraamd op circa € 23,4 miljoen. Dit bedrag is exclusief de kosten voor grondverwerving voor nieuwe natuur en de Robuuste Verbindingszones (RVZ). De kosten hiervoor komen volledig voor rekening van het Rijk en provincie. Betaling vindt plaats buiten verantwoordelijkheid van de uitwerkingscommissie en maakt geen deel uit van de begroting van dit plan. Beleidswijzigingen zoals de invoering van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de mogelijk daarmee samenhangende (her)prioritering bij de inzet van middelen kunnen leiden tot wijzigingen in de subsidiëring van maatregelen.

De middelen voor de uitvoering van het plan komen deels van de Rijksoverheid. Ook de Europese Unie (EU) draagt eventueel bij aan bepaalde onderdelen. Daarnaast is het van belang dat de provincie Overijssel, de gemeenten Dalfsen en Ommen en de waterschappen Groot Salland en Regge en Dinkel een financiële bijdrage leveren. Voor de onderdelen waaraan het Rijk niet meebetaalt zullen deze partijen de belangrijkste partners zijn voor financiering. Ook private partijen leveren mogelijk een financiële bijdrage.

De verschillende budgetten die het Rijk nu heeft voor het landelijk gebied gaan in 2007 samen in één budget: het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Over de inzet van het geld maakt de provincie Overijssel afzonderlijk afspraken met het Rijk voor de periode van 2007 tot 2013 op basis van normkosten. De provincie krijgt de volledige zeggenschap over het beschikbare geld en voert de regie over de uitvoering. Na zeven jaar legt de provincie verantwoording af aan het Rijk.

Tussentijds rapporteert de provincie over de voortgang. Voor de maatregelen die in het kader van deze Gebiedsuitwerking door de verschillende betrokken partijen uitgevoerd gaan worden, kan bij de provincie subsidie worden aangevraagd vanuit het ILG.

Grondverwerving

Om te kunnen starten met de verkaveling is de beschikbaarheid van voldoende grond van cruciaal belang. De komende tijd zal daarom voldoende grond verworven moeten worden om de doelen uit het plan te kunnen realiseren. Naast deelname aan particulier natuurbeheer door grondeigenaren zal het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) proberen de benodigde gronden te verwerven. Grondverwerving, deelname aan particulier natuurbeheer en eventuele bedrijfsverplaatsingen blijft plaatsvinden op vrijwillige basis.

Om de nieuwe functies te kunnen realiseren en om de puzzel bij het ruilplan passend te krijgen is in deelgebied Noordoost ca. 418 ha grond nodig. Voor realisatie van de doelen voor natuur (nieuwe natuur en RVZ) is er vanuit gegaan dat 40% via de SN-regeling (particulier natuurbeheer) wordt gerealiseerd (ca. 150 ha) en 60% via aankoop en doorlevering naar erkende natuurbeschermingsorganisaties (ca. 225 ha). De gronden die nodig zijn voor het plan en die op vrijwillige wijze worden verworven, zijn de zogenaamde taakstellingshectares. In deelgebied Noordoost is de taakstelling in totaal 268 ha. Deze grond wordt aangekocht door Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). Bij herverkaveling worden de verworven gronden vervolgens op de juiste plaats gelegd. Op 1 november 2006 had het bureau ca. 15 ha aangekocht. Dit betekent dat er nog 253 ha verworven moet worden.

In het overige gebied van Dalmsholte is voor de realisering van de nieuwe functies en het ruilplan ca. 268 ha grond nodig. In dit gebied is de taakstelling in totaal ca. 190 ha. Op 1 november 2006 had BBL ca. 9 ha aangekocht. Dit betekent dat er nog 181 ha verworven moet worden.

Relatie met bestemmingsplan buitengebied

De gemeenten Dalfsen en Ommen hebben de intentie om te komen tot een goede afstemming van het gemeentelijk planologisch beleid op de Gebiedsuitwerking. Verder houdt de gemeente Dalfsen in het nieuw op te stellen bestemmingsplan buitengebied Lemelerveld rekening met de Gebiedsuitwerking Dalmsholte. Hiermee wordt begin 2007 gestart.

Het deel van de Gebiedsuitwerking Dalmsholte dat binnen dit bestemmingsplan valt, is het voormalige grondgebied van de gemeente Ommen (gebied ten oosten van de N348). Vanwege haar nauwe betrokkenheid bij het tot stand komen van de Gebiedsuitwerking, is de gemeente Dalfsen bereid om snelle realisatie van het plan mogelijk te maken. De gemeente Ommen is momenteel bezig met een algehele herziening van het bestemmingsplan buitengebied en betreft daarbij het Reconstructieplan Salland-Twente. Ook zal rekening worden gehouden met Gebiedsuitwerkingen zoals die voor Dalmsholte, maar dat houdt niet in dat de relevante onderdelen rechtstreeks worden overgenomen. Voor het realiseren van (delen van) de Robuuste Verbindingszone kan bijvoorbeeld pas na de grondverwerving een procedure voor een bestemmingswijziging worden gestart. Voor veel uitvoeringsmaatregelen is daarom toch een specifieke procedure noodzakelijk.

Uitvoering van het plan

Na aanbidding van de Ontwerp Gebiedsuitwerking aan GS en verkregen goedkeuring, wordt gestart met de uitvoering. Na drie à vier jaar vindt een evaluatie plaats van de voortgang bij de realisatie van de plannen.

Bij de vrijwillige kavelruil is de uitwerkingscommissie Dalmsholte, onder voorzitterschap van waterschap Groot Salland, verantwoordelijk voor de uitvoering van het inrichtingsplan. Zij heeft een coördinerende, adviserende en initiërende taak. Afstemming met de gemeenten, waterschappen en de provincie behoort tot de verantwoordelijkheid van deze commissie. Wanneer de uitwerkingscommissie in overleg met de betrokken eigenaren grond heeft vrijgemaakt voor de verschillende doeleinden, is het aan de betrokken partijen om zelf voor de uitvoering te zorgen.

Deelgebied Noordoost zal verder worden gedetailleerd in een planuitwerking. Dat (deel)plan Noordoost krijgt, na inspraak, wél een wettelijke status en is na vaststelling door de provincie de basis voor het realiseren van de doelen in deelgebied Noordoost via het instrument van wettelijke herverkaveling. Gedeputeerde Staten van Overijssel zijn in deze wettelijke herverkaveling verantwoordelijk voor de uitvoering van het plan. Om die uitvoering te coördineren zullen Gedeputeerde Staten op basis van de provinciewet een inrichtingscommissie benoemen. Die commissie zal een aantal bevoegdheden rond de procedure van herverkaveling gedelegeerd krijgen.

De uitwerkingscommissie is voornemens het plan in hetzelfde tijdsbestek uit te voeren als de looptijd van het reconstructieplan Salland-Twente (12 jaar). De commissie streeft daarom naar een daadwerkelijke uitvoeringsperiode van 10 jaar met nog 2 jaar uitloop voor financiële afwikkeling en evaluatie.

De uitwerkingscommissie heeft voorkeur voor een samenhangende uitvoering van maatregelen en zal daar tijdens de uitvoering op toezien.

Tijdens de uitvoering van het plan verandert er veel in het gebied. De uitwerkingscommissie biedt mogelijkheden om persoonlijke vragen te stellen, bijvoorbeeld door regelmatig spreekuur te houden. Belanghebbenden zullen zoveel mogelijk op de hoogte worden gehouden over de voortgang door middel van nieuwsbrieven, internet en voorlichtingsbijeenkomsten. Bij de voorbereiding van werken worden de direct betrokkenen, zoals grondeigenaren, tijdig geïnformeerd en betrokken bij de uitvoering.

1 Inleiding

Gebiedsuitwerking reconstructie

Voor u ligt de Ontwerp Gebiedsuitwerking reconstructie voor het gebied Dalmsholte. In opdracht van het provinciaal bestuur heeft de uitwerkingscommissie Dalmsholte dit plan opgesteld. Waterschap Groot Salland is gedelegeerd opdrachtgever voor het opstellen van de Gebiedsuitwerking. Deze Gebiedsuitwerking is een nadere uitwerking van het Reconstructieplan Salland-Twente, dat in september 2004 door Provinciale Staten is vastgesteld. In het Reconstructieplan Salland-Twente is het oostelijk deel van het gebied Dalmsholte, gelegen in de gemeente Ommen en voor een klein deel in de gemeente Dalfsen, opgenomen als een gebied waarvoor een Planuitwerking wordt opgesteld. Het westelijk deel van het gebied ligt in de gemeente Dalfsen, buiten het reconstructiegebied.

Naast maatregelen gericht op verbetering van de fysieke omgeving (inrichting voor natuur, landbouw, landschap, water, verkeer, milieu en recreatie) komen bij reconstructie ook maatregelen aan de orde voor verbetering van de sociaal-economische structuur en vitaliteit van het platteland bij. Hierbij gaat het om wonen, werken en leefbaarheid.

De samenstelling van de uitwerkingscommissie is vermeld in bijlage 1. De commissie heeft het plan in november 2006 vastgesteld en zal het begin 2007 aanbieden aan Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel. Vaststelling van de Gebiedsuitwerking door GS wordt begin 2007 verwacht, waarna in datzelfde jaar tot uitvoering van het plan wordt overgegaan.

Hoe dit plan tot stand is gekomen, waaruit het plan bestaat, wat het kost, wie financieel bijdraagt en hoe en wanneer de uitvoering plaatsvindt, kunt u lezen in dit rapport.

Hoe is het rapport opgebouwd?

Het rapport bestaat uit twee delen. In deel A staan de planmaatregelen en effecten beschreven. Deel B is een achtergronddocument. Hierin staat een beschrijving van het gebied Dalmsholte, het beleidskader en de doelen die nagestreefd worden. Tot slot is een aantal (kaart-)bijlagen opgenomen.

De Gebiedsuitwerking bestaat achtereenvolgens uit de volgende hoofdstukken:

- Deel A: in hoofdstuk 2 is een kenschets van het gebied beschreven. In hoofdstuk 3 zijn de aanpak en de maatregelen weergegeven. In hoofdstuk 4 staat informatie over de kosten en uitvoering van het plan. Tot slot zijn in hoofdstuk 5 de effecten van de maatregelen beschreven in de vorm van een Plan-MER (voorheen strategische milieubeoordeling (SMB)). De Plan-MER heeft bij deze Gebiedsuitwerking geen formele status, behalve voor de Natura 2000 gebieden in het noordoostelijk deelgebied van Dalmsholte. Hier zal, gekoppeld aan de op te stellen Planuitwerking reconstructie, de Plan-MER wel een formele status krijgen.
- Deel B: in hoofdstuk 6 is de huidige situatie en de autonome ontwikkeling beschreven. De doelen voor het plangebied staan in hoofdstuk 7.

Informatie

Voor nadere informatie over het plan en de procedure kunt u contact opnemen met:

Uitwerkingscommissie Dalmsholte

Secretariaat: Dienst Landelijk Gebied
Postbus 10051
8000 GB ZWOLLE
Telefoon: 038-4271999
De heer F. Verstraten
De heer R.G.A.M. Sleiderink

Waterschap Groot Salland

Postbus 60
8000 AB Zwolle
Telefoon: 038-4557200
De heer W. Bots
Mevrouw M. Meeuwissen

Provincie Overijssel

Postbus 10078
8000 GB ZWOLLE
Telefoon: 038-4998899
De heer J. van der Graaf

Deel A

Het hoofdrapport

2 Kenschets van het gebied, het beleid en het proces

Grens van het plangebied

Het plangebied Dalmsholte ligt in Salland en maakt deel uit van de gemeenten Ommen en Dalfsen. De noordgrens ligt in de bossen van het Vechtdal, de oostgrens ligt in de bossen van de stuwwal van de Lemeler- en Archemerberg en het Overijssels Kanaal vormt de zuidgrens.

Oppervlakte en gebruik van het gebied

De oppervlakte van het totale plangebied Dalmsholte bedraagt circa 4.500 ha. Daarvan is ca. 2.700 ha (60%) cultuurgrond. In hoofdzaak is dit grasland, een deel is maïsland. Het overige deel van het gebied bestaat uit natuur, bos, wegen, waterlopen en bebouwing. Waterstaatkundig valt het gebied binnen het werkgebied van het waterschap Groot Salland, met uitzondering van de Regge en het gebied ten noordoosten daarvan, dat onder het waterschap Regge en Dinkel valt. Beide waterschappen verzorgen ook het waterkwaliteitsbeheer in hun werkgebied. Landschap Overijssel heeft ca. 526 ha eigendom in het gebied (Lemeler- en Archemerberg), Vereniging Natuurmonumenten ca. 35 ha (Rechterense Veld) en Staatsbosbeheer ca. 14 ha (langs de Beneden Regge). Ruim 600 ha wordt gerekend tot de landgoederen, waarvan ca. 475 ha is gerangschikt onder de Natuurschoonwet (NSW).

Korte kenschets van het gebied

In het noordoosten van het plangebied liggen de buurtschappen Giethmen (ca. 160 inwoners) en Dalmsholte (ca. 390 inwoners). De zuidgrens loopt ten noorden van de grotere kern Lemelerveld (ca. 3.200 inwoners). Net buiten het gebied liggen de kernen Vilsteren (ca. 380 inwoners), Nieuwebrug, Rechteren en Lemele (ca. 1.300 inwoners). Plaatsen in de omgeving met een regionaal voorzieningenniveau zijn Dalfsen (ca. 7.900 inwoners), Heino (ca. 7.000 inwoners) en Ommen (ca. 10.900 inwoners).

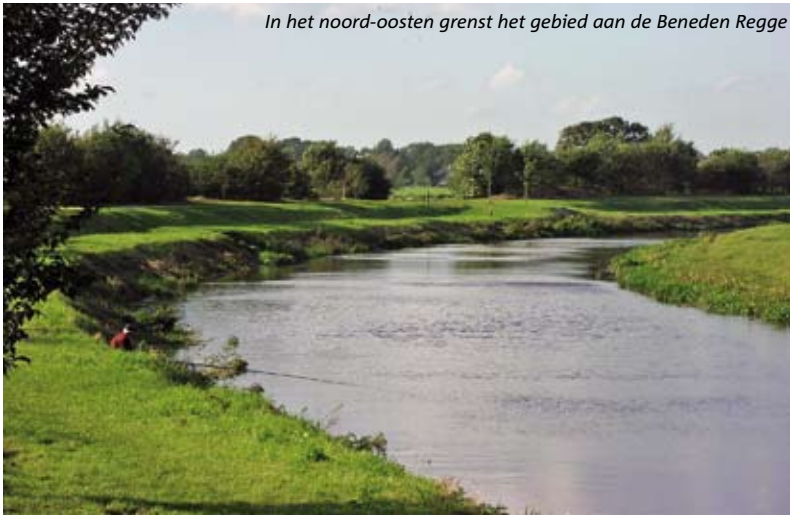
Het gebied Dalmsholte bestaat uit een relatief vlakke en open dekzandvlakte, die aan de noord- en zuidoostzijde is omgeven door hoger gelegen bos- en natuurgebieden van het Rechterensche Veld en de Archemerberg. Het gebied grenst aan de noordoostzijde aan de Beneden-Regge, dat een veel beslotener landschap heeft. De Dalmsholter waterleiding zorgt voor de afwatering van het gebied.

In het gebied zijn 114 agrarische bedrijven aanwezig. De belangrijkste tak is de melkveehouderij, gevolgd door de intensieve veehouderij. Van de 114 landbouwbedrijven zijn 67 grotere, levensvatbare bedrijven. Dit betreft een relatief hoog aandeel, gelet op de Overijsselse situatie. De overige bedrijven zijn kleinere bedrijven, waarvan een deel nog net kan doorgroeien naar een bedrijf, waaruit een volwaardig inkomen verworven kan worden. Enkele landbouwbedrijven halen inkomen uit verbrede activiteiten. Vooral in het gebied ten noorden van de Langsweg is sprake van een matige tot slechte verkaveling. Aan de noord- en oostkant van het gebied liggen landgoederen met buitenplaatsen en kastelen. Binnen het centrale deel van het plangebied komen geen hoge natuurwaarden voor. Op de flanken van de stuwwal, de dekzandrug en in de dekzandlaagte zijn wel potenties voor natuur aanwezig.

Blik op Dalmsholte vanaf de Archemerberg

In het noord-oosten grenst het gebied aan de Beneden Regge

In het Rechterensche Veld en op de Archemerberg liggen uitgestrekte bos- en heidegebieden. De flanken van de Archemerberg en de hogere zandrug van het Rechterensche Veld hebben een hoge en middelhoge indicatieve archeologische waarde. In het gebied van de gemeente Ommen liggen, mede door het voorkomen van veel natuur en bossen, de grotere recreatieve verblijfsaccommodaties. Het Dalfser deel betreft vooral een agrarisch gebied en kent voornamelijk kleinschalig toerisme. Rond het plangebied ligt een uitgebreide padenstructuur van wandel- en fietsroutes. Het afwisselende landschap van bos, stuwwal, open agrarisch gebied, water en cultuurhistorie maakt het gebied aantrekkelijk voor recreanten. De kruising van veel routes met de provinciale weg N348 is daarbij wel een knelpunt. Van de niet-agrarische bedrijven in het gebied bestaat de helft uit handel en zakelijke diensten. De werkgelegenheid in de niet-agrarische sector wordt bepaald door enkele grote bedrijven (loonbedrijf, horeca, grondverzet).

Lemelerveld is de belangrijkste kern in het gebied Dalmsholte. De voorzieningenstructuur in Lemelerveld wordt door de bewoners in het landelijk gebied als goed en toereikend ervaren.

Belangrijkste beleidsaspecten

Bij de planvorming zijn de beleidsrapporten van Rijk en provincie uitgangspunt. Al deze beleidsaspecten hebben de basis gevormd voor het Reconstructieplan Salland-Twente. De nieuwste beleidspunten zijn beschreven in de Nota Ruimte; ook deze zijn betrokken bij het opstellen van de Gebieds-uitwerking. Als dit wordt uitvergroet voor het gebied Dalmsholte komen we tot de conclusie dat voor de ontwikkeling van het plangebied met name van belang zijn:

- Het Waterhuishoudingsplan: het gebied Dalmsholte is gedeeltelijk aangeduid als wateraandachtsgebied natuur,

- Het Natuurgebiedsplan Overijssel: Dalmsholte behoort deels tot de ecologische hoofdstructuur met daarin circa 154 ha begrensde nieuwe natuur. Voorts kruisen een tweetal begrensde robuuste verbindingzones (RVZ) ((Vechtdal-Holterberg (noord-zuid) en Hattem-Ommen (west-oost)) het plangebied, met een totale oppervlakte van circa 415 ha,
- De zonering in het Reconstructieplan: extensive-rings- en verwevingsgebieden (op grondgebied van zowel gemeente Ommen als Dalfsen) en
- Het oostelijk deel van het gebied (Archemerberg/Lemelerberg) valt onder de Habitatrictlijn (Natura 2000).

Gedeelte van het plangebied Dalmsholte ligt in reconstructiegebied

Alleen het oostelijke deel van het plangebied, het grondgebied van de gemeente Ommen en een relatief klein deel van de gemeente Dalfsen, ligt in het reconstructiegebied Salland-Twente en is opgenomen in het Reconstructieplan Salland-Twente. Dit deel valt daarmee onder de werking van de reconstructiewet. Het westelijk deel van Dalmsholte (grondgebied van de gemeente Dalfsen) ligt buiten het reconstructiegebied, is niet opgenomen in het Reconstructieplan Salland-Twente en valt dus ook buiten de werking van de reconstructiewet.

Beleid van de gemeenten Dalfsen en Ommen

Afgezien van de reconstructie-uitwerking en de ontwikkeling van de kern Lemelerveld - die in dit kader alleen relevant is voor de relatie met het buitengebied - is door de gemeenten voor het gebied Dalmsholte geen zelfstandig beleid gemaakt. Er zijn weinig gegevens over het gebied bekend, ook omdat het bestuurlijk geen eenheid is. Het volgende algemene beleid is wel van invloed op het gebied:

- De gemeente Ommen is bezig met een algehele herziening van het bestemmingsplan buitengebied. Het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Dalfsen is in 2001 in werking getreden en loopt tot 2010. Voor het buitengebied van Lemelerveld wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld; met de actualisering wordt begin 2007 gestart.
- Het beleid ten aanzien van verkeersveiligheid en voor wegen en paden; in beide gemeenten geldt het concept duurzaam veilig: inrichting van 60 kilometer zones, etc.
- Het beleid ten aanzien van de leefbaarheid. De gemeente Ommen heeft beleid op het gebied van leefbaarheid geformuleerd voor haar kleine kernen. Omdat Dalmsholte en Giethmen dat niet zijn (deze zijn een buurtschap) is hiervoor geen specifieke actie voorzien. Ook voor het Dalfser deel, met de buurtschappen (het zuidelijke deel van) Hessum en Vennenberg, is geen specifiek beleid van toepassing.

De uitdaging

Dalmsholte vormt een samenhangend geheel met een eigen identiteit. Het is een agrarisch gebied, omringd door hoger gelegen gebieden met sterke functies voor natuur, cultuurhistorie en recreatie. De uitdaging voor de uitwerkingscommissie is om de verschillende functies, waarvan de dominantie per deelgebied anders is, elkaar te laten versterken. Dit versterkt uiteindelijk de vitaliteit en leefbaarheid van Dalmsholte.

Hoe is dit plan tot stand gekomen?

In 2000 hebben Gedeputeerde Staten (GS) een landinrichtingscommissie benoemd voor het gebied Dalmsholte. Dit naar aanleiding van een verzoek van de gezamenlijke Overijsselse Landbouworganisaties voor een ruilverkaveling met administratief karakter (RAK). In 2002 heeft de landinrichtingscommissie een Plan van Aanpak opgesteld. Gedurende het planproces werd de commissie geconfronteerd met de inwerking-treding van de Reconstructiewet en kreeg zij te maken met inrichtingswensen voor natuur, landschap, waterbeheersing en verkeersveiligheid. Begin 2003 werd de RAK Dalmsholte door de provincie stilgelegd als gevolg van herprioritering van lopende landinrichtingsprojecten. In 2004 kreeg het voormalige RAK-gebied een nieuwe impuls doordat het Ommer deel en een relatief klein deel van de gemeente Dalfsen in het Reconstructieplan Salland-Twente is aangewezen als Planuitwerking. Bovendien is het waterschap sinds 2001 bezig met de ontwikkeling van een nieuw waterhuishoudingsplan voor Dalmsholte. Dit heeft ertoe geleid dat voor Dalmsholte een stuurgroep is ingesteld, die in opdracht van GS in februari 2005 een Gebiedsplan heeft opgesteld. Op basis van dat Gebiedsplan heeft de stuurgroep, die werd omgedoopt tot uitwerkingscommissie, van GS een vervolgoopdracht gekregen voor het opstellen van een Planuitwerking voor Dalmsholte. Daarbij moet worden aangetekend dat het Ommer grondgebied wel in het Reconstructieplan is opgenomen, maar het Dalfser gebied, op een relatief klein deel na, niet. De uitwerkingscommissie heeft echter de opdracht gekregen om het Dalfser gebied op hetzelfde detailniveau uit te werken als het Ommer deel.

Keuze planvorm: van Planuitwerking naar Gebiedsuitwerking

Tijdens het opstellen van het voorliggende plan is de commissie tot het inzicht gekomen dat een Planuitwerking, zoals de Reconstructiewet die kent, voor het gehele gebied op dit moment niet aansluit bij de wijze waarop de commissie de doelen wil realiseren.

Op grond van onderstaande argumenten heeft de commissie besloten om voor Dalmsholte vooralsnog geen Planuitwerking (volgens de Reconstructiewet) op te stellen, zoals de oorspronkelijke opdracht was, maar een Gebiedsuitwerking.

Een Gebiedsuitwerking is een integrale uitwerking van het Reconstructieplan op deelgebiedniveau en vormt de basis voor de uitvoering in het gebied. In een Gebiedsuitwerking wordt geen wettelijk instrumentarium gebruikt (zoals bij Planuitwerkingen). Over de Gebiedsuitwerking vindt geen formele inspraak plaats omdat alle maatregelen op basis van vrijwilligheid worden uitgevoerd.

De volgende argumenten zijn voor de uitwerkingscommissie bij haar keuze van belang:

- Tijdens tussentijdse informatiebijeenkomsten in februari en maart 2006 bleek er onvoldoende duidelijkheid te zijn met betrekking tot de te realiseren landbouwdoelen en het in te zetten instrument voor herverkaveling.
- Op basis van een door het Kadaster uitgevoerd toedelingsonderzoek (zie par. 3.2.1) heeft de commissie geconcludeerd dat de doelen in een groot deel van het gebied gerealiseerd kunnen worden via vrijwillige (planmatige) kavelruil. Het is niet nodig om voor het gehele gebied te kiezen voor een wettelijke herverkaveling.
- De commissie heeft besloten om het instrument wettelijke herverkaveling alleen in te zetten in deelgebied Noordoost. Dit deelgebied ligt geheel in het reconstructiegebied waardoor de Reconstructiewet daar van toepassing is.
- In het deelgebied Noordoost moeten, meer dan in de overige deelgebieden, ruimtelijke doelstellingen (o.a. verbetering verkaveling, realisatie nieuwe natuur en RVZ en waterdoelen) worden gerealiseerd. Bovendien is de landbouwkundige verkaveling in deelgebied Noordoost relatief slechter dan in de overige deelgebieden.

Samenvattend is de uitwerkingscommissie van mening dat, om de doelen in samenhang (integraal) te kunnen realiseren, voor deelgebied Noordoost een wettelijke herverkaveling het meest voor de hand liggende instrument is. Daarbij is het overigens van groot belang dat voldoende grond (minimaal 50% van de benodigde oppervlakte) wordt verworven. In de overige deelgebieden wil de commissie de doelen realiseren via projecten op vrijwillige basis, waaronder vrijwillige (planmatige) kavelruil. Ook voor deze deelgebieden geldt dat voldoende grond verworven moet worden om de voorgestelde maatregelen uit te kunnen voeren.

Na aanbidding van de Ontwerp Gebiedsuitwerking aan GS en verkregen goedkeuring, zal voor deelgebied Noordoost de Gebiedsuitwerking verder worden gedetailleerd in een Planuitwerking. Dat (deel)plan krijgt, na inspraak, wél een wettelijke status en is na vaststelling door de provincie de basis voor het realiseren van de doelen in deelgebied Noordoost via het instrument van wettelijke herverkaveling (zie ook par. 3.2.1).

Na drie à vier jaar vindt een evaluatie plaats van de voortgang bij de realisatie van de plannen. Afhankelijk van de uitkomst kan bijstelling van de maatregelen plaatsvinden.

Gevoerd overleg

De commissie heeft bij het ontwikkelen van het plan zowel ambtelijk als bestuurlijk overleg gevoerd. Ambtelijk is dat gebeurd door middel van regelmatig overleg binnen de projectgroep Dalmsholte, waarin (deels ambtelijke) vertegenwoordigers van de commissieleden zitting hadden. Daarnaast is tussentijds overleg gevoerd met landgoedeigenaren en belangenorganisaties in het gebied. Bestuurlijk is overleg gevoerd met bestuurlijke vertegenwoordigers in de uitwerkingscommissie. Met de instanties die een financiële bijdrage leveren aan het plan is overeenstemming over het voorliggende plan.

Hoe verder?

De Ontwerp Gebiedsuitwerking wordt, na instemming door betrokken partijen, vastgesteld door GS. De procedurestappen zijn als volgt:

• Aanbieden Ontwerp Gebiedsuitwerking aan Colleges van B&W van de gemeenten Dalfsen en Ommen en het Dagelijks Bestuur van de waterschappen Groot Salland en Regge en Dinkel	november/december 2006
• Ontwerp Gebiedsuitwerking ter inzage op gemeentehuizen, internet en bij bibliotheken	november 2006
• Verwerken reacties ter inzage legging	december 2006
• Aanbieden Ontwerp Gebiedsuitwerking aan GS ter vaststelling	begin 2007
• Start uitvoering Gebiedsuitwerking (o.a. (planmatige) kavelruil)	begin 2007
• Opstellen Ontwerp Planuitwerking voor deelgebied Noordoost	in 2007
• Ter inzage legging Ontwerp Planuitwerking deelgebied Noordoost en mogelijkheid tot het indienen van inspraakreacties	eind 2007
• Verwerken inspraakreacties en opstellen Reactienota	eind 2007
• Vaststellen van de Planuitwerking voor deelgebied Noordoost door Provinciale Staten (PS)	begin 2008
• Planuitwerking voor deelgebied Noordoost ter goedkeuring naar Ministeries van LNV en VROM	begin 2008
• Start uitvoering Planuitwerking in deelgebied Noordoost (afhankelijk van voortgang grondverwerving)	2008

Na vaststelling van de Ontwerp Gebiedsuitwerking door GS wordt de uitvoering daarvan opgenomen in de provinciale programmering van de inrichting van het landelijk gebied.

3 Het plan: aanpak, maatregelen en doelbereik

Dit hoofdstuk beschrijft de maatregelen die een bijdrage leveren aan realisering van de doelen. Niet alleen maatregelen die zorgen voor de gewenste functiewijzigingen (bijv. wijziging van landbouwgrond in nieuwe natuur), maar vooral ook maatregelen die zorgen voor een vitaal platteland: een gezonde landbouw, goede leef- en woonomstandigheden, een levendige economische en sociale structuur, een aantrekkelijk landschap, een goed functionerend watersysteem en duurzame natuur.

Elke thematische paragraaf eindigt met een kwalitatief oordeel over het doelbereik, terwijl het hoofdstuk eindigt met een samenvattend overzicht van het doelbereik. Een uitgebreid kwantitatief beeld van de reconstructiedoelen en de mate waarin dit plan voor Dalmsholte daaraan bijdraagt, is weergegeven in deel B, hoofdstuk 7.

3.1 De reikwijdte van het plan

Globaal of gedetailleerd

De Gebiedsuitwerking Dalmsholte bevat niet alleen planmaatregelen die heel gedetailleerd zijn beschreven maar ook maatregelen die meer globaal en soms indicatief zijn weergegeven. Deze laatste categorie moet in een later stadium nog nader worden uitgewerkt. Het verschil in mate van detaillering heeft te maken met het wel of niet aanwezig zijn van de benodigde gegevens, of er (tijdrovend) aanvullend onderzoek nodig is en of sommige beleidsonderdelen nog onvoldoende duidelijk zijn. Wel is getracht het hele scala aan mogelijke maatregelen en voorzieningen in beeld te brengen.

Integraal of thematisch

De gewenste maatregelen voor de verschillende thema's (natuur, landbouw, recreatie, etc.) hebben zoveel onderlinge samenhang dat de planvorming integraal heeft plaatsgevonden. Terwille van de overzichtelijkheid en gewenste koppeling met de beschreven doelen, zijn de maatregelen echter

grotendeels thematisch beschreven. Waar dat relevant is, is de samenhang nadrukkelijk beschreven.

Flexibel of volgens procedures

Een Gebiedsuitwerking is een plan met een relatief lange uitvoeringsperiode (ca. 12 jaar). De huidige maatschappij is een dynamische maatschappij met veranderingen die elkaar in een hoog tempo opvolgen. Voor deze Gebiedsuitwerking in daarom gekozen voor een plan dat enerzijds heldere contouren biedt voor de middellange termijn, maar anderzijds zodanig flexibel is dat nieuw beleid en vernieuwde inzichten aangebracht kunnen worden (een ontwikkelingsgericht plan). Een en ander natuurlijk wel in goed overleg en met inachtneming van de vereiste procedures.

Van bovenaf of van onderop

Het voorliggende plan is een plan waarbij de gemeenten, de waterschappen, de landbouw- en de natuurbeschermingsorganisaties belangrijke partijen zijn die zorg zullen dragen voor nadere uitwerking en uitvoering. Het welslagen van het plan hangt echter voor een groot deel ook af van initiatieven van individuen, bedrijven en organisaties. Deze initiatieven dragen bij aan het realiseren van de doelen en het uitputten van de mogelijkheden.

3.2 Ondernemerschap en ontwikkelruimte

3.2.1 Landbouw en milieu

Voor de landbouw zijn maatregelen gericht op het verbeteren van de structuur en het perspectief van de grondgebonden landbouw. Dit betekent het versterken en verbreden van de economische basis van deze bedrijven. Voor de intensieve veehouderij worden geen nieuwe locaties ontwikkeld. Voor bestaande bedrijven zijn mogelijkheden beschikbaar voor bedrijfseconomische analyses en advies. Het verkrijgen van de status sterlocatie in het reconstructiegebied is de verantwoordelijkheid van de ondernemer zelf.

Daarvoor kan hij de gemeente raadplegen. Bij een perspectiefvolle landbouw horen ook maatregelen voor een integrale aanpak van de verdroging/vernatting en van de stikstof- en fosfaatproblematiek. Van belang zijn ook de maatregelen, die een bijdrage leveren aan de groene (natuur), blauwe (water) en gele (recreatie) diensten.

A Verlaging productiekosten grondgebonden landbouw

De productiekosten van de grondgebonden landbouwbedrijven worden verlaagd door verbetering van de verkaveling, de waterhuishouding en de ontsluiting.

Het gebied is matig verkaveld, maar er zijn grote verschillen tussen de deelgebieden

Verbetering van de verkaveling

Voor de bedrijfsvoering van vooral grondgebonden melkveebedrijven is een goede verkaveling van groot belang. Om beter inzicht te krijgen in de verkavelingssituatie en de verbeteringsmogelijkheden voor de verkaveling in combinatie met de realisering van de overige doelen, heeft de commissie voor het hele gebied een verkavelingsonderzoek (toedelingsonderzoek) laten uitvoeren door het Kadaster. In Dalmsholte worden vijf deelgebieden onderscheiden: Noord, Noordoost, Noordwest, Zuidoost en Zuidwest (zie inzet op de plankaart).

In onderstaande tabel is voor de veehouderijbedrijven aangegeven welke verbeteringen gemiddeld potentieel (dus in de optimale situatie) mogelijk zijn. Dalmsholte bestaat voornamelijk uit veehouderijbedrijven. Van de oppervlakte is 45% in gebruik bij graasdierbedrijven.

Uit de tabel blijkt dat er in alle deelgebieden verbetering mogelijk is, zowel wat betreft huiskavelvergroting, veldkavelvergroting als het aantal veldkavels per bedrijf. Weliswaar is het zo dat de optimale situatie nooit helemaal bereikt kan worden, maar deze cijfers geven wel aan dat de huidige situatie behoorlijk kan verbeteren.

Op basis van de uitkomsten van het toedelingsonderzoek en de reacties tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten in oktober 2006 heeft de commissie besloten de volgende aanpak te volgen:

- In het deelgebied Noordoost is sprake van een zeer slechte verkaveling en een gestapelde problematiek (realiseren van natuur-, landbouw-, water- en milieudoelen). Hier spelen veel ruimtelijke problemen die alleen in samenhang zijn op te lossen. Uit het onderzoek van het Kadaster blijkt dat de doelstellingen voor dit deelgebied alleen via wettelijke hervekaveling zijn te realiseren. Mits voldoende grond wordt aangekocht kan op die manier de landbouwkundige verkaveling sterk worden verbeterd en zijn bovendien de overige doelen te realiseren. De commissie heeft daarom besloten in deelgebied Noordoost een wettelijke hervekaveling uit te voeren. Om het instrument wettelijk hervekaveling in te kunnen zetten, moet voor dit deelgebied eerst een nadere uitwerking in de vorm van een Planuitwerking op basis van de Reconstructiewet worden opgesteld. Deze Planuitwerking wordt opgesteld, na vaststelling van de Gebiedsuitwerking door GS. Voor een effectieve realisatie van de Planuitwerking is het gewenst dat ca. 50% van de benodigde grond in dit deelgebied is verworven. De commissie zal pas starten met het opstellen van een Planuitwerking voor deelgebied Noordoost, nadat GS hiervoor opdracht heeft verleend.

	% huiskavel		grootte huiskavel (ha)		aantal veldkavels		grootte veldkavel (ha)	
	huidig	nieuw	huidig	nieuw	huidig	nieuw	huidig	nieuw
NO	30	63	7,9	17,3	5,7	1,3	3,1	7,9
ZO	70	86	30,1	37,4	2,4	0,7	5,4	8,8
ZW	66	85	17,5	23,9	2,1	0,6	4,9	7,6
NW	42	76	9,4	17,1	3,2	0,8	4,0	6,7
N	46	61	9,3	11,0	2,8	1,6	3,5	4,4
Hele gebied	52	76	14,1	20,6	3,3	0,9	3,9	7,2

Tabel: verkavelingssituatie (incl. natuur- en waterclaim) in de inbreng (huidige situatie) en in de meest optimale toedeling (nieuwe situatie) van de veehouderijen (excl. Intensieve veehouderijen) (doorgerekend met 60/20/20-model) (Bron: Toedelingsonderzoek Dalmsholte, Kadaster Landinrichting, oktober 2006)

In deelgebied Noordoost kunnen tussentijds vrijwillige kavelruilen plaatsvinden, waarvan de uitwerkingscommissie het effect zal beoordelen op het 'no-regret' principe.

- In de overige deelgebieden (Noord, Noordwest, Zuidwest en Zuidoost) wordt het instrument vrijwillige (planmatige) kavelruil ingezet. De ruimtelijke opgaven voor deze deelgebieden zijn minder complex, waardoor de commissie prioriteit geeft aan vrijwilligheid bij de realisatie. De vrijwillige kavelruilen kunnen spoedig starten.

Voor de deelgebieden Zuidwest en Zuidoost geldt dat veel melkveebedrijven al een huiskavel van 60% of meer en relatief weinig kavels per bedrijf hebben. Dit geldt vooral in het deelgebied Zuidoost. De commissie wil door middel van kavelruil proberen alle doelen in de deelgebieden te realiseren. In deelgebied Zuidwest is een gedeelte van de Robuuste Verbindingszone (RVZ) Hattem-Ommen gepland en zijn doelen voor de waterhuishouding vastgesteld. Door het gericht aankopen van grond wil de commissie deze doelen realiseren. Ook in het deelgebied Noordwest is sprake van een geplande RVZ (Vechtdal-Holterberg). Omdat veel van de begrensde gronden in bezit zijn van landgoederen heeft het ruilen van grond via vrijwillige kavelruil de voorkeur. In het deelgebied Noord spelen de realisatie van de RVZ Hattem-Ommen en het natuurlijker inrichten van de Marswetering.

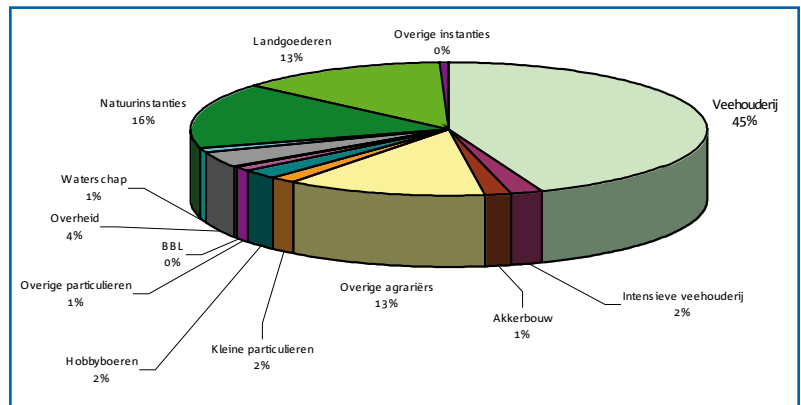
Benodigde ruilgrond

Voor verbetering van de landbouwkundige verkaveling is ruilgrond nodig. Deze zogenaamde 'landmetershectares' worden door BBL aangekocht om het ruilproces bij herverkaveling te vergemakkelijken. Deze gronden worden aan het eind van het project verkocht aan eigenaren tegen actuele grondprijzen. De benodigde hoeveelheid ruilgrond is aangegeven in de tabellen 4.1 en 4.2 in hoofdstuk 4.

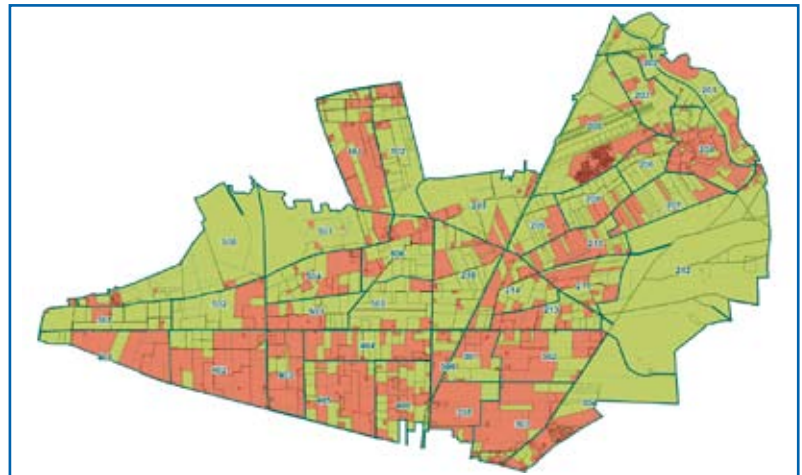
Voor alle deelgebieden geldt dat verbetering van de inrichting alleen mogelijk is als voldoende ruilgrond kan worden verworven. Dit is een flinke opgave, waarop in paragraaf 4.2 nader wordt ingegaan.

Kavelaanvaardingswerken (in deelgebied Noordoost)

In deelgebied Noordoost is een wettelijke herverkaveling voorgesteld. Door de nieuwe toedeling ontstaan kavels met percelen die in grootte, vorm, ligging en ontwatering niet altijd vergelijkbaar zijn met wat is ingebracht. Kavelaanvaardingswerken zijn nodig om kavels te vormen, die in redelijke mate vergelijkbaar zijn met de ingebrachte kavels. Het graven en dempen van

Verdeling van de cultuurgrond naar gebruik in Dalmsholte (bron: Kadaster)

Huiskavels (rood) en veldkavels (groen) in Dalmsholte (bron: Kadaster)

sloten, het aansluiten van percelen en het aanpassen van de detailontwatering zijn voorbeelden van dergelijke werken. Door de nieuwe kavelgrenzen zoveel mogelijk op bestaande topografische grenzen te leggen, kunnen de kavelaanvaardingswerken beperkt zijn.

Kavelaanvaardingswerken worden uitgevoerd binnen randvoorwaarden. Ze mogen niet verdrogend werken of de ontwikkelingsmogelijkheden van nieuwe natuurgebieden belemmeren en dienen te passen binnen het bestemmingsplan. Bedragen voor kavelaanvaardingswerken worden bij voorkeur als een schadevergoeding uitgekeerd. De agrariër kan daarbij zelf de werken (laten) uitvoeren.

Verbetering ontsluiting

Door herverkaveling van gronden vermindert het transport van agrarisch verkeer. Voor de ontsluiting van gronden is aanleg van enkele insteekwegen mogelijk noodzakelijk. Lengte en plaats van de aan te leggen insteekwegen hangen af van de toedeling. In de begroting is rekening gehouden met aanleg van 1,5 kilometer insteekwegen. De bestaande openbare zandwegen worden bij de reconstructie, vanuit landschappelijke en recreatieve overwegingen, in principe gehandhaafd.

Dit geldt zeker voor die zandwegen, die gelegen zijn in de begrensde nieuwe natuurgebieden. De gemeente Dalfsen heeft aangegeven geen voorstander te zijn van verharding van het onverharde weggedeelte van de Langsweg. Dit in verband met het mogelijk ontstaan van een sluisweg in het gebied.

Wijziging van de waterhuishouding

Vanuit landbouwkundige optiek is het zeer wenselijk dat in het deelgebied Zuidoost de verdroging wordt verminderd. Voor de overige deelgebieden is het wenselijk dat de wateroverlast in natte situaties wordt verminderd. In enkele delen leeft ook de wens om de natschade te verkleinen. Een duurzame inrichting van de waterlopen en de realisatie van waterberging zijn hiervoor noodzakelijk. De commissie geeft, waar dit mogelijk is, voorkeur aan het realiseren van de beleidsdoelen voor water en natuur op dezelfde locatie. Er vindt dan geen of minder stapeling van grondbehoefte plaats.

Boerderijverplaatsing/-uitplaatsing

Voor realisering van nieuwe functies en verbetering van de verkaveling is het nodig dat gronden worden aangekocht. Naast het verwerven van stoppende bedrijven is het ook mogelijk dat bedrijven worden uitgeplaatst (naar buiten het gebied Dalmsholte). Gezien de benodigde hoeveelheid gronden wordt uitgegaan van zes uitplaatsingen. Uitplaatsing vindt plaats op basis van vrijwilligheid en is mogelijk naar gebieden, die in principe geen aankoopgebied van BBL zijn en geen mestoverschot hebben.

Interne boerderijverplaatsing (binnen het blok).

Boerderijverplaatsing (op vrijwillige basis) levert een bijdrage aan verbetering van de verkaveling en aan de realisering van nieuwe functies, met name nieuwe natuur. De commissie heeft voorkeur voor het uitplaatsen van bedrijven (naar buiten het gebied Dalmsholte), maar interne boerderijverplaatsing (binnen het gebied Dalmsholte) is bij uitzondering ook mogelijk om daarmee de verschillende beleidsdoelen te realiseren en ruimte te bieden voor omliggende landbouwbedrijven.

Subsidiëring.

Tot voor kort kon voor verplaatsing of uitplaatsing gebruik gemaakt worden van de Regeling Bedrijfs-hervestiging en -Beëindiging (RBB), wanneer BBL de gronden kocht. Deze regeling is inmiddels vervallen. De provincie beraadt zich momenteel over een mogelijke vervangende regeling.

Bedrijfsvergroting/extensivering grondgebonden bedrijven

De melkveehouderijbedrijven zullen niet alleen de melkproductie per bedrijf verhogen, maar ook door de mestwetgeving streven naar een beter evenwicht tussen grond en het aantal grootvee-eenheden. Aankoop en/of pacht van grond draagt bij aan extensivering. In het Reconstructieplan Salland-Twente zijn zoekgebieden opgenomen voor extensiveringsprojecten van grondgebonden melkveehouderijbedrijven. De deelgebieden Noordoost en Zuidoost liggen in een dergelijk zoekgebied. Experimenten elders met een constructie waarbij extensivering van grondgebonden landbouwbedrijven plaatsvindt via een groundbank, wordt hierbij betrokken. Ook het toepassen van groene diensten in deze deelgebieden levert een bijdrage aan de gewenste verlaging van de mineralendruk.

B Ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij

Intensieve veehouderijbedrijven op daarvoor geschikte plaatsen in het verwevingsgebied worden in staat gesteld zich duurzaam te ontwikkelen binnen de voor de sterlocaties geformuleerde randvoorwaarden. In het kort komt het er op neer dat een bedrijf omgevingsruimte moet hebben voor een groei naar minimaal 175 nge (= Nederlandse grootvee eenheid). Hervestiging op dergelijke locaties moet ook mogelijk zijn en de omvang van het bouwblok is minimaal 1,5 ha. De aanwijzing van sterlocaties is geen onderdeel van de Gebiedsuitwerking. Veehouders kunnen dit bij de desbetreffende gemeente aanvragen. Bij een positief besluit wordt de sterlocatie in het bestemmingsplan opgenomen. Het opgerichte Coördinatiepunt Intensieve Veehouderij (CIV, Deventer) kan steun verlenen bij strategiebepaling en bij het zoeken en ontwikkelen van duurzame intensieve veehouderijlocaties.

C Milieuaspecten

Vermindering ammoniakuitstoot

In het oosten van Dalmsholte zijn in het kader van de reconstructiezonering extensiveringsgebieden aangewezen (zie inzet plankaart). In de extensiveringsgebieden liggen geen gespecialiseerde intensieve veehouderijbedrijven. Het aantal intensieve veehouderijbedrijven binnen Dalmsholte is zeer beperkt. Ook binnen de 250 m bufferzone rond voor verzuring gevoelige natuurgebieden komen geen bedrijven voor met intensieve veehouderij. Grondgebonden melkveehouderijbedrijven gelegen binnen de extensiveringsgebieden en die willen uitbreiden, lopen op grond van de Wet Ammoniak en Veehouderij (WAV), tegen een

plafond aan van 110 melkkoeien en 77 stuks jongvee. Recent is een wijziging van de WAV aangekondigd, waarbij het plafond wordt verhoogd naar 200 melkkoeien en 140 stuks jongvee. Dit zal voor de meeste bedrijven voldoende ontwikkelingsruimte bieden.

Maatregelen als het bouwen van groenlabelstallen, emissiearm bemesten, afdekken van de mestopslag en het verlagen van het ureumgehalte in de melk dragen bij aan een vermindering van de ammoniakdepositie. Met de komst van de AmvB-huisvesting en de Wet Ammoniak en Veehouderij wordt de toepassing van groenlabelstallen verder gestimuleerd. Experimenten om de emissie verder te beperken kunnen onder voorwaarden ondersteund worden.

De Lemeler- en Archemerberg zijn aangewezen als gebieden, die vallen onder de bescherming van de Habitatrichtlijn (Natura 2000). In de betreffende gebieden zijn kwetsbare, waardevolle natuurwaarden aanwezig. Dit kan er toe leiden, dat er extra inspanningen gepleegd dienen te worden om de ammoniakbelasting verder terug te dringen. Voor de Habitatgebieden worden beheerplannen opgesteld, waarin de aanwezige natuurwaarden en het beheer nader worden uitgewerkt.

Voor extra bescherming van de Lemeler- en Archemerberg biedt het Reconstructieplan geen aanknopingspunten. Hierbij dient op individueel bedrijfsniveau door middel van maatwerk naar oplossingen te worden gezocht.

Nitraat en fosfaat

Het deelgebied Zuidoost maakt deel uit van de zoekgebieden voor extensiveringsprojecten van grondgebonden melkveebedrijven. Het is een melkveehouderijgebied met een intensief landbouwkundig gebruik. De strategie van de meeste agrariërs is gericht op schaalvergroting en aankoop van melkquotum. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (EKW) dient er in 2009 een stroomgebiedsbeheersplan te worden opgesteld: hierin moeten voor het oppervlaktewater en grondwater doelen worden vastgesteld en maatregelen om die te bereiken.

Met betrekking tot de gewenste kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater gelden de normen van de EKW. Metingen van de oppervlaktewaterkwaliteit geven aan dat op dit moment de verwachte waterkwaliteitsnormen voor de EKW in het gebied Zuidoost en in een deel van het gebied Zuidwest niet gehaald worden. Naast het generieke mestbeleid wordt verwacht dat extra maatregelen nodig zijn, zoals meer begroeiing in de watergangen (hiervoor is ruimte nodig voor water) en mogelijk het instellen van spuit- en mestvrije zones. Voor het structureel (bovenwettelijk) extensiveren

van de melkveehouderij zijn in het deelgebied Zuidoost weinig mogelijkheden, omdat te weinig grond beschikbaar is. Uitplaatsing/verplaatsing van melkveebedrijven is een maatregel die bijdraagt aan extensivering. Ook vergroting van de pachtmogelijkheden van gronden kan een bijdrage leveren aan extensivering van gronden. Dit kan o.a. door gebruik te maken van de grondbankregeling die wordt opgezet. Het is voor dit deelgebied te overwegen ook een koppeling te maken met de inspanning, die gepleegd dient te worden om de Habitatgebieden Lemeler- en Archemerberg minder te belasten met ammoniakdepositie. Ook hiervoor is een grondbankregeling nodig. Overigens berust deze aanpak op vrijwillige deelname.

Stank

Met betrekking tot stank komen in Dalmsholte geen knelpunten voor bij locaties met verblijfsrecreatie en bebouwde kommen. Er zijn wel situaties bekend, waarbij burgerwoningen intensieve veehouderijbedrijven op slot zetten. Wanneer zich tijdens de uitvoering van het project kansen voordoen om die problemen op te lossen wil de uitwerkingscommissie daarbij helpen. De bedrijven kunnen gebruik maken van verplaatsings- of beëindigingsgelden, hoewel de budgetten in reconstructie beperkt zijn. Ook worden mogelijkheden van de Rood-voor-Rood regeling onderzocht.

Bestrijdingsmiddelen

De Gebiedsuitwerking bevat geen aanvullende maatregelen voor beperking van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, maar sluit aan bij de maatregelen die voortkomen uit het generieke beleid op dit punt. Met betrekking tot de gewenste kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater gelden de normen conform de EKW (Europese Kaderrichtlijn Water). Overwogen wordt om in deelgebied Zuidoost een meetnet voor bestrijdingsmiddelen te ontwikkelen, die zal worden opgenomen in de planvorming rond de EKW.

De melkveehouderij is de grootste tak van landbouw

D Verbreding van de landbouw

Naast verbetering van de productieomstandigheden moet de economische basis voor de landbouw worden versterkt, verbreed en verdiept.

Voorbeelden van verbreding en verdieping zijn zorglandbouw (b.v. verstandelijk gehandicapten of kinderopvang), natuurbeheer, educatie en recreatieve takken, aanbod van speciale (zuivel)-producten, biologische groenten, verkoop aan huis en levering aan restaurants/caterers. Organisaties als Stichting Stimuland zetten zich o.a. in om verbreding van de landbouw te stimuleren en te professionaliseren.

Om verbreding van landbouw te stimuleren is het belangrijk dat die locaties goed ontsloten en gemakkelijk bereikbaar zijn voor de toerist en recreant. Het aanleggen van goede recreatieve routestructuren aan de zuidzijde van landgoed Rechteren en Vilsteren zal een dergelijke ontwikkeling faciliteren. Dit geldt ook voor het gebied nabij Lemelerveld en het deelgebied Noordoost.

Agrarische bedrijven en landgoederen in een landschappelijk waardevolle omgeving hebben een structurele bestaansbasis nodig. Voor de instandhouding van cultuurhistorische en landschappelijke waarden moeten deze bedrijven duurzaam en economisch blijven voortbestaan. Meervoudig grondgebruik wordt ingezet om natuur-, landschaps- en milieudoelen in combinatie te realiseren. Wil de grondgebonden landbouw groene en blauwe diensten gaan leveren, dan moet een duurzame en aantrekkelijke financiële vergoedingsstructuur zijn uitgewerkt, die de goedkeuring heeft van de Europese Unie (EU). Landelijk zijn hiervoor proefprojecten gestart (Bieslandse Bos, Twickel en 'Boeren met Water').

Groene, blauwe en gele diensten

De Uitwerkingscommissie is van mening dat het streven bij groene, blauwe en gele diensten gericht

moet zijn op beloningen die duurzaam en concurrerend zijn met inkomsten uit gangbare agrarische producten. De agrarische ondernemers in Dalmsholte dienen zelf te beoordelen of de volgende opties binnen hun bedrijf perspectief bieden:

1 Particulier natuurbeheer in nieuwe natuur en RVZ

Het beleid is erop gericht dat particulier natuurbeheer op 40% van de oppervlakte begrensde nieuwe natuur en RVZ mogelijk moet zijn (zie inzet plankaart 'Realisatiestrategie natuur'). Dit is voor Dalmsholte ruim 200 ha (zie par. 4.2 tabellen 4.1 en 4.2). Bij particulier natuurbeheer blijft het eigendom bij de agrariër. De agrariër gaat een langjarige overeenkomst aan voor het beheer. Wel moet het gebied zodanig worden ingericht dat de gewenste natuurdoelen ook bereikt kunnen worden. Voor particulier beheer (SN) wordt gebruik gemaakt van de SN-regeling uit het Programma Beheer. De vergoeding is gebaseerd op de waardedaling van de grond. De bestemming van de grond wordt gewijzigd in 'natuur' of in 'natuur en water'.

2 Agrarisch natuurbeheer

In de beheersgebieden kunnen beheersovereenkomsten worden afgesloten (SAN-regeling). Dit zijn 6-jarige contracten over aangepast beheer van de gronden; het eigendom blijft bij de particulier, de bestemming blijft landbouw. De beheersgebieden (ruime jas) zijn aangewezen in het Natuurgebiedsplan Vecht-Regge. In Dalmsholte is een beheersgebied (weidevogelbeheer) aangewezen rond de Vilstersedijk/Vilsterse waterleiding. De Regeling Programma Beheer is hierop van toepassing.

3 Fondsvorming voor beheer van bestaande en nieuwe lijnvormige landschapselementen.

Voor het beheer van bestaande en nieuwe lijnvormige landschapselementen kan o.a. gebruik worden gemaakt van de bestaande regeling (ROLO). Een pilot voor een nieuwe regeling is gaande.

Deze regeling bevat mogelijk een dienstencontract met vergoedingen voor beheer met een maatschappelijke meerwaarde. Nagegaan wordt of dit dienstencontract ook in te zetten is voor het gebied Dalmsholte. Voor deze diensten wordt een plattelandsfonds opgericht.

4 Beheer van vlakvormige bestaande/nieuwe natuur en bestaande/nieuwe landschapselementen.

Indien het eigendom van natuur en/of landschapselementen in handen is van een natuurbeschermingsorganisatie, kan tussen een particulier/agrariër en de natuurbeschermingsorganisatie een contract worden opgesteld met

Veel landschapselementen zijn beeldbepalend

een eventuele financiële vergoeding voor het beheer. Particulieren kunnen nieuwe landschapselementen tegen bosgrondwaarde in eigendom krijgen. Gezocht wordt naar een mogelijkheid voor een vergoedingssysteem voor het beheer van deze elementen door particulieren. Dit kan in samenhang met bovenstaand fonds. Ook kan de Milieucoöperatie Ommer Marke hierin een rol vervullen.

5 Meervoudig grondgebruik.

Naast een vergoeding voor agrarisch natuurbeheer is combinatie mogelijk met vergoeding voor tijdelijke waterberging ('blauwe diensten') in de winterbedgebieden van de Regge. Nadat de Regge zijn natuurlijke dynamiek terug heeft en de inrichting van het Reggedal gereed is, krijgen agrariërs een vergoeding voor het tijdelijk bergen van water bij overstroming van de winterbedgronden. Dit geldt zolang de winterbedgronden nog niet zijn ingericht voor natuur (excl. de gronden met agrarisch natuurbeheer). Een zone voor blauwe diensten wordt ook voorgesteld bij 't Looven. Dit komt tegemoet aan de reeds aanwezige natuurlijke handicaps; het is namelijk een zeer nat gebied. Het afgraven van gronden in het westelijk gedeelte van het projectgebied, tezamen met de aanleg van de Robuuste Verbindingszone en waterberging lijkt goed mogelijk te zijn. Na inrichting zal dit gebied dan de functie 'natuur en water' krijgen.

6 'Boeren met water'.

Dit landelijke project zit in een experimenteel stadium en heeft als doel een bijdrage te leveren aan duurzaam waterbeheer. De inzet is water vast te houden op perceelsniveau. Op de relatief lage delen zuidelijk van de Vennenberger waterleiding kan dit van toepassing zijn. Alleen wanneer alle grondeigenaren binnen een stroomgebied overeenkomen om een blauwe dienst te vestigen op de percelen die gevoelig zijn voor overstroming of hoge grondwaterstanden, zal het waterschap deze optie overwegen. Daarnaast wordt waterberging voorgesteld langs de Dalmsholter en Vilsterse waterleiding en op enkele locaties verspreid door het gebied.

7. 'Boeren voor natuur'

Dit is een nieuw bedrijfsconcept in ontwikkeling. Een pilot (landgoed Twickel) om natuur en landschap te integreren in het agrarisch bedrijf wordt momenteel verkend. In afwachting van de resultaten is dit concept mogelijk van toepassing in Dalmsholte voor de deelgebieden Noord, Noordwest en Noordoost.

8 Vergoeding voor recreatief medegebruik.

Voor het openstellen van nieuwe natuurgebieden door particulieren is een jaarlijkse vergoeding mogelijk via de SN-regeling (Programma Beheer). Ook binnen het genoemde dienstencontract kan naar verwachting een vergoeding gegeven worden voor recreatief medegebruik van agrarische gronden, bijv. een wandelpad langs een houtwal.

9 Opstellen van bedrijfsplannen (groene bedrijfsscan).

Bedrijven kunnen een toekomstgericht bedrijfsplan laten opstellen om inzicht te krijgen in de gevolgen van deelname aan bovenstaande regelingen voor de bedrijfsvoering.

10 Innovaties op agrarische bedrijven

Om innovaties op agrarische bedrijven te stimuleren is tijdens de voorbereiding van dit plan en de beginfase van de uitvoering een kavelruilcoördinator/gebiedsmakelaar aangesteld. Deze kan ondernemers ondersteunen bij de innovatie van hun bedrijf. Ook worden middelen ingezet om voorbeeldbedrijven/ experimenten te ondersteunen.

Blokgrenswijziging

Uitvoering van de wettelijke herverkaveling vindt plaats in deelgebied Noordoost. Hier kunnen tussentijds vrijwillige kavelruilen plaatsvinden, mits de uitwerkingscommissie ze goedkeurt. Dit kan er toe leiden dat de begrenzing van het wettelijk te herverkavelen gebied in een later stadium nog wordt aangepast. Na vaststelling van de Planuitwerking voor deelgebied Noordoost kan eventuele aanpassing plaatsvinden via een blokgrensaanpassing als bedoeld in artikel 55 van de Reconstructiewet.

Doelbereik

Het doelbereik voor de landbouw varieert van matig tot hoog. Verbetering van de verkaveling wordt voor een groot deel van de landbouwbedrijven gerealiseerd. Vrijwilligheid van het instrument (planmatige) kavelruil kan de mate van doelbereik voor de landbouw in de deelgebieden Noord, Noordwest, Zuidwest en Zuidoost mogelijk ongunstig beïnvloeden, omdat de commissie verbetering van de verkaveling niet kan afdwingen. Na vaststelling van een wettelijke planuitwerking voor deelgebied Noordoost wordt in dit deelgebied het instrument wettelijke herverkaveling ingezet. Mits voldoende grond wordt aangekocht kan met het instrument wettelijke herverkaveling de landbouwkundige verkaveling in deelgebied Noordoost sterk verbeteren. Dit blijkt ook uit de resultaten van het verkavelingsonderzoek van het Kadaster. Meervoudig grondgebruik leidt tot een lichte extensivering van het landbouwkundig gebruik.

De stikstof- en fosfaatproblematiek wordt verlicht door het generieke overheidsbeleid. Het toepassen van groene, blauwe en gele diensten geeft een impuls aan de verbreding van de inkomenspositie van de landbouw. Deelname is sterk afhankelijk van structurele en substantiële vergoedingen. Ook innovaties zullen de inkomenspositie van de landbouw verbeteren.

3.2.2 Verblifsrecreatie en toerisme

Algemeen

In Dalmsholte is het algemene beleid op het gebied van recreatie en toerisme van de gemeenten Dalfsen en Ommen van toepassing.

De recreatieve en toeristische potenties van het gebied kunnen beter worden benut door maatregelen uit te voeren op het gebied van ondernemerschap en ontwikkelruimte. Daarnaast zijn maatregelen nodig voor het aantrekkelijker maken van het gebied. Deze maatregelen zijn weergegeven in paragraaf 3.3.2. Maatregelen ter verbetering van recreatieve paden en routestructuren staan aangegeven in paragraaf 3.4.1. Bundeling van krachten en samenwerking binnen sectoren en tussen sectoren onderling, zullen leiden tot nieuwe economische impulsen.

Kwaliteitsverbetering recreatiebedrijven

In de noordoost hoek van het gebied dienen een tweetal recreatiebedrijven landschappelijk beter te worden ingepast. Op dit moment doet de inrichting van deze recreatieparken afbreuk aan de landschappelijke kwaliteit. Tegelijkertijd is er de opgave van 'ontdichting', waarbij ruimere kampeerplaatsen worden gerealiseerd. Het laatste is belangrijk in het kader van veranderingen in de marktvraag en het inspelen op toekomstige wensen van consumenten.

Samenwerkingsverbanden

In Vechtdalverband is het belangrijk om de samenwerking tussen recreatieondernemers te

versterken. Dit streven naar samenwerking kan worden gefaciliteerd door partijen als Stimuland, het aanjaagteam en de kavelruilcoördinator/ gebiedsmakelaar. Het zijn uiteindelijk de ondernemers die zelf de meerwaarde van samenwerking moeten inzien.

Er ligt een grote kans voor samenwerking tussen bedrijven die hun activiteiten richten op paarden. Dit is een groeimarkt en de aanwezigheid van meerdere van zulke bedrijven in de regio biedt nieuwe economische kansen.

Promotie recreatie, toerisme en streekproducten

Het gebied Dalmsholte ligt (deels) binnen het Vechtdalgebied. Voor wat betreft promotie van recreatie en toerisme in het gebied wordt daarom aangesloten bij activiteiten die in Vechtdalverband worden georganiseerd.

Eigendom, beheer en onderhoud

Aanleg of uitbreiding van verblifsrecreatieve objecten zijn particuliere initiatieven. Eigendom, beheer en onderhoud liggen daarom bij betreffende initiatiefnemers.

Doelbereik

Het doelbereik is matig. Door betere landschappelijke inpassing van recreatiebedrijven is er winst te behalen voor recreatiebedrijven en het landschap. Samenwerking tussen recreatieondernemers zal een economische impuls geven aan de recreatieve ontwikkeling van het gebied.

3.2.3 Sociale en economische aspecten

Maatregelen voor leefbaarheid moeten de sociaal-economische vitaliteit van het landelijk gebied minimaal op peil houden, maar liever nog versterken. Daarnaast draagt realisering van doelen voor landbouw, natuur, landschap, water en de overige functies ook bij aan versterking van het gebied in sociaal en economisch opzicht. Initiatieven voor bedrijfsontwikkeling in de landbouw en de toeristisch-recreatieve sector zullen een belangrijke bijdrage leveren aan een

In Dalmsholte biedt verbreding kansen voor de landbouw

gezonde economische basis van het landelijk gebied. Maar ook nieuwe initiatieven moeten zich kunnen ontwikkelen. Die hebben te maken met multifunctionaliteit in de landbouw, met werkgelegenheid gekoppeld aan de veranderende bevolkingssamenstelling in het landelijk gebied en met het overeind houden van voorzieningen. Kortom, de maatregelen moeten gericht zijn op het stimuleren van bestaande bedrijvigheid en het stimuleren van nieuwe werkgelegenheid voor zover dat een publieke taak is. Daarbij wordt zo veel mogelijk aangesloten bij het beleid van de gemeenten.

Vanuit een brede sociale en economische analyse komt naar voren dat het gebied Dalmsholte voor zowel de aard en schaal van bedrijvigheid, het belang van wonen als voor andere functies grote verschillen laat zien.

Op grond van de analyse is de volgende onderverdeling van het plangebied te maken:

- In het noordoostelijk deel van Dalmsholte is ruimte voor recreatie, wonen en duurzame en verbrede vormen van landbouw, waarbij gebiedsontwikkeling wordt gekoppeld aan realisering van de robuuste verbindingzone (RVZ) en wonen;
- In het noordwestelijk deel van het gebied wordt gebiedsontwikkeling ook gekoppeld aan realisering van de RVZ, landbouw en wonen;
- Voor de uitspringende noordelijke strook staat de uitwerkingscommissie landbouwkundige ontwikkeling voor, met ruimte voor realisatie van de RVZ en natuurlijke inrichting van de Marswetering;
- Het zuidoostelijk deel, met uitzondering van de Archemer-/Lemelerberg, is een sterk landbouwgebied, waar ontwikkeling van de landbouw het primaat heeft;
- Het zuidwestelijk gebied is eveneens een sterk landbouwgebied, waar ontwikkeling van de landbouw wordt voorgestaan in combinatie met de realisatie van de Robuuste Verbindingszone in de uiterste westpunt; in het gebiedje ten noorden van Lemelerveld is een verweving van functies aanwezig, met ruimte voor innovatie en nieuwe functies.

Deze onderverdeling is van belang om in de verschillende deelgebieden gericht maatregelen te kunnen nemen.

Uitgangspunt bij planvorming en uitvoering is dat alle bewonersgroepen de kans moeten hebben om mee te denken over de maatregelen en bij de uitvoering betrokken moeten worden.

Het gaat per slot van rekening over de eigen leefomgeving. Daarnaast is het van belang te onderkennen dat maatregelen op het gebied van landbouw, landschap, natuur, water, etc. ook gevolgen hebben voor de leefbaarheid van het gebied.

De uitwerkingscommissie stelt de volgende maatregelen en voorzieningen voor:

Sociale versterking

- Gebruik maken van de betrokkenheid van het gebied. De bewoners zijn sterk betrokken bij hun directe leefomgeving en er zijn nog veel mensen die de geschiedenis van het gebied kennen en het landschap nog kunnen 'lezen'. Deze kennis kan worden gebruikt om ideeën en maatregelen voor natuur, landschap, water, etc. met mensen uit het gebied verder uit te werken, te versterken om zo maatwerk te leveren. Dat kan bijvoorbeeld door ondersteuning van heemkunde-initiatieven, een verhalenbank, etc. Maatregel: bewoners van het gebied betrekken bij de Gebiedsuitwerking. Aanpak: in overleg met Plaatselijk Belang en Landstede inventarisatie van kennis en deskundigheid onder bewoners als zij daar zelf een actieve rol in willen vervullen; koppeling bewoners aan diverse thema's en plannen in Dalmsholte.
- De gemeente Dalfsen is bezig met het zoeken naar een nieuwe inpassing voor de leegstaande oude school bij de Doktersbrug (locatie ligt net ten zuiden van Overijssels Kanaal).
- Wonen in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen (VAB's). De gemeente Dalfsen start op zeer korte termijn beleid op voor VAB's. Of het opsplitsen van VAB's in meerdere wooneenheden tot de mogelijkheden behoort, zal hierin worden aangegeven.
- Ondersteunen kleinschalige service-initiatieven en mantelzorg (via Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)). Dalmsholte kent een zeer verspreide bebouwing, waarbij op veel plaatsen burgerbewoning en agrarische bedrijfsvoering meer en meer met elkaar verweven zijn. Oude vormen van sociale steun (naoberschap, familie in de buurt) nemen af en worden niet vervangen door andere sociale netwerken. De behoefte daaraan zal groeien, o.a. omdat er relatief veel oudere alleenstaande boeren in het gebied wonen. Behoefte aan gezamenlijke huisvesting voor senioren is een van de initiatieven die in vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen (VAB's) een plek kan krijgen. Maatregel: versterken van de lokale gemeenschap en de relatie burgers/boeren en zorgbehoevende bewoners zo lang mogelijk zelfstandig in het gebied laten wonen. Aanpak: Voor Dalmsholte geldt het algemene gemeentelijke beleid op dit punt. Voor de gemeente Dalfsen geldt dat het thema wonen, zorg en welzijn de komende jaren verder wordt uitgewerkt. Hierbij wordt gekeken wat nodig is om mensen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Het verband tussen verschillende voorzieningen en de reikwijdte van deze voorzieningen wordt daarbij in beeld gebracht.

De basis wordt gevormd door de vijf kernen van de gemeente Dalfsen. Daarnaast zal ook het buitengebied aandacht krijgen. Het gebied Dalmsholte maakt daar deel van uit. Vanuit het thema mantelzorg werkt de gemeente Dalfsen de komende jaren aan het versterken van de sociale samenhang.

Economische versterking en innovatie

Het plangebied kent buiten de landbouw relatief weinig niet-agrarische economische activiteiten. In de kern Lemelerveld zijn wel bedrijven gevestigd, die een belangrijke rol spelen voor de werkgelegenheid in het gebied.

Ter versterking van de economische vitaliteit zijn de volgende maatregelen relevant:

- Het vliegveld van de Aero Club Salland (ACS) is een van de weinige trekkers in het gebied. Deze kan een goede bijdrage leveren aan de economie van het gebied. Het terrein ligt in een hydrologisch kwetsbaar gebied en extra maatregelen zijn nodig om de bedrijfsvoering te garanderen. Het bestuur van de Stichting Beheer Salland Grond/Aero Club Salland heeft een notitie opgesteld, waarin zij de positie en betekenis van de zweefvliegclub voor de regio in het kader van de Gebiedsuitwerking Dalmsholte aangeeft. Het bestuur is van mening dat door de aanleg/verbetering van fietspaden e.d. in het kader van de Gebiedsuitwerking Dalmsholte de aantrekkingskracht van het zweefvliegveld en de club verder zal toenemen en een nog belangrijkere plaats zal gaan innemen als trekpleister van de gemeente Dalfsen. Het bestuur van ACS verwacht dat met de realisatie van de Gebiedsuitwerking een verdere toename van het aantal dagrecreanten zal plaatsvinden en ziet daarin een sterk ondersteunende impuls vanuit haar vliegactiviteiten. Als mogelijke verbeterpunten van het vliegveld binnen de Gebiedsuitwerking Dalmsholte

wordt aangegeven een verlenging van de baan in westelijke richting door het uitruilen van gronden en verbeteringen van de terreingesteldheid (verbetering doorlatendheid bovengrond gecombineerd met aanpassing van het huidige drainagesysteem en ophoging van delen van het terrein). Daarnaast vindt met het waterschap overleg plaats over mogelijkheden voor verplaatsing in westelijke richting van de waterloop aan de westkant van het zweefvliegveld.

- Kleinschalige niet-agrarische bedrijvigheid en recreatie in VAB's. Door bedrijfsbeëindiging komt in het gebied een aantal agrarische bedrijfsgebouwen vrij. Het hergebruik van deze gebouwen voor andere kleinschalige bedrijvigheid wordt gestimuleerd om verpaupering en leegstand te voorkomen. Dit gebeurt door onderzoek naar en het opstellen van een toetsingskader voor nieuwe economische dragers. Hierbij kan gedacht worden aan dienstverlening, zorg, recreatie en toerisme, ambachtelijke bedrijven en de daadwerkelijke realisatie van het hergebruik van deze gebouwen. De gemeente Dalfsen stelt hiervoor in 2006 beleid op.
- Voldoende uitbreidingsmogelijkheden voor bestaande (ook niet-agrarische) bedrijvigheid in het buitengebied van Dalfsen.
- Innovatie in de groene sectoren. In Dalmsholte komt nu weinig multifunctionele landbouw voor. Hoewel het gebied zelf weinig aantrekkelijk is voor verblijfsrecreatie, grenst het aan een van de drukste recreatiegebieden in Overijssel. Dat betekent dat het mogelijk moet zijn om meer te profiteren van (doorgaand) toerisme. In alle gevallen is het dus zaak te blijven zoeken naar andere/nieuwe vormen van aan de landbouw gerelateerd inkomen. Innovaties kunnen betrekking hebben op functies (zorg, recreatie, wonen), op diensten (rood, blauw) en op producten (wijn, noten, waterafhankelijke productie). Een sector die nu al sterk vertegenwoordigd is in het gebied is de paardensector, bestaande uit veel verschillende typen bedrijven. Recent heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een visie Paard en Landschap opgesteld en aan de Tweede Kamer gestuurd. In die visie constateert de minister dat de paardenhouderij een belangrijke speler wordt op het platteland en daarmee een economische sector van belang. Uiteraard is de sector zelf verantwoordelijk voor haar economische ontwikkeling, maar gezien het relatieve belang in het gebied kan extra aandacht nodig zijn voor:
  - routestructuren voor paarden en aangespannen paarden
  - overnachtingsmogelijkheden voor paard en ruiter

Het zweefvliegveld trekt veel belangstellenden

o samenwerking onderling m.n. gericht op het versterken van recreatie en toerisme in het gebied als belangrijke bron van inkomen. Andere vormen van landbouw en andere activiteiten die passen in het landelijk gebied zullen worden versterkt. Wonen en nieuwe vormen van bouwen kunnen daar onderdeel van uitmaken. De kavelruilcoördinator/ gebiedsmakelaar wordt ingezet om innovatie van de grond te krijgen, waarbij wordt samengewerkt met bestaande organisaties als de Ommer Marke.

Ondernemersverenigingen die meer op het landelijk gebied zijn gericht kunnen daarbij worden betrokken. Bekeken zal worden of maatregelen langs de Vlierwaterleiding samen kunnen gaan met landgoedontwikkeling/ woningbouw en of een kleine blauwe enclave te verbinden is met de recreatiewoningen in 't Hooge Veld.

Eigendom, beheer en onderhoud

Eigendom, beheer en onderhoud liggen bij de initiatiefnemer/ondernemer.

Doelbereik

Als de beperkingen in het Streekplan voor economische herbestemming van VAB's en andere gebouwen in het landelijk gebied worden versoepeld, blijft door invulling van deze gebouwen met nieuwe functies de vitaliteit van het buitengebied behouden en wordt (landschappelijke) verpaupering voorkomen. Daarnaast zullen door begeleiding, voorlichting en het organiseren van samenwerkingsverbanden meer initiatieven van de grond komen. Het onvoldoende inzicht in instrumentarium en de beperkende wet- en regelgeving zijn het grootste knelpunt bij ontwikkeling en uitvoering van nieuwe initiatieven, waardoor het doelbereik matig is.

3.3 Aantrekkelijk landschap

3.3.1 Water, bodem en natuur

De maatregelen voor de waterhuishouding zijn in hoofdzaak gericht op het ontwikkelen van een nieuw waterhuishoudingsplan, waarbij op een duurzame wijze met water en bodem wordt omgegaan en waarbij rekening wordt gehouden met de huidige en te ontwikkelen functies in het gebied.

De planmaatregelen voor natuur zijn vooral gericht op de realisatie van de gewenste natuurwaarden (zie doelen, hoofdstuk 7) in de nieuwe natuurgebieden en de realisatie van de Robuuste Verbindingszones (RVZ). Tevens richten de maatregelen zich op het verbinden van

natuurgebieden, het opheffen van ecologische barrières en het verminderen van de verdroging van bestaande en toekomstige natuurgebieden. Bij de planvorming worden landschappelijke en recreatieve aspecten geïntegreerd. Bij het beheer kunnen de agrariërs en particulieren een rol van betekenis spelen.

Om tot een goed waterhuishoudingsplan en een duurzame inrichting van het gebied Dalmsholte te komen neemt waterschap Groot Salland de 'Waternood'-werkwijze en de lagenbenadering uit de Nota Ruimte als uitgangspunt. Bij het op elkaar leggen van de lagen (bodem-water, sociaal-economie, landschap, etc.) komen de volgende uitgangspunten en wensen voor de waterhuishouding naar voren:

- De Dalmsholter waterleiding is een kenmerkend rechtlijnig element en het is gewenst om deze te handhaven.
- De Vilsterse waterleiding en de Vlierwaterleiding zijn van nature dalvormige/ moerasachtige laagten. De wens is dat dit karakter hersteld wordt. De potenties om dit uit te voeren zijn op dit moment al aanwezig. Een natuurlijker inrichting van deze watergangen gaat samen met het vinden van ruimte voor water en het verminderen van de wateroverlast van de aanliggende landbouwbedrijven en het zweefvliegveld.
- De fysische omstandigheden qua bodem en water zijn in een groot deel van het zuidwestelijk en een deel van het noordwestelijk gebied geschikt tot zeer geschikt voor landbouw. Een deel van het noordwestelijk en zuidwestelijk gebied kent wel relatief hoge grondwaterstanden voor een goede uitoefening van de landbouwbedrijfsvoering.
- In het zuidoostelijke gebied leeft de wens om verdroging tegen te gaan en de waterhuishoudkundige situatie verder te verbeteren voor de landbouw.
- Het noordelijk gebied heeft enige mate van verdroging voor de landbouw.
- Het gebied ten noorden van Lemelerveld is een multifunctioneel landbouwgebied. De waterhuishouding wordt daar verbeterd om oppervlaktewateroverlast in het gebied te voorkomen.
- Om afwenteling naar benedenstrooms van Dalmsholte gelegen gebieden te voorkomen wordt waterberging langs de Dalmsholter waterleiding aangelegd. Ook is waterberging voorzien in een gedeelte van de RVZ in de westelijke punt van het deelgebied Zuidwest.
- 't Looven is een natuurlijke laagte waarin van nature water werd opgevangen en dat vanuit het watersysteem onderdeel is van de Sallandse Heuvelrug. Om deze natuurlijke watersysteemverbinding te herstellen wordt 't Looven omgevormd tot waterconserveringsgebied (blauwe

De Vilsterse waterleiding

dienst) en wordt de huidige detailontwatering opgeheven.

- In het beekdalgebied van de Vennenberger waterleiding leeft de wens om de kwel zich weer meer te laten manifesteren door het instellen van een blauwe dienst.
- Voor het project Marswetering leeft de wens om het resterende deel uit te voeren; dit betreft het realiseren van een natuurlijke inrichting van de Marswetering in combinatie met waterberging.
- Voor de Regge leeft de wens om het gebied gelegen binnen de Gebiedsuitwerking natuurlijk in te richten (uitwerking Reggevisie). Eén en ander in combinatie met realisering van de RVZ en de nieuwe natuur.

Bovenstaande uitgangspunten en wensen leiden tot het volgende maatregelenpakket:

- De Dalmsholter waterleiding wordt over een lengte van circa 5100 meter verbreed met 10 meter tot een totale breedte van circa 20 meter. Daarnaast wordt verspreid over de deelgebieden Zuidwest, Noordwest, Zuidoost en Noordoost gezocht naar 10 hectare berging. De verbreding van de Dalmsholter waterleiding en het schouwpad liggen aan de noordkant van de waterleiding. De verbreding lost de waterhuishoudkundige knelpunten op en geeft tussen de RVZ en de Vilsterse waterleiding invulling aan ecologische/EKW (Europese Kaderrichtlijn Water) doelstellingen. Voor de EKW wordt gekeken of de aanleg van vistrappen gewenst is. Het waterschap wil het peil gelijkmatiger laten aflopen tussen de instroom van de Vilsterse waterleiding en de uitstroom in het Overijssels Kanaal.
- De Vilsterse waterleiding heeft op dit moment al waarden in zich voor het ontwikkelen van natte natuurwaarden. Dit kan worden versterkt door een andere inrichting van het natte profiel en het verminderen van de normalisatie. Berging gecombineerd met een

natte verbinding tussen de natuurontwikkeling oostelijk van de provinciale weg (N348) en de RVZ aan de westkant is mogelijk door het ontwikkelen van de Vilsterse waterleiding tot een totale breedte van 35 meter over een lengte van 3000 meter (20 m verbreding en aanleg schouwpad van 5 m breed). Deze strook komt afwisselend aan de noord- en zuidkant van de watergang en mag wisselen in breedte. De watergang volgt de laagtes zoals aangegeven op de plankaart. Deze strook is inclusief schouwpad. Op dit schouwpad is meervoudig grondgebruik mogelijk. Het waterschap neemt deze zone, voorzover gelegen in het deelgebied Noordoost, op als aanwijzingsbesluit (ten tijde van het opstellen van een planuitwerking). Het peil in de Vilsterse waterleiding zal vrijwel gelijk blijven aan het huidige peil, maar mogelijk iets gelijkmatiger gaan aflopen richting de Dalmsholter waterleiding.

- De Vlierwaterleiding ten oosten van de N348 kan conform het Natuurgebiedsplan Overijssel (oktober 2006) ingericht worden als een dalvormige laagte/beekdal. In dit dal kan de wateropgave om het water langer vast te houden in het gebied worden verwezenlijkt. Dit kan tot gevolg hebben dat de grondwaterstanden met circa 20 centimeter worden verhoogd. Deze verhoging kan op een goede wijze gecombineerd worden met de gewenste natuurontwikkeling. Hierdoor zou een deel van de bungalows in het Giethmense veld te maken krijgen met schade door hogere grondwaterstanden. Dit wordt gecompenseerd door het uitvoeren van technische maatregelen. Ook eventuele schade voor de omliggende landbouw zal met technische maatregelen worden voorkomen. Het bepalen van de omvang van de schade voor de landbouw en de bungalows zal worden gedaan met behulp van het GGOR-instrumentarium (Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime). De watergangen gelegen in de gradiënt van de RVZ worden - waar mogelijk en gewenst - gedempt. Voor de ingesloten laagte in het stroomgebied van de Vlierwaterleiding wil het waterschap een blauwe dienst afsluiten met daarvoor geïnteresseerde grondeigenaren, zodat de watergang die de laagte ontsluit duurzamer ingericht kan worden. Hierdoor vermindert de verdroging in het gebied rond deze laagte.
- De overig gewenste waterberging voor het gebied - circa 160.000 m³ - kan gevonden worden in de robuuste verbindingzone (RVZ Hattem-Ommen) aan de westkant van het gebied. Een deel van de RVZ moet hiervoor vergraven worden, zodat combinaties mogelijk

zijn tussen oppervlaktewaterberging en natuurontwikkeling. Mocht de westpunt van de RVZ niet worden gerealiseerd, dan zal elders in het noordwestelijk gebied circa 30 hectare ruimte voor water moeten worden gevonden; een mogelijkheid is om deze ruimte te vinden langs de Dalmsholter waterleiding, die dan verbreed moet worden tot 50 à 60 meter.

- Door het inrichten van de RVZ aan de westkant van het gebied kan de waterhuishoudkundige verbinding met het gemaal Linterzijl opgeheven worden. Dit betekent dat het volledige stroomgebied van Dalmsholte op het Overijssels Kanaal gaat afwateren. Enkele zeer lage percelen zullen opgehoogd worden.
- Aan de zuidoostkant van de Dalmsholter waterleiding wil het waterschap de verdroging tegengaan door de watergangen in te richten volgens het 'Waternood'-principe en de aanleg van waterberging binnen het stroomgebied. De watergangen zullen aan de insteek met 1 à 2 meter worden verbreed.
- Het voorstel is om van 't Looven een waterconserveringsgebied (zoekgebied blauwe dienst) te maken. De watergang die zorgt voor de afwatering uit dit gebied wordt sterk verondiept en versmalt tot een waterloop met een bovenbreedte van circa 4 meter. Dit zorgt ervoor dat de verdroging in het gebied rond 't Looven vermindert. Wanneer 't Looven waterconserveringsgebied wordt, ontstaan ook ecologische potenties. Grondwater vanuit de Archemerberg komt dan weer dicht aan het maaiveld, zeker als de bouwvoor afgegraven wordt.
- Het uitvoeren van het laatste deel van het project Marswetering. De Marswetering binnen het reconstructiegebied verondiepen en waterberging aanleggen over een lengte van circa 1500 meter met een breedte van 35 meter.
- Het waterschap wil de Vennenberger waterleiding circa 250 meter naar het zuiden verleggen. In het gebied tussen het Rechterensche Veld en de nieuwe Vennenberger waterleiding wil het waterschap een blauwe dienst vestigen. Het verleggen van de leiding en het vestigen van een blauwe dienst is op vrijwillige basis.
- Het zweefvliegveld ligt op zeer lage gronden. Een eventueel onderzoek naar de economische ontwikkelingsmogelijkheden voor het vliegveld moet uitwijzen of een betere waterhuishoudkundige situatie van de landingsbaan in vooral natte perioden vanuit economisch perspectief nodig is.
- Waterschap Regge en Dinkel wil de natuurlijke overstromingsvlakten van de Regge weer gaan benutten (Regge-visie: herstel veerkracht watersysteem; op termijn weer een natuurlijk peilbeheer). Hiervoor is het nodig dat de

kunstmatige waterkeringen (kades) langs de Regge en kunstmatige ontwateringsmiddelen (gemalen) worden verwijderd, een regeling voor blauwe diensten wordt getroffen met grondeigenaren en grondgebruikers en het oorspronkelijk profiel van de Regge (meanderend, smaller) wordt hersteld. Het project 'ontwikkeling Laaglandregge' zal in fasen worden gerealiseerd, afhankelijk van de mogelijkheden. Als eerste wordt het deelproject 'Onderland' aangepakt. Het deelproject 'Onderland' (oostoever van de Regge) was al in uitvoering en is nu onderdeel gemaakt van de Gebiedsuitwerking Dalmsholte. Het gedeelte ten noorden van de spoorbrug en ten zuiden van het Giethmer kerkpad zal in een latere fase aan bod komen. Er is samenhang met de ontwikkeling van nieuwe natuur en de robuuste verbindingzone Vechtdal-Holterberg.

- Het Overijssels Kanaal is een van de watergangen die als waterlichaam op de kaart van de EKW staat. Volgens de huidige stand van zaken ligt het volgende streefbeeld op het Overijssels Kanaal: de vorm en kades van het Kanaal blijven gehandhaafd, net als het peilbeheer. Op locaties waar het hydraulisch mogelijk is worden vooroevers, natuurvriendelijke oevers of rietoevers aangelegd. Onderzocht wordt of op een aantal locaties vistrappen geplaatst moeten worden.
- Ongeveer 68 kilometer watergang in de stroomgebieden van de Dalmsholter waterleiding, Vilsterse waterleiding, Vlierwaterleiding en Vennenberger waterleiding wordt opgeknapt en ingericht volgens het principe van 'Waternood'. Dit betekent dat ze over het algemeen iets ondieper worden en een flauwer talud krijgen. Hierdoor wordt de bovenbreedte van de watergang met 1 à 2 meter vergroot. Daarnaast worden de kunstwerken die in slechte staat verkeren, vervangen. Door deze inrichting zal mogelijk de onderhoudsfrequentie afnemen.

Grondbehoefte

De grondbehoefte die nodig is om de maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding te kunnen realiseren, is weergegeven in de tabellen 4.1 en 4.2 in hoofdstuk 4.

Eigendom, beheer en onderhoud van de watergangen.

De kleinere te verbeteren hoofdwatergangen zijn grotendeels niet in eigendom van het waterschap. Dit eigendom hoeft binnen dit project ook niet verworven te worden. De watergangen zijn wel in beheer en onderhoud bij het waterschap. Het gaat hierbij om ruim 4 km watergang. De wens van het waterschap is om bij deze kleinere watergangen eenzijdig onderhoud neer te leggen, met een

vergoedingsregeling.

De grotere watergangen en leidingen zijn in eigendom, beheer en onderhoud van het waterschap. Deze situatie wil het waterschap graag handhaven. Het gaat hierbij om ca 2,5 km watergang. Ook langs deze watergangen is de wens van het waterschap om eenzijdig onderhoud neer te leggen. Waterbergingen mogen in eigendom zijn van derden. Beheer en onderhoud wordt in principe door het waterschap gedaan. In specifieke gevallen kan van deze lijn worden afgeweken. Voor het deelgebied Noordoost wordt eigendom, beheer en onderhoud van de watergangen wettelijk vastgelegd in de Planuitwerking.

Saneren van riooloverstorten en effluentlozingen

Met betrekking tot de basisinspanning sluit waterschap Groot Salland met de gemeente Dalfsen een afvalwaterakkoord met een vergunningensysteem. Deze basisinspanning gaat onder andere over een aantal riooloverstorten die op het Overijssels Kanaal lozen.

Saneren van ongezuiverde puntlozingen

Medio 2007 zullen alle ongezuiverde puntlozingen gesaneerd zijn.

Saneren van belangrijke (water-)boderverontreinigingen

In het gebied komen geen ernstige (water)bodemverontreinigingen voor.

Duurzame drinkwaterwinning Archemerberg (Vitens)

Vitens heeft voor de waterwinning Archemerberg een winvergunning voor 4 miljoen m³ per jaar. De komende jaren wordt 3 miljoen m³ per jaar op de Archemerberg gewonnen.

Tot 2010 is de resterende 1 miljoen m³ per jaar als productiereserve beschikbaar, daarna wordt deze 1 miljoen m³ per jaar als strategische reserve gehandhaafd.

Door de drinkwaterwinning op de Archemerberg komen plaatselijk voor natuur en landbouw te lage

grondwaterstanden voor. Om de drinkwaterwinning Archemerberg duurzaam te maken zal overleg plaatsvinden met Vitens en andere betrokkenen om samen tot verbetering van de situatie voor natuur, landbouw en de herinrichting van de waterhuishouding in het gebied te komen.

Voor bescherming van de waterwinning Archemerberg is een reductie van nitraat en bestrijdingsmiddelen in het intrekgebied van belang. Ontwikkeling naar een extensiever grondgebruik met minder emissies, waterberging en infiltratie is gunstig voor een duurzame waterwinning. Uit onderzoek van Vitens blijkt dat met name de oostkant van de Archemerberg, buiten het gebied van de Gebiedsuitwerking, een te hoge uitspoelingsgraad heeft van meststoffen. Omdat deze problemen zich voordoen buiten het plangebied van de Gebiedsuitwerking, is het in dit kader niet van belang om maatregelen te nemen. Voor de grondwaterwinning Archemerberg is de Europese Kaderrichtlijn Water van toepassing. De Uitwerkingscommissie volgt hierin de maatregelen die voortkomen uit het generieke beleid.

Grondwaterkwaliteit

Behalve rond de winning wordt op dit moment de kwaliteit van het grondwater niet bemonsterd. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn wordt binnen Nederland een aantal grote grondwaterlichamen benoemd. Binnen deze grote grondwaterlichamen worden de waterwingebieden apart onderscheiden. In de waterwingebieden zal de grondwaterkwaliteit intensief bemeten worden. In de grote grondwaterlichamen zal de grondwaterkwaliteit extensief bemeten gaan worden.

Oppervlaktewaterkwaliteit

In het kader van het reconstructieproject Dalmsholte is vanaf 2005 door Waterschap Groot Salland het fysisch-chemisch en biologisch onderzoek geïntensiveerd in de oppervlakte-watervan Dalmsholte. Hoofddoel van dit onderzoek is het in beeld krijgen van de oppervlaktewaterkwaliteit in het beheersgebied, de invloed van de landbouw op deze kwaliteit en de betekenis ervan voor natuurontwikkeling. De eerste resultaten van dit onderzoek staan hieronder beschreven.

Resultaten fysisch-chemisch onderzoek

De toetsing van de waterkwaliteit wordt verricht ten opzichte van de normen die zijn vastgesteld in de Vierde Nota Waterhuishouding. Toetsing vindt plaats aan het MTR en aan de streefwaarde van een bepaalde stof.

Uit meetresultaten van waterschap Groot Salland (zie bijlage 7) blijkt dat de afvoerwatergangen van het zuidoostelijke en zuidwestelijke gebied de hoogste stikstof- en fosfaat-concentraties hebben. Waarschijnlijk veroorzaakt het landbouwkundig gebruik in dit gebied de hoge concentraties.

Waterberging bij de Langsweg

Wat is MTR en streef- en toetswaarde?

- *Maximaal Toelaatbaar Risiconiveau*: waarde die aangeeft bij welk blootstellingniveau of bij welke concentratie in een bepaald compartiment het risico voor mens, plant of dier maximaal toelaatbaar wordt geacht.
- *Streefwaarde*: waarde die het kwaliteitsniveau aangeeft waarbij de functionele eigenschappen van een bepaald compartiment voor mens, plant en dier zijn veilig gesteld.
- *Toetswaarde*: de gemeten waarde.

Opvallend is dat het effect hiervan op de Dalmsholterwaterleiding niet aantoonbaar is. Dit komt zeer waarschijnlijk door verdunning die plaatsvindt in de Dalmsholter waterleiding. Deze leiding moet aan de (strengere) normen van de Europese Kaderrichtlijn Water voldoen.

De Dalmsholterwaterleiding (de Langssloot) heeft lage fosfaatgehalten en heeft stikstofgehalten, die net wel of net niet aan de MTR voldoen. De lage fosfaatgehalten zijn het gevolg van toetreding van ijzerrijk grondwater in de waterloop, waardoor het fosfaat gebonden wordt.

Het valt op dat de Vlierwaterleiding bovenstrooms niet aan de MTR-stikstof voldoet en dat de MTR-fosfaat maar net gehaald wordt. Ook hier is de landbouw de belangrijkste bron. Door opname van voedingstoffen door waterplanten en door verdunning verbetert de kwaliteit in de loop van het traject iets.

In het gebied vormt de zuurstofhuishouding van het water een knelpunt. Zowel in de Vlierwaterleiding, de Dalmsholterwaterleiding als de Vennenbergerwaterleiding duikt het zuurstofgehalte plaatselijk zo nu en dan onder de norm van 5 mg/l. Het is niet duidelijk wat de oorzaak is.

Resultaten biologisch onderzoek

Voor alle waterlopen in het gebied geldt dat de oevers relatief steil zijn, waardoor er weinig ruimte is voor oeverplanten. Oeverplanten bieden onder andere leefruimte aan vissen en nemen voedingstoffen op uit het water, waardoor ze bijdragen aan de zuivering van het water.

In 2005 is de vegetatie in zowel de Vlierwaterleiding en de Vennenbergerwaterleiding uitgebreid onderzocht vanaf de bovenloop tot aan het punt waarin ze uitmonden in de Dalmsholterwaterleiding. Ten opzichte van 1996 is in 2005 de vegetatie in de Vlierwaterleiding sterk achteruit gegaan. De waterloop is soortenrijk, met name met fontein-kruiden, maar soorten die kenmerkend zijn voor helder en matig voedselrijk water zijn in 2005 verdwenen (Grote Waterranonkel, Naaldwaterbies, Drijvend Fonteinkruid, Kranswieren) en zijn

grotendeels vervangen door algemene soorten van voedselrijk water. Het water is voedselrijker en minder grondwater-gevoed dan voorheen. Op de taluds groeien nog soorten die thuishoren in Dotterbloemhooiland (Dotterbloem, Holpijp en Veldrus, grote Zeggen).

De Vennenbergerwaterleiding is even soortenrijk, maar hier wijst de aanwezigheid van Grote Wateranonkel nog op invloed van (ondiepe) kwel. Ook hier worden in de oever soorten aangetroffen die thuishoren in Dotterbloemhooiland. Hier liggen kansen voor natuurontwikkeling.

In 2003 is de Dalmsholter waterleiding onderzocht. De waterloop is matig soortenrijk. Enerzijds komen soorten voor die de bemestende invloed vanuit de landbouw aantonen. Anderzijds komen ook soorten die wijzen op invloed van kwalitatief beter grondwater.

Maatregelen waterkwaliteit

In het gebied ten zuiden van de Langsweg, een gebied met veel landbouwbedrijven, moet vooral worden gedacht aan meer ruimte voor begroeiing in de watergangen, dus aan iets ruimer ingerichte waterlopen. Met name rietbegroeiing kan een goede bijdrage leveren aan de opname van nutriënten. Verder kunnen veranderingen in de bedrijfsvoering, in het kader van de Meststoffenwet, in de toekomst zorgen voor afname van de nutriëntengehalten in het water.

De Dalmsholterwaterleiding is aangewezen als waterlichaam volgens de Europese Kaderrichtlijn Water. Het is nog niet helemaal duidelijk aan welke normen deze waterloop moet gaan voldoen, maar wel is duidelijk dat deze normen strenger zullen zijn dan de in Nederland gehanteerde MTR-normen. Om hier aan tegemoet te komen zullen in de Dalmsholterwaterleiding in ieder geval de stikstofgehalten omlaag moeten.

Om dit bereiken is een combinatie wenselijk tussen een brede oeverzone en een bufferzone tussen waterloop en weiland. In het geval van de Dalmsholterwaterleiding kan de geplande bergingsstrook functioneren als bufferzone. Verder is het belangrijk dat in de aanvoersloten meer ruimte voor begroeiing komt (zie ook het zuidelijke gebied).

De waterkwaliteit van de Vlierwaterleiding zal afgestemd moeten zijn op de eisen die aan de 'nieuwe natuur' worden gesteld: niet te voedselrijk en gevoed met zwak-gebufferd grondwater. De bestemming 'nieuwe natuur' biedt kansen om de aanliggende gronden te extensiveren en de mestinvoer te verminderen. Meer ruimte voor begroeiing in de watergang zal een positieve bijdrage leveren aan de waterkwaliteit. De aanvoersloten kunnen gedempt of verondiept worden en wanneer dit niet mogelijk is bij de uitmonding verbreedt worden in een helofytenveldje. Niet duidelijk is nog of de kwaliteit van het grondwater voldoet.

Naast fysieke maatregelen om de oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren, zal het meetnet voor oppervlaktewaterkwaliteit uitgebreid worden met bemonstering van gewasbeschermingsmiddelen.

Realiseren nieuwe natuur

De maatregelen zijn vooral gericht op de realisatie van de gewenste natuurwaarden (zie doelen, hoofdstuk 7) in de nieuwe natuurgebieden (Natuurgebiedsplan Overijssel, oktober 2006) en de realisatie van de Robuuste Verbindingszones (RVZ). De RVZ Hattem-Ommen en de RVZ Vechtdal-Holterberg liggen gedeeltelijk in het plangebied Dalmsholte. De provincie heeft in 2006 de begrenzing van beide RVZ's vastgesteld. De begrenzing van deze trajecten is als nieuwe natuur opgenomen in het nieuwe Natuurgebiedsplan Overijssel, dat op 1 oktober 2006 door GS is vastgesteld.

1. Realiseren vochtig schraalgrasland in het dal van de Vlierwaterleiding

In dit gebied is 60 ha nieuwe natuur aangewezen. Gestreefd wordt naar de ontwikkeling van kwelafhankelijke grazige vegetaties. Voor de ontwikkeling van dergelijke natuurdoeltypen (vochtig/nat schraal grasland) is vernatting van het gebied noodzakelijk door uitvoering te geven aan het beleid om in het gehele beekdal gebiedseigen water langer vast te houden (conserverend waterbeheer). Vernatting is mogelijk door het aanpassen van de vorm van de Vlierwaterleiding en het verhogen van het waterpeil. Gedacht wordt aan het dempen van de huidige watergang en het aanleggen van een enkele meters brede ondiepe slenk (zie maatregelen water). Daarnaast zijn interne inrichtingsmaatregelen noodzakelijk om de aanwezige kwelpotenties zoveel mogelijk te benutten. In het plan is de nieuwe natuur in het dal van de Vlierwaterleiding aangegeven als aankoopgebied particulieren, conform de Gegadigdenkaart van de provincie Overijssel.

De Inrichtingsmaatregelen bestaan uit verschralen, ondiepe geul aanleggen, bodemval aanbrengen en mitigerende maatregelen voor de nabijgelegen recreatiewoningen.

De nieuwe natuur ten noorden van de Zonnebloemweg (in zuidoosthoek plangebied) is in het plan, conform de Gegadigdenkaart, aangegeven als aankoopgebied natuurbeschermingsorganisaties.

2. Realiseren ecologische gradiënt droge heide, natte heide en vochtig schraalgrasland rondom de Archemerberg/Lemelerberg (onderdeel RVZ Hattem-Ommen)

Gestreefd wordt naar de realisatie van een aaneengesloten natuurgebied van de Archemerberg/ Lemelerberg met zijn droge bos en heide naar de natte graslanden van de Vlierwaterleiding. Hiervoor is met name herstel van de natte heidevegetaties in het overgangsgedebied van belang. Noodzakelijke maatregelen zijn het verminderen van de ontwatering door het dempen van watergangen en sloten in combinatie met het verschralen van de bodem (zie maatregelen water). Het natte heidegebied dat ontstaat, kan worden toegevoegd aan de beheerseenheid van de Lemelerberg. Het gebied is begrensd als onderdeel van de RVZ Hattem-Ommen. De nieuwe natuur wordt gerealiseerd door een combinatie van aankoop en particulier natuurbeheer (Subsidieregeling Natuurbeheer (SN)).

3. Herstel van het gevarieerde rivierenlandschap van de Regge/realiseren robuuste verbindingszone (RVZ) Vechtdal-Holterberg

Gestreefd wordt naar herstel van de relatie van de Regge met het omliggende gebied en herstel van de veerkracht van het watersysteem. Het gebied dat begrensd is als nieuwe natuur/ RVZ stroomde in het verleden regelmatig onder water. De huidige kade, die dergelijke inundaties voorkomt, wordt na functiewijziging verwijderd. Hiermee wordt extra retentieruimte voor de Regge gerealiseerd (uitwerking Reggevisie) en er ligt een kans voor het afsluiten van blauwe diensten. De oppervlakte aan weerszijden van de Regge is circa 140 ha (RVZ + nieuwe natuur). De nieuwe natuur gelegen aan de noordoostzijde van de Regge is aangewezen als aankoopgebied particulieren. De gronden die zijn aangewezen als RVZ (gelegen op de zuidwestoever van de Regge) worden gerealiseerd via een combinatie van aankoop en particulier natuurbeheer (SN-regeling); een relatief kleine oppervlakte is aangegeven als aankoopgebied landgoederen. Waterhuishoudkundige maatregelen: verwijderen kunstmatige waterkeringen (kade), verwijderen of verplaatsen kunstmatige

ontwateringsmiddelen (gemalen), regeling blauwe dienst afsluiten met grondeigenaren/-gebruikers, herstel oorspronkelijk profiel van de Regge (herprofilen, smaller en hermeandering), maatwerk ter voorkoming van schade aan bestaande bebouwing.

4. Realiseren robuuste verbindingzone (RVZ) Hattem-Ommen langs de landgoederen

Binnen het gebied Dalmsholte heeft de RVZ de volgende invulling:

- verwerving en inrichting van bos/soortenrijk grasland in de zuidwesthoek van het gebied, ten zuiden van de Dalmsholter waterleiding. Hier liggen goede mogelijkheden voor combinatie met waterberging/retentie (zie maatregelen onder water).
- realisatie van (vochtig) soortenrijk grasland en heide in de strook ten zuiden van de landgoederen. Realisatie vindt plaats via een combinatie van aankoop en particulier natuurbeheer (SN). Een belangrijk deel van deze gebieden maakt onderdeel uit van de landgoederen Den Aalshorst, Rechteren en Vilsteren.

Voorgestelde inrichtingsmaatregelen: in de zuidwesthoek van het gebied: aanleg bos, waterhuishoudkundige maatregelen (bij combinatie met retentie); in het overige gebied: basisinrichting grasland en aanleg faunapassage met wildkerend raster ter hoogte van de Deventerweg (N348).

5. Behoud weidevogels

Delen van het gebied Dalmsholte zijn zeer geschikt voor weidevogels. Het gebied ten noorden en noordoosten van het zweefvliegcentrum is in het Natuurgebiedsplan Overijssel aangewezen als beheersgebied (ruime jas weidevogelbeheer). Om deze geschiktheid voor weidevogels te behouden/versterken, is het nodig dat:

- het gebied zijn karakteristieke openheid behoud.
- geen verlaging van het voorjaarspeil plaatsvindt.

Combinatie van waterretentie en weidevogels is goed mogelijk. Er zijn geen aanvullende maatregelen nodig. De combinatie weidevogels met het aanplanten van bomen is minder voor de hand liggend door de vergrote kans op schade aan weidevogels door roofvogels. Met het ontwikkelen en versterken van singelstructuren (zie onder landschap, cultuurhistorie en archeologie) wordt hiermee rekening gehouden door alleen bomen aan te planten waar het landschappelijk wenselijk is en de weidevogelstand er geen hinder van ondervindt.

De natuurlijke overstromingsvlakten van de Regge

6. Bestaande natuurterreinen

Voor bestaande natuurgebieden zijn in dit plan geen maatregelen opgenomen.

7. Versnelde realisatie nieuwe natuur

Realisatie van nieuwe natuur kan worden versneld door actieve grondverwerving in combinatie met inzet van het wettelijke herverkavelingsinstrument (alleen in deelgebied Noordoost) of vrijwillige kavelruil voor uitruil van gronden naar erkende natuurbeschermingsorganisaties of natuurverenigingen (via SN-regeling). Ook deelname van particulieren aan natuurbeheer via de SN-regeling leidt tot snellere realisatie van nieuwe natuur.

8. Stimuleren van de rol van de landbouw bij natuurbeheer (afsluiten beheersovereenkomsten in beheersgebieden)

In paragraaf 3.2.1. zijn hiervoor de mogelijkheden beschreven.

Ecologische barrières

Wegen met een hoge verkeersintensiteit en/of hoge verkeerssnelheden en spoorwegen kunnen een belangrijke barrière vormen voor diergroepen als zoogdieren, amfibieën en reptielen. Daar waar deze barrières liggen in zones met veel (nieuwe) natuur of (robuuste) ecologische verbindingzones worden voorzieningen getroffen.

De provinciale weg N348 (Deventerweg) vormt zo'n barrière. Voor de meeste kleinere diersoorten kan de barrièrewerking worden opgeheven door de aanleg van duikers onder de weg.

Voor reeën en edelherten is dit niet afdoende en is aanleg van een faunapassage (ecoduct (op termijn) of grote tunnel) noodzakelijk.

De uitwerkingscommissie stelt voor om de ecologische barrièrewerking van de N348 te verminderen door ter hoogte van 't Hooge Veld een faunapassage aan te leggen in de vorm van een fietstunnel die

tevens dienst doet als grofwildtunnel (gecombineerde functie). Met deze tunnel wordt zowel de verkeersveiligheid gediend als de ecologische barrièrewerking van de weg verminderd. Om de functie van de tunnel te versterken wordt langs een gedeelte van de N348, aan weerszijden van de tunnel, een wildkerend raster aangelegd.

Grondvererving voor nieuwe natuur

Het beleid van het Ministerie van LNV en de provincie Overijssel is er op gericht om particulier natuurbeheer meer ruimte te geven. Voor nieuwe natuur kan gebruik worden gemaakt van de SN-regeling (Programma Beheer). Realisatie van nieuwe natuur via deze regeling wordt binnen Dalmsholte gestimuleerd door geschikte gronden waar mogelijk naar geïnteresseerde grondeigenaren te ruilen. Uitgangspunt is dat circa 40% van de nieuwe natuur via de SN-regeling wordt gerealiseerd (privaat beheer) en 60% via aankoop en doorlevering naar erkende natuurbeschermingsorganisaties (publiek beheer). De gronden die in eigendom naar de erkende natuurbeschermingsorganisaties gaan, worden aangekocht door BBL en vervolgens via ruiling en in samenhang met verbetering van de landbouwkundige verkaveling, naar de nieuwe natuurgebieden geruild. Voordat doorlevering plaatsvindt wordt eerst geïnventariseerd of particulieren in aanmerking (willen) komen voor doorlevering, onder voorwaarde dat men deelneemt aan de SN-regeling van het Programma Beheer. Op de zogenoemde Gegadigdenkaart van de provincie Overijssel is een en ander nader uitgewerkt. Op de plankaart (zie inzetkaartje Realisatiestrategie natuur) is deze verdeling conform de Gegadigdenkaart overgenomen.

Grondbehoefte

De grondbehoefte is berekend op basis van de door het Ministerie van LNV gebruikte verdeling: 60% publiek eigendom en beheer, 40% privaat eigendom en beheer. De grondbehoefte die nodig is voor de maatregelen ten behoeve van de realisering van de nieuwe natuur en de RVZ (Hattem-Ommen en Vechtdal-Holterberg) is weergegeven in de tabellen 4.1 en 4.2 in hoofdstuk 4.

Eigendom, beheer en onderhoud

De gronden voor nieuwe natuur gaan na verwerving in eigendom, beheer en onderhoud naar erkende natuurbeschermingsorganisaties (= publiek eigendom en beheer). Voor Dalmsholte zijn dat Landschap Overijssel, Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Voordat gronden worden doorgeleverd aan natuurbeschermingsorganisaties zal BBL (Bureau Beheer Landbouwgronden) de gronden eerst aanbieden aan geïnteresseerde particulieren onder voorwaarde dat die particulier daar een overeenkomst voor afsluit in het kader van de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN). Een en ander op basis van de Gegadigdenkaart die door de provincie Overijssel is vastgesteld. Gronden waarvoor door particulieren overeenkomsten worden aangegaan (SN-regeling) blijven in eigendom bij particulieren en worden ook beheerd door particulieren of samenwerkingsverbanden van particulieren (= privaat eigendom en beheer).

Doelbereik

Het doelbereik bij water en bodem is hoog. De maatregelen voor water worden gerealiseerd, inclusief vergroting van de waterberging in het gebied. De verdroging wordt door de maatregelen verminderd of opgeheven. De doelen voor de waterkwaliteit worden voor een belangrijk deel gehaald.

Het doelbereik bij natuur is naar verwachting matig tot hoog. De inrichting van de nieuwe natuur en de RVZ is voor een groot deel afhankelijk van de grondmobiliteit en wordt in de deelgebieden zonder wettelijke ruil, mogelijk maar voor een beperkt deel gerealiseerd. De mate van realisatie van de nieuwe natuur en RVZ in deelgebied Noordoost is vanwege inzet van het wettelijke ruilinstrument waarschijnlijk groter. Agrariërs en particuliere eigenaren leveren ook een belangrijke bijdrage aan realisatie en beheer van de nieuwe natuur en de RVZ.

3.3.2 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De belangrijkste uitgangspunten voor het landschap in Dalmsholte, waaraan de maatregelen zijn gerelateerd, dienen als basis voor de overige thema's. Ze dragen bij aan de karakteristiek van het gebied en geven het een sociaal-economische impuls. De verschillende landschappelijke eenheden blijven behouden en de karakteristieke elementen worden versterkt. Daarbij is belangrijk op te merken dat met het ontwikkelen van singelstructuren en andere lijnvormige beplantingen nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van weidevogels in het gebied, door alleen daar bomen aan te planten waar het landschappelijk wenselijk is en de weidevogelstand er geen hinder van ondervindt.

Landschapsbepalende lijnen en landschapselementen voor de identiteit van Dalmsholte zijn:

- de steilrand langs zandrug van Vilsteren
- het Overijssels Kanaal
- de Vlierwaterleiding met hierop gerichte strokenverkaveling
- de stuwwal van de Archemerberg/Lemelerberg met de overgang naar laagte van de Vlierwaterleiding
- de rationele verkaveling van het dal met de Langsweg en dwarsloten
- het kleinschalige karakter van de essencomplexen langs de Regge
- de Regge met aan weerszijden beekdalgronden

Vlierwaterleiding

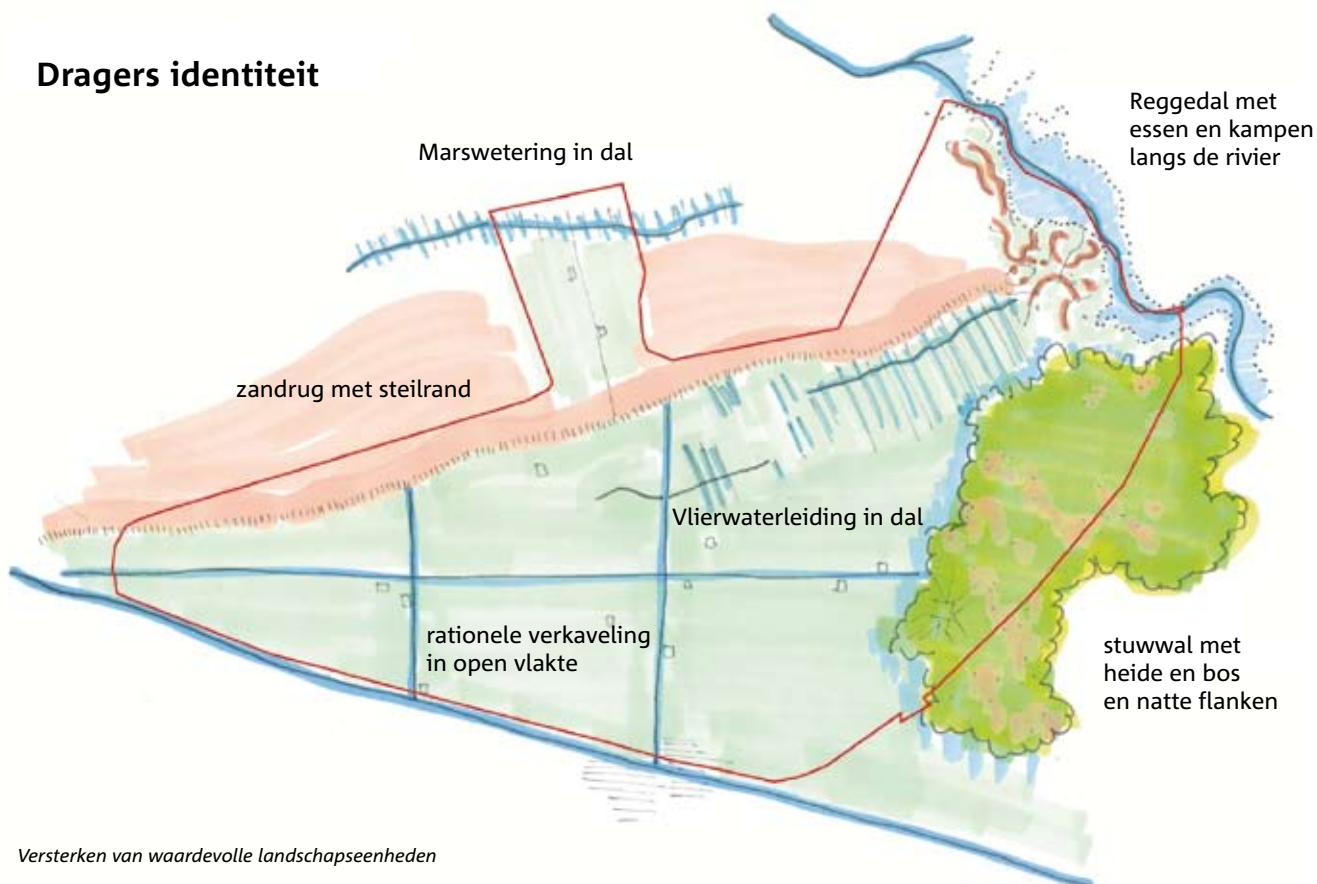
Bij het ontwikkelen van de Vlierwaterleiding naar een natuurlijke waterloop in zijn dal dient rekening te worden gehouden met behoud/ontwikkeling van de volgende aspecten:

- de kleine maat van de strokenverkaveling (erg oud en waardevol), evenals de richting van kavels loodrecht op de waterleiding.
- de kleinschaligheid en perceelsrichting, die is te versterken via aanplant van (elzen-)singels op de perceelsgrenzen.
- de samenhang van het dal met zijn begrenzing door beide ruggen, te benadrukken door het versterken van de elzensingelstructuur (aanplant van singels over de volle breedte van het dal, behalve waar dat botst met weidevogelbeheer).
- het rationele karakter van de vlakte waar de Vlierwaterleiding uit haar dal komt en de strokenverkaveling verdwijnt. De lijn van de Vlierwaterleiding dient daarom (niet te zwaar) te worden aangezet met boom- of struikbeplanting. Laagblijvende oeverbegroeiing met hier en daar opgaande begroeiing is passender.

Marswetering

Vrijwel de gehele lengte van de Marswetering is omgevormd tot een natuurlijke watergang, behalve het gedeelte gelegen binnen Dalmsholte. Het resterende deel van de Marswetering binnen Dalmsholte wordt ook ingericht als watergang met natuurlijke oevers in zijn eigen kleine dal. Dit is bij het onderdeel water nader uitgewerkt (zie bij water).

Dragers identiteit

Versterken van waardevolle landschapseenheden

Dalvormige laagte

De dalvormige laagte wordt gekenmerkt door zijn rationele verkaveling en landbouwkundig karakter. De openheid en het rechtlijnige patroon is te benadrukken door de hoofdwatgangen aan te zetten met spontane opslag van bomen en struiken. Hierdoor ontstaat een transparante beplanting van elzen en wilgen. De laagte is overigens geen grote effen vlakte, vooral rond de Vilsterse waterleiding en in de buurt van de dierenbegraafplaats is waardevol kleinschalig reliëf aanwezig. Dit microreliëf is karakteristiek voor het gebied, biedt kansen voor water en natuur en dient behouden te blijven. De grote schaal (openheid), structuur en het rechtlijnige karakter van de jonge ontginningen wordt versterkt door de ordenende (zicht-)lijn in het gebied, de Langsweg, te versterken door ontbrekende wegbeplanting (bomen) aan te vullen. Het rechtlijnige karakter van de benedenloop van de Dalmsholter waterleiding wordt versterkt door de aanleg van natuurvriendelijke oevers met rietbegroeiing.

Steilrand langs zandrug van Vilsteren

De steilrand van de zandrug van Vilsteren is nog goed herkenbaar door de accentuering van bossen op de rug en de naastgelegen graslanden. Deze overgang in het landschap is steviger te accentueren door de vochtige potenties van de graslanden te benutten en de droge condities van de rug te benadrukken. Op de rug liggen enkele prachtige kleine essen. Deze zijn in gebruik als grasland, maar gebruik als akker is vanuit landschappelijk oogpunt aan te bevelen. De rafelige rand van het bos dient niet volledig ingeplant te worden als strakke rand. Van oudsher trad langs de randen van zandruggen en stuwwallen kwel op. Door de aanleg van de RVZ Hattem-Ommen zal deze situatie zich langs de zandrug/steilrand die van oost naar west door het

plangebied loopt weer herstellen. Met het mogelijk maken van blauwe diensten in het kwelgebiedje bij 't Loooven zal het landschapshistorische aspect van vochtige randen ook weer deels hersteld worden. Robuuste verbindingzone (RVZ) Hattem-Ommen Bij het ontwerp van de robuuste verbindingzone zijn vanuit landschappelijk oogpunt een aantal randvoorwaarden en inrichtingsvoorstellen meegegeven. Deze zijn van belang om de verschillende landschapseenheden te behouden en te versterken. De inrichting van de RVZ Hattem-Ommen is beschreven in paragraaf 3.3.1.

Reggedal (Regge-visie)

Het Reggedal wordt als één geheel aan beide zijden van de Regge ontwikkeld, in combinatie met realisatie van de RVZ Vechtdal-Holterberg. Het profiel van de Regge wordt versmald en verondiept, waardoor rivierdynamiek en seizoenskenmerken, zoals overstromingen in het voorjaar en elkaar opvolgende vegetaties, weer optreden. Maatregelen worden genomen om de landschappelijke inpassing van enkele campings in het dal te verbeteren. Invulling van het dal met natte graslanden en broekbossen wordt voorgestaan, waarbij de schaal van het dal groter dient te zijn dan de naastgelegen kleinschalige oude landschappen. Ook langs de Regge is waardevol kleinschalig reliëf aanwezig dat behouden dient te worden.

Kleine landschapselementen

Kleine landschapselementen als steilranden, esranden, singels en boomwallen worden gehandhaafd en versterkt. Vooral rondom Giethmen maken de vele landschapselementen het essen- en kampengebied tot een waardevol cultuurlandschap. De robuuste verbindingzone Hattem-Ommen loopt door dit gebied. Om de natuur- en cultuurwaarden te versterken en te ontwikkelen wordt langs de Regge een brede dalrandbeplanting aangelegd en wordt op esranden, steilranden en historische locaties nieuwe lijnbeplanting aangeplant. De locaties worden in nauw overleg met betrokkenen bepaald. Structuurversterkende elementen zoals singels/wallen worden zoveel mogelijk op eigendoms-/gebruikersgrenzen gerealiseerd. Kleine landschapselementen als de elzensingels in het matengebied zijn sfeerbepalend en particulieren worden gestimuleerd deze elementen te behouden en aan te leggen. Dit kan via een natuur- of buurtvereniging of met hulp van natuurbeheerders en/of jagersverenigingen. Hiervoor zijn subsidiemogelijkheden beschikbaar. Nieuwe initiatieven van particulieren kunnen onder voorwaarden (o.a. passend binnen de landschapvisie) gehonoreerd worden. Realisatie vindt plaats in overleg met betrokkenen.

Erfbeplanting

Particulieren die erfbeplanting willen aanleggen of uitbreiden, kunnen daarvoor onder voorwaarden een rijksbijdrage ontvangen. De beeldkwaliteitsplannen van de gemeenten spelen bij de planontwikkeling een rol. Bij verplaatsing van een agrarisch bedrijf is aanleg van erfbeplanting verplicht.

Ontwikkelingsimpuls voor het landschap

De volgende maatregelen geven een impuls aan het vergroten van de identiteit van het landschap:

- In het open gebied van de jonge ontginningsgronden, ten noorden en ten zuiden van de Langsweg, is ruimte voor nieuwe functies en aanleg van beplantingselementen langs wegen. Door het toestaan van nieuwe functies kan dit gebied een impuls krijgen; te denken valt aan het vrijgeven van bouw kavels voor Rood-voor-Rood;
- Ruimte bieden voor vestiging van nieuwe landgoederen met een nieuwe economische basis (dat wil zeggen combinatie landgoed met een nieuwe functie, bijvoorbeeld paardenhouderij, waterberging en/of natuur). De gemeente Dalfsen wil de aanleg van nieuwe landgoederen niet actief stimuleren, maar individuele aanvragen zullen door de gemeente welwillend worden beoordeeld;
- Inzet van landschapsarchitecten en landschapskunstenaars en het gebruik van een ontwerpende benadering, kan bijdragen aan een grotere belevingswaarde van het landschap. Speciale aandachtspunten zijn markante plekken die in de geschiedenis van Dalmsholte een belangrijke rol hebben gespeeld, zoals het Park 1813. Kunstenaars kunnen het best worden ingezet op het raakvlak van landschap en sociaal-economische thema's.

Cultuurhistorie en archeologie

Belvédère

Het Reggedal is onderdeel van het Belvédèregebied Vecht-Regge. Onderzocht wordt of de gecombineerde aanleg van de Robuuste Verbindingszone Vechtdal-Holterberg, het invullen van de Reggevisie en het versterken van de historische beplantingsstructuur van Giethmen in aanmerking komt als Belvédère-project.

Landgoederen ondersteunen in hun bedrijfsvoering

Aandacht gaat uit naar het via herverkaveling herstellen van de historische samenhang van landbouwpercelen met bos en natuurgebieden. Bewerkstelligen van evenwicht en samenhang en het tegengaan van versnippering van percelen van landgoederen is ook een eis voor rangschikking onder de Natuurschoonwet (NSW).

Park 1813

De Lemelerberg heeft enkele cultuurhistorische 'landmarks'. Hiervan is het Park 1813 er één. Het park, plaatselijk 'de Herinneringshoek' genoemd, is aangelegd bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden. Het park, in beheer bij Landschap Overijssel, kan een bijdrage leveren aan de landschappelijke en toeristische versterking van het gebied. Het jaar 2013 is een goed moment om het park breed onder de aandacht te brengen.

Voor 'de Herinneringshoek' wordt voorgesteld om, in overleg met Landschap Overijssel, een plan te maken voor een aantrekkelijk, toegankelijk en aan de tijd aangepast park ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest van het bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden. Onderdelen daarvan zijn:

- herstel van de parkstructuur, de laan- en blokbeplanting.
- aanbrengen van nieuwe aan de tijd aangepaste toevoegingen, bijv. in de vorm van objecten en landschappelijke elementen.
- 'openen' van het park naar het omliggende gebied door het versterken en aanleggen van zichtlijnen.

Om dit te realiseren zal een ondersteuning voor een aanpak 'Park 1813 revisited' worden georganiseerd. Daarnaast zal, op basis van een haalbaarheidsstudie, een planontwerp voor parkherstel worden gemaakt. Het park zal worden geadopteerd door derden, waaronder in ieder geval de kern Lemelerveld.

Dit project kan mogelijk in aanmerking komen voor Belvédère-subsidie.

Steilrand zandrug van Vilsteren

Deze steilrand is toegankelijk voor recreanten via de langs gelegen zandwegen de Bosrandweg en de Vennenbergweg. Zicht op de steilrand vanuit het gebied dient gehandhaafd te blijven. Hiermee is in het ontwerp van de Robuuste Verbindingszone Hattem-Ommen rekening gehouden. Mogelijk kan de steilrand en het bijbehorende zicht beschermd worden in het bestemmingsplan. Aanleg van een ruiterroute of wandelroute langs de steilrand wordt onderzocht.

Archeologie

In het plangebied is één terrein van archeologische betekenis aanwezig. In het Rechterense Veld ligt in het bos van het landgoed Rechteren een klein vuursteencomplexje. In totaal zijn er 20 artefacten aangetroffen. Het betreft een nederzetting uit het Mesolithicum (8800 - 4900 v. C.). Het terrein kan een meerwaarde krijgen door er een wandelroute langs te leggen en informatiepanelen te plaatsen. Naast de bekende terreinen van archeologische betekenis zijn er ook terreinen met een archeologische verwachting. Deze archeologische verwachting bepaald of nader archeologisch onderzoek noodzakelijk is. De verwachting op het aantreffen van archeologische restanten op het Rechterensche Veld is hoog. De zandrug van Vilsteren heeft een hoge tot middelhoge verwachting en de randen van de Archemer stuwwal hebben hoge en middelhoge verwachting. Op de hoge delen (essen en kampen) van het Reggedal en de overgangen naar de lagere delen is de kans op archeologische vondsten groot. Hoewel de dekzandvlakte met nieuwe verkaveling een lage verwachting op de Indicatieve kaart archeologische waarden heeft, is bekend dat op de aanwezige of al geëgaliseerde zandkopjes archeologische restanten te verwachten zijn. In het verleden is hier reeds een mesolithische nederzetting opgegraven.

Bij maatregelen waarbij gegraven dient te worden in gebieden met hoge en/of middelhoge verwachting, wordt vooraf vastgesteld of nader archeologisch onderzoek nodig is. Hiervoor wordt advies ingewonnen bij de provinciaal archeoloog.

Verstening van en bebouwing in het landschap

Met betrekking tot de bebouwing in Dalmsholte valt op dat bij de oorspronkelijke bebouwing - de kleine Saksische boerderij - veel sterk afwijkende bebouwing is toegevoegd. De recente bouw van grote loodsen voor paarden, landbouw en landbouwdienstverlening is een goed voorbeeld van 'schaalverstoring'. In veel gevallen levert dat een onevenwichtig en ietwat rommelig erf op. De erfbeplanting is op veel plaatsen verwaarloosd. Gebiedsvreemde bebouwing kan het karakter van het plangebied in negatieve zin veranderen. De gemeenten reguleren de landschappelijke inpassing van gebouwen in het landschap via welstandsnota's en zullen geen specifiek beleid ontwikkelen voor Dalmsholte. Voorstellen voor toepassing van de regeling Rood-voor-Rood en Rood-voor-Groen kunnen worden ingediend bij de gemeente.

Grondbehoefte

De grondbehoefte die nodig is om de maatregelen voor behoud en versterking van het landschap te kunnen realiseren, is weergegeven in de tabellen 4.1 en 4.2 in hoofdstuk 4.

Eigendom, beheer en onderhoud

Beplanting langs doorgaande wegen (bermbepanting) komt in eigendom, beheer en onderhoud bij de eigenaar van de weg (doorgaans de gemeente). Landschapselementen die een duidelijke relatie hebben met een bewoningskern of gemeentelijk eigendom worden toegedeeld aan de gemeente. Kleinere landschapselementen zoals bosjes en kavelgrensbeplantingen worden op vrijwillige basis toegedeeld aan particulieren. Wel zal bij een bepaalde breedte (> 6 meter) en omvang (> 0,3 ha) overbedeling tegen bosgrondwaarde kunnen plaatsvinden.

Doelbereik

Het doelbereik van landschap en cultuurhistorie varieert van matig tot hoog. De landschaps-ecologische samenhang wordt versterkt. Belangrijk is dat in alle landschapseenheden in het gebied maatregelen worden uitgevoerd. Als dit het geval is, zullen de verschillende landschapseenheden weer duidelijk(-er) van elkaar te onderscheiden zijn. Vervlakking is dan opgeheven en contrasten tussen open en dicht, nat en droog zijn weer (zichtbaar) aanwezig. Het resultaat hangt echter mede af van de bereidwilligheid van boeren, burgers en buitenlui om bij te dragen aan onderhoud en versterking van het landschap.

Graslanden in het Reggedal

De kwaliteit en beleving van het landschap neemt toe door ontwikkeling van nieuwe elementen, verbetering van bestaande en sloop van leegstaande, landschapsontsierende opstallen.

3.3.3 (Particuliere) landgoederen

Algemeen

Om de bestaande natuur- en cultuurhistorische waarden op de landgoederen te behouden en daarmee bij te dragen aan een voor bewoners en toeristen aantrekkelijk landschap, zijn maatregelen nodig die de economische draagkracht van de particuliere landgoederen vergroten. Voorbeelden zijn:

- de Landgoederenregeling en de Rood-voor-Rood regeling als instrumenten die bijdragen aan de vitaliteit van de landgoederen. Vervangende nieuwbouw op locatie is hiervan een onderdeel;
- een duurzame vergoeding voor groene, blauwe en gele diensten die een bijdrage levert aan de inkomsten van landgoederen;
- betere afstemming in het kader van regelgeving en ruimtelijke ordening;
- het stimuleren van ontwikkelingen door voorlichting en begeleiding van initiatiefnemers;
- zonerings van de extensieve recreatie, waardoor overlast door toerisme wordt beperkt.

In november 2005 heeft ambtelijk overleg plaatsgevonden met eigenaren/vertegenwoordigers van de landgoederen Giethmen, Vilsteren, Den Aalshorst en Rechteren. In dat overleg kwam o.a. naar voren dat uitvoering van de Gebiedsuitwerking in belangrijke mate kan bijdragen aan realisatie van doelen uit de landgoedontwikkelingsplannen.

Wensen en kansen

De particuliere landgoederen in de Vechtdalgemeenten hebben begin 2006 in samenwerking met het Overijssels Particulier Grondbezit een gezamenlijke toekomstvisie opgesteld, waarin zij hun gezamenlijke uitgangspunten, wensen en kansen ter behoud van de kwaliteit van het buitengebied aan de drie Vechtdalgemeenten kenbaar maken. De landgoedeigenaren vragen aan de overheden:

- per gemeente structureel bestuurlijk overleg en een vast aanspreekpunt;
- per gemeente vroegtijdig betrokken te worden bij nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied;
- veilig stellen van de positieve uitstraling van de landgoederen naar hun omgeving;
- duurzaam landgoedbeheer mogelijk maken en in bestemmingsplannen verankeren;
- medewerking aan de ontwikkeling van nieuwe economische dragers met behoud van cultuurhistorische en ecologische waarden;
- het programmeren van subsidiebudgetten voor projecten op landgoederen;
- medewerking verlenen aan afronding en uitbreiding van landgoederen.

Gebiedseigen bebouwing passend in de omgeving

Initiatieven en projecten om deze wensen en kansen te realiseren kunnen, in overleg met betrokken partijen, via de Gebiedsuitwerking worden uitgewerkt en uitgevoerd.

Doelbereik

Het doelbereik is matig tot hoog. Door nieuwe initiatieven van landgoedeigenaren, samenwerking tussen landgoedeigenaren onderling en met andere sectoren en het creëren van beleidsruimte, zijn duurzame ontwikkelingen gerealiseerd. Deze dragen bij aan de economische vitaliteit van de landgoederen en aan behoud en versterking van het karakter en de leefbaarheid van het gebied.

3.4 Toegankelijkheid en beleving

3.4.1 Extensieve recreatie en verkeersveiligheid

Verbetering van de recreatieve en toeristische potenties van het gebied vindt plaats door het uitvoeren van maatregelen toegespitst op verbetering van paden, routestructuren en zonerings. Verder worden cultuurhistorische en archeologische objecten en andere specifieke gebiedskenmerken zichtbaar gemaakt in het landschap om zo de aantrekkelijkheid te vergroten. Dagrecreatie krijgt meer aandacht en tenslotte zijn maatregelen opgenomen om de verkeersveiligheid en de leefbaarheid te bevorderen.

Voor de Gebiedsuitwerking Dalmsholte is het rapport 'Toeristisch recreatieve infrastructuur' van de Regio IJssel-Vecht (augustus 2005) als uitgangspunt genomen. Hierin is aangegeven welke schakels in de verschillende routenetwerken ontbreken. Dit geldt voor zowel fietsen, wandelen, skeeleren als ruiter- en watersport.

Extensieve recreatie

Aanleg toeristische overstapplaats (TOP)

Bij 'Nieuwebrug' wordt gestreefd naar aanleg van een TOP in combinatie met waterrecreatie op de Regge (blauw knooppunt). Onderdelen daarvan zijn een infobord, zitgelegenheid, herkenningspunt, fietsenstalling en (her-)inrichting van het omliggende gebied, inclusief parkeerplaatsen. Ook komen er op- en afstapplatforms voor kano's. Bij het station van Dalfsen ligt een bestaande TOP. Deze ligt weliswaar buiten het plangebied, maar is wel van belang voor een goede aansluiting op de routes in Dalmsholte. Realisatie van de inrichting vindt plaats via bruik-leenconstructies en gebruiksovereenkomsten. Provincie en Regio IJssel-Vecht zijn de trekkers van deze plannen.

Aanleg informatiepunt

Deze wens bij het dorp Lemelerveld staat genoemd in de beleidsnota recreatie en toerisme Dalfsen. De gemeente Dalfsen wil het toeristisch informatiepunt vestigen op de locatie Kroonplein in het centrum van Lemelerveld.

Fietspaden zijn vaker onderdeel van een route

De gemeenten realiseren nieuwe fietspaden zoals hier langs de Dalmsholterweg

Deze locatie vormt in de toekomst een kruispunt van verschillende toeristische routes, waaronder de (nieuw aan te leggen) routes in Dalmsholte. Op deze locatie is al parkeergelegenheid aanwezig. De betreffende locatie ligt overigens wel buiten het plangebied van de Gebiedsuitwerking Dalmsholte.

Aanleg/verbeteren recreatieve fietspaden en fietsroutes

Fietspaden en -routes zijn opgenomen in de nota 'Toeristisch Recreatieve Infrastructuur (TRI)' van het Overijssels Vechtdal. Doel is het optimaliseren van het bestaande fietspadennetwerk door het aanbrengen van ontbrekende schakels, door hier en daar de kwaliteit van de paden te verbeteren en het vergroten van de toegankelijkheid van bepaalde gebieden.

De nieuw aan te leggen fietspaden sluiten aan op het bestaande fiets-padennetwerk. Op de plankaart zijn nieuw aan te leggen/te verbeteren fietspaden aangegeven, te weten:

- Fietspad Sterrebosweg. Dit fietspad loopt door buiten het plangebied. Het is een smal pad, dat verbreed moet worden.
- Fietspad Langsweg. Het betreft aanleg van een fietspad op/langs een bestaande zandweg.
- Fietspad Oude Dijk. Aansluiting maken op bestaand fietspad Oude Raalterweg.
- Fietspad Hogevelsweg naar Lemelerberg via Koolhaarsweg, Dalmsholterweg, Oude Dijk en Lovenseweg (tot aan Dalmsholterdijk). Fietsverbinding creëren tussen 't Hooge Veld en de Lemelerberg (landschappelijke inpassing).
- Fietspad vanuit Lemelerveld naar het oosten langs het Overijssels Kanaal.
- Fietspad langs noordzijde Overijssels Kanaal (in zuidwesthoek plangebied) en langs noordzijde Overijssels Kanaal aansluitend aan de Groene Weg. Dit betreft aanleg van ontbrekende schakels. Ten westen van de Heinose Weg ligt namelijk al een fietspad en ten westen van Lemelerveld ligt al een verharde weg.
- Fietspad Vennenbergweg-Bosrandweg-Heideweg. Dit fietspad loopt door buiten het plangebied. De zandweg door het Rechterense Veld is deels eigendom van landgoed Rechteren.

Fietsknooppuntensysteem

Het fietsknooppuntensysteem is een bewegwijzeringssysteem, dat recreatieve fietsers de mogelijkheid biedt om zelf een route samen te stellen via een netwerk van (bestaande) aantrekkelijke fietspaden en wegen.

Op de knooppunten staat een informatiepaneel, waarmee de fietser zijn route kan kiezen. Bordjes leiden de fietser van knooppunt naar knooppunt. Het fietsknooppuntensysteem is momenteel in ontwikkeling en wordt voor het Overijsselse Vechtdal als geheel gerealiseerd.

Het gebied Dalmsholte is daar onderdeel van. In Dalmsholte gaat het, voor zover nu bekend, om 11 knooppunten en 29 kilometer netwerk. Waarschijnlijk wordt het fietsknooppuntensysteem in 2007 gerealiseerd. Financiering komt waarschijnlijk van de 3 Vechtdal-gemeenten en van de provincie Overijssel. Het netwerk kan eventueel aangepast worden door gebruik te maken van de nieuwe fietspaden die in het kader van deze Gebiedsuitwerking worden gerealiseerd. De Regio IJssel-Vecht is trekker van dit project.

Aanleg/verbeteren wandelmogelijkheden rondom Lemelerveld

Leefbaarheid is gebaat bij een soepele overgang en toegankelijkheid van het landelijk gebied vanuit een kern. Dat is ook het geval in Lemelerveld.

Daar bestaat de behoefte aan het versterken van een padenstructuur vanuit de kern richting Dalmsholte en de Lemelerberg.

Het gaat om de volgende 3 paden, die ook op de plankaart zijn aangegeven:

- Gebruik van de zogenaamde plasberm van het Overijsselse Kanaal aan de zuidzijde. De verbreding van het Overijsselse kanaal aan het begin van de 20ste eeuw, is niet doorgezet. Het restant van die verbreding is een plateau dat over de gehele lengte van het kanaal loopt en dat een ideaal wandelpad kan vormen tot aan de brug bij het Heidepark (aansluiting bij de weg/pad naar de Lemelerberg, het Heidepark en het zwembad en vandaar door zou kunnen lopen tot Hancate en daar aansluiten op de bestaande padenstructuur). Over de wensen bestaan contacten van Plaatselijk Belang Lemelerveld met de provincie, het waterschap en de gemeente Dalfsen. Alleen het gedeelte van het wandelpad dat binnen het plangebied ligt, is op de plankaart aangegeven.
- Aanleg van een recreatief fiets-/wandelpad van Lemelerveld naar de Lemelerberg en retour. Een 'ommetje Lemelerberg' is goed mogelijk door het in gebruik nemen en 'aankleden' van een wandelpad vanuit Lemelerveld naar het noordoosten. Het tracé bestaat voor een deel uit een bestaande landbouwweg (Migaweg) en is deels nieuw. Het nieuw aan te leggen tracé betreft aanleg van een fiets-/wandelpad tussen de bebouwde kom van Lemelerveld en de Migaweg en het openstellen van boerenland tussen de Migaweg en de Ommerweg voor gebruik als openbaar wandelpad. Vanaf de Ommerweg loopt het tracé langs de rand van het bosgebied van de Lemelerberg naar de Zonnebloemweg en vervolgens via de Bergweg terug naar Lemelerveld. Bij de aanleg van het pad, wordt ook de weg over de Miga betrokken. Omdat in dit gebied een aantal grote, toekomstgerichte agrarische bedrijven ligt, is het van belang zorgvuldig om

te gaan met de wensen ten aanzien van agrarische bedrijfsvoering. Overeenstemming en draagvlak bij de agrariërs om mee te willen werken aan realisatie is van wezenlijk belang.

- Aanleg van een wandelommetje vanuit de nieuwe wijk 'Nieuwe Landen' van Lemelerveld. Vanuit de nieuw aan te leggen woonwijk 'Nieuwe Landen' is een toegang naar het achterland gewenst. Dit wordt gerealiseerd door aanleg van een wandelommetje (zie plankaart: o.a. Landweg, Brandweg, Binnenweg). Onderzocht moet worden in, kunnen worden gecombineerd.

Aanleg wandelroute Vennenbergweg-Kortersweg

Aanleg van een wandelommetje Vennenbergweg-Kortersweg-Vennenbergweg.

Wandelen over boerenland

De opgave is het realiseren van circa 10 kilometer lokale routes van noord naar zuid door de openstelling van landbouwgrond (recreatief medegebruik). Aanwezigheid van paden langs (agrarische) percelen maakt dit in principe mogelijk. Er zal een inventarisatie plaatsvinden van de wandelmogelijkheden van het dorp Lemelerveld richting het landgoed Rechteren. Er wordt tevens een wandelroute of wandelommetje ontwikkeld gericht op het thema 'water in Dalmsholte'. Dit vanwege het grote belang van het realiseren van voldoende waterberging in het plangebied.

Ten tijde van de uitvoering wordt, in afstemming met de verbetering van de landbouwkundige verkaveling, het exacte tracé van deze routes/wandelommetjes vastgesteld.

Verbeteren ruitersportmogelijkheden voor zowel aangespannen als niet aangespannen paarden

- Sinds enkele jaren wordt er door de provincie en de Overijsselse recreatiesamenwerkingsverbanden gewerkt aan een provinciaal men- en ruiterroutenetwerk. Hieraan is al concreet invulling gegeven in het Vechtdal, op de Sallandse Heuvelrug en in Twente. Salland vormt voor wat betreft ruitersporen een witte vlek tussen de hier genoemde gebieden en de Veluwe. Met het idee om meer doorgaande men- en ruitersporen te realiseren in Salland is de projectgroep 'In stap en draf door Salland' opgericht. Stichting Hippisch Toerisme houdt zich bezig met de uitvoering van het project. Naast de ontwikkeling van een aantal doorgaande (lange afstands-)routes, betreft het de aanleg van een aantal lokale routes rondom maneges. Binnen het door de Stichting Hippisch Toerisme voorgestelde tracé heeft de gemeente Dalfsen toestemming verleend voor de aanleg van ruiters- en menroutes op paden en wegen die in eigendom zijn bij de gemeente en/of paden en wegen die openbaar toegankelijk zijn.

Onverharde paden blijven bestaan

Dalmsholte gaat meer mogelijkheden bieden voor ruiters

- Dit geldt ook voor Dalmsholte. Binnen het voorgestelde tracé liggen echter ook een aantal wegen/paden die niet openbaar toegankelijk zijn. Deze paden vormen op dit moment de ontbrekende schakels in het routenetwerk. Binnen de Gebiedsuitwerking Dalmsholte gaat het hierbij om een route over paden door het Rechterense Veld, het onverharde deel van de Kortersweg, de Smalleweg, een strook grond langs de Langsweg, het Vilsterse Kerkpad (Dalfser deel), het pad tussen het Vilsterse Kerkpad en kaasboerderij De Heileuver en het pad aan de zuidzijde van het Overijssels Kanaal. In het kader van de Gebiedsuitwerking wordt getracht deze paden openbaar te maken ten behoeve van het gebruik door ruiters en/of menners. Hierover dient overleg plaats te vinden met de betreffende eigenaren en de gemeente.
- Het bestaande bruggetje c.q. faunapassage over het Overijssels Kanaal (ca. 800 m oostelijk van de Kluinhaarsbrug in de Heinoseweg) geschikt maken als brug voor ruiters en menners

(bijvoorbeeld door het plaatsen van een zogenoemde carterkraker). Tijdens de uitvoering zal hierover overleg plaatsvinden tussen betrokken partijen. Voorwaarde is wel dat overeenstemming wordt bereikt met waterschap Groot Salland over gebruik door paarden van de grasbaan over de Kanaaldijk zuidzijde, in oostelijke richting en over het gebruik van het brede pad vanaf de Langsweg langs de watergang tot bij het Overijssels Kanaal. Hiermee wordt dan tevens een druk en onveilig tracé langs de Heinoseweg omzeild.

- Aanleg van een paddock (pleisterplaats voor paard en ruiter met waterpomp). Langs de Dalmsholterweg wordt, in overleg met de projectgroep 'In stap en draf door Salland', een pleisterplaats voor paard en ruiter aangelegd, een zogenaamde paddock.

In het algemeen geldt dat bij het aanleggen van fiets- en wandelpaden deze zodanig gesitueerd worden dat de overlast voor aanliggende bedrijven zo beperkt mogelijk blijft. Een ander uitgangspunt is dat de nieuw aan te leggen routes goed aansluiten op de bestaande routestructuren.

Aanleggen aanlegplaats kano's

Realiseren van een kanoaanlegplaats langs het Overijssels Kanaal bij de natuurcamping aan de Weerdhuisweg.

Verkeer en verkeersveiligheid

De verkeersveiligheid in het gebied bepaalt voor een groot deel de waardering van de leefomgeving en de leefbaarheid. Enkele aspecten hangen samen met de specifieke situatie rondom de provinciale weg N348 (Deventerweg).

Daarbij spelen de volgende zaken:

- De N348 (Raalte-Ommen) is thans aangemerkt als een zogenaamde stroomweg (max. snelheid 100 km/uur). Gedeputeerde Staten van Overijssel heeft medio 2006 besloten om de N348 in de eerste helft van 2007 als 80 km/uur weg in te richten, waarbij tegelijkertijd bermverharding, wegmartering en het grootwegonderhoud gerealiseerd zal worden. Ook wordt daarbij rekening gehouden met de samenhang met het opheffen van een aantal oversteken/aansluitingen, een rotonde bij Lemelerveld (centrum) en de door de gemeente Dalfsen gewenste rotonde nabij Lemelerveld Noord.
- Bij de besluitvorming over de (waarschijnlijke) aanleg van een rotonde aan de noordkant van Lemelerveld moet betrokken worden:
  - De ontsluiting vanuit de nieuwe wijk Nieuwe Landen. Voor het verbeteren van de veiligheid, de bereikbaarheid van met name het bedrijventerrein en de leefbaarheid in de kern Lemelerveld is door de provincie

Overijssel en de gemeente Dalfsen nagedacht over nieuwe aansluitvormen op de N348 bij Lemelerveld. Hierbij was, vanwege de stroomfunctie van de N348, één aansluiting het maximaal haalbare. De provincie heeft toegezegd medewerking te willen verlenen aan twee aansluitingen. Om de knelpunten op te lossen is een noordelijke aansluiting wenselijk in combinatie met een centrum/zuid aansluiting. De verkeersdrukke onder het viaduct wordt dan verminderd, het verkeer richting weegbrug hoeft niet meer door het dorp en het is ook beter voor de ontsluiting van de gebieden Nieuwe Landen en Dalmscholte. De centrum/zuid aansluiting is vooral van belang voor de ontsluiting van het bedrijventerrein.

- De optie van de gemeente Ommen om het verkeer vanuit het zuiden (Hellendoorn, Den Ham) via een mogelijke aansluiting op de N349 aan de zuidkant van de Vecht te leiden.
- De weegbrug aan de Langsweg leidt, zolang de N348 het bestaande profiel heeft, tot een verkeersafwikkeling van vrachtwagens via Lemelerveld en over wegen die daarvoor niet zijn ingericht.
- Vanuit de kernen Dalmscholte/Lemelerveld wordt, vooral voor schoolgaande kinderen, de verkeerssituatie op de parallelweg als gevaarlijk ervaren, met name door de verkeersintensiteit van vrachtwagens. Daarom is het belangrijk een fietspad, deels over de Miga, deels samen met het voorgestelde wandelpad, te realiseren tussen de bebouwde kom van Lemelerveld en de Migaweg (zie maatregel onder 'verbeteren wandelmogelijkheden rondom Lemelerveld'). Daarvoor moet de bestaande verharding van de Migaweg worden verbeterd, met garanties voor de openbaarheid en het beheer en onderhoud (een optie is bijvoorbeeld dat de gemeenten het beheer en onderhoud overnemen van de diverse aanliggende eigenaren). Een vrijliggend fietspad langs de Migaweg lijkt niet noodzakelijk.
- De overgangen van de lokale wegen met de N348 blijven gevaarlijk, vooral voor kruisend landbouwverkeer; de verkavelingssituatie dient daarop aangepast te worden. Door ruiling van grond zal het over-en-weergebruik over de N348 sterk verminderen. Daarnaast moet aandacht worden besteed aan de inrichting/vormgeving van de kruisingen, afhankelijk van de toekomstige functietypering van de N348. Dit alles moet leiden tot verbetering van de veiligheid van de kruisingen. Zodra er meer bekend is over de locatie van de noordelijke aansluiting bij Lemelerveld en de opheffing van in de buurt liggende 'koude oversteken' kan

hiermee rekening worden gehouden bij de keuze welke oversteken open blijven en bij de inrichting/vormgeving van deze kruisingen. Het al dan niet opheffen van oversteken is een zaak van de provincie Overijssel. Hierover zal te zijner tijd uiteraard overleg plaatsvinden met de gemeenten Dalfsen en Ommen en met de betrokken bewoners.

- In het gehele gebied is een toename van sluipverkeer waar te nemen, dat deels verband houdt met de N348, maar deels ook met verkeersknelpunten buiten het plangebied, bijvoorbeeld in Nijverdal.
- De aanleg van een wild-fietstunnel onder, of op termijn aanleg van een ecoduct over de N348. Deze maatregel hoort bij het verbeteren van de verkeersveiligheid, aangezien 10% van de ongelukken op dit deel van de weg verband houdt met overstekend wild.

Een op- en afrit van de provinciale weg (tezamen met een goed wegencategoriseringsplan) is zeer wenselijk om de leefbaarheid van Lemelerveld te bevorderen, de verkeersveiligheid in het gebied te vergroten, overlaad- en weegstation goed te ontsluiten en oneigenlijk gebruik (als op- en afrit) van de picknickplaatsen en het storten van afval op de picknickplaatsen tegen te gaan.

Grondbehoefte

De grondbehoefte die nodig is om de maatregelen voor recreatie en verkeersveiligheid te kunnen realiseren, is weergegeven in de tabellen 4.1 en 4.2 in hoofdstuk 4.

Eigendom, beheer en onderhoud

Voorzieningen die worden aangelegd op eigendommen van provincie, gemeente, waterschap, Regio IJssel-Vecht of terreinbeherende instanties, komen ook bij deze instanties in eigendom, beheer en onderhoud.

Overstekend landbouwverkeer bij de N348

Vooral in natuurgebieden en voor enkele specifieke gevallen wijkt dit soms af. De grond die nodig is voor aanleg van nieuwe fietspaden, wandelpaden en ruiterspaden zal op basis van vrijwilligheid worden verworven. Deze nieuw aan te leggen paden worden in eigendom, beheer en onderhoud toegewezen aan de gemeente. In bepaalde situaties is het mogelijk hiervan af te wijken en in overleg met de gemeente het eigendom bij de betreffende eigenaar te laten. In die gevallen zal het beheer en onderhoud wel goed geregeld moeten worden. Bestaande fietspaden, wandelpaden en ruiterspaden waarvoor geen gronden verworven hoeven te worden, blijven in eigendom bij de huidige eigenaar. Deze paden dienen wel openbaar te blijven en het beheer en onderhoud dient goed geregeld te worden.

Voor deelgebied Noordoost zal ten tijde van het opstellen van een Planuitwerking het eigendom, beheer en onderhoud van fiets-, wandel- en ruiterspaden nader worden gedetailleerd en opgenomen worden in de Planuitwerking.

Doelbereik

Het doelbereik is gemiddeld tot hoog. Door het aanbrengen van ontbrekende schakels en door de kwaliteit van de paden te verbeteren, wordt het bestaande fiets- en wandelpadennetwerk geoptimaliseerd. Daardoor wordt de recreatieve beleving van het gebied versterkt. Daarnaast wordt de toegankelijkheid van bepaalde gebieden vergroot. De verkeerssituatie in het gebied, mede gerelateerd aan de N348 (Deventerweg), zal sterk verbeteren, waardoor de verkeersveiligheid toeneemt.

4 Kosten en uitvoeringsaspecten

Dit hoofdstuk geeft een raming van de kosten en van de benodigde grond om de doelen te realiseren. Tevens is een overzicht gegeven van eigendom, beheer en onderhoud. Ook wordt aangegeven op welke wijze het plan wordt uitgevoerd, binnen welk tijdsbestek en wat de randvoorwaarden en risico's zijn. Tenslotte komt de inpassing in gemeentelijke bestemmingsplannen aan de orde.

4.1 Kostenraming en financiering

Kostenraming

De raming van de kosten van alle inrichtingsmaatregelen en voorzieningen evenals de bijdragen van belanghebbenden (gezamenlijke eigenaren en individuele eigenaren) en instanties is weergegeven in de tabel in bijlage 4. Deze tabel toont de inrichtingsmaatregelen voor Dalmsholte, gerangschikt naar de operationele doelen zoals die staan in het Provinciaal meerjarenprogramma 2007-2013 (pMJP). In het pMJP zijn afspraken vastgelegd tussen de provincie Overijssel en het Rijk over de inrichting van het landelijk gebied.

De kosten van de uitvoering van het Gebiedsplan Dalmsholte zijn geraamd op circa € 23,4 miljoen. Dit bedrag is exclusief de kosten voor grondvererving voor nieuwe natuur en de Robuuste Verbindingszones (RVZ). De kosten hiervoor komen volledig voor rekening van het Rijk en provincie. Betaling vindt plaats buiten verantwoordelijkheid van de uitwerkingscommissie en maakt geen deel uit van de begroting van dit plan.

De raming is gebaseerd op het loon- en prijspeil van 2006. In de raming zijn, indien niet specifiek anders is aangegeven, de eventuele kosten van grondvererving, verleggen van nutsleidingen, schadevergoedingen en opnamen verwerkt. De algemene kosten (kosten uitwerkingscommissie, secretariaatskosten, communicatie/voorlichting, etc.) zijn verdeeld naar rato van de investeringen door Rijk en bijdragende instanties. Beleidswijzigingen zoals de invoering van het

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de mogelijk daarmee samenhangende (her)prioritering bij de inzet van middelen kunnen leiden tot wijzigingen in de subsidiëring van maatregelen.

Bijdrage belanghebbende instanties.

De middelen voor de uitvoering van het plan komen deels van de Rijksoverheid. Ook de Europese Unie (EU) draagt eventueel bij aan bepaalde onderdelen. Daarnaast is het van belang dat de provincie Overijssel, de gemeenten Dalfsen en Ommen en de waterschappen Groot Salland en Regge en Dinkel een financiële bijdrage leveren. Voor de onderdelen waaraan het Rijk niet meebetaalt zullen deze partijen de belangrijkste partners zijn voor financiering. Ook private partijen leveren mogelijk een financiële bijdrage.

De verschillende budgetten die het Rijk nu heeft voor het landelijk gebied gaan in 2007 samen in één budget: het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Over de inzet van het geld maakt de provincie Overijssel afzonderlijk afspraken met het Rijk voor de periode van 2007 tot 2013 op basis van normkosten. De provincie krijgt de volledige zeggenschap over het beschikbare geld en voert de regie over de uitvoering. Na zeven jaar legt de provincie verantwoording af aan het Rijk. Tussentijds rapporteert de provincie over de voortgang. Voor de maatregelen die in het kader van deze Gebiedsuitwerking door de verschillende betrokken partijen uitgevoerd gaan worden, kan bij de provincie subsidie worden aangevraagd vanuit het ILG.

Cofinanciering

Een belangrijke co-financier voor plattelandprojecten kan de Europese Unie (EU) zijn. Welke onderdelen van het plan in aanmerking komen voor cofinanciering in het kader van het Plattelands Ontwikkelingsprogramma (POP) of andere regelingen wordt onderzocht. De uitwerkingscommissie spant zich in om ook naar andere financieringsbronnen te zoeken. De subsidieaanvraag wordt ingediend nadat de projecten besteksgereed zijn en de uitvoering kan starten.

De bijdrage van de Europese Unie aan deze Gebiedsuitwerking wordt geschat op 10% van de totaal geraamde kosten.

Bijdrage gezamenlijke eigenaren (deelgebied Noordoost).

In het noordoostelijk deel van Dalmsholte is gekozen voor wettelijke herverkaveling. Een deel van de daarmee samenhangende kosten zal worden betaald uit de middelen voor inrichting van de EHS en van de waterhuishouding. De resterende verkavelingskosten worden betaald door de gezamenlijke eigenaren in deelgebied Noordoost. De verdeling van die resterende kosten wordt over de eigenaren verdeeld naar de mate van het nut (voordeel) dat zij hebben van de resultaten van de verkaveling. De bijdrage van de gezamenlijke eigenaren is geraamd op € 225.000,-. In de op te stellen Planuitwerking voor het deelgebied Noordoost zal de begroting voor dat deel verder worden uitgewerkt en de bijdrage van de eigenaren in het blok nauwkeurig worden berekend.

Bijdrage individuele belanghebbenden.

Een bedrag van circa € 600.000,- wordt contant verrekend met individuele belanghebbenden. Bij de (planmatige) kavelruil in de overige deelgebieden van Dalmsholte wordt in beginsel een bedrag van € 200,- per geruilde hectare in rekening gebracht bij de deelnemers aan de kavelruil. Wanneer een kavelruil een wezenlijke bijdrage levert aan doelrealisatie van andere dan landbouwkundige doelen, wordt het bedrag voor de deelnemende agrariërs mogelijk aangepast.

4.2 Verwerving van gronden

Deelgebied Noordoost

Om de nieuwe functies te kunnen realiseren en om de puzzel bij het ruilplan passend te krijgen is in deelgebied Noordoost ca. 418 ha grond nodig. Voor realisatie van de doelen voor natuur (nieuwe natuur en RVZ) is er vanuit gegaan dat 40% via de SN-regeling (particulier natuurbeheer) wordt gerealiseerd (ca. 150 ha) en 60% via aankoop en doorlevering naar erkende natuurbeschermingsorganisaties (ca. 225 ha). De gronden die nodig zijn voor het plan en die op vrijwillige wijze worden verworven, zijn de zogenaamde taakstellingshectares. In deelgebied Noordoost is de taakstelling in totaal 268 ha. Deze grond wordt aangekocht door Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). Bij herverkaveling worden de verworven gronden vervolgens op de juiste plaats gelegd. Op 1 november 2006 had het bureau ca. 15 ha aangekocht. Dit betekent dat er nog 253 ha verworven moet worden.

Overige deelgebieden (Noord, Noordwest, Zuidwest en Zuidoost)

In het overige gebied van Dalmsholte is voor de realisering van de nieuwe functies en het ruilplan ca. 268 ha grond nodig. In dit gebied is de taakstelling in totaal ca. 190 ha. Op 1 november 2006 had BBL ca. 9 ha aangekocht. Dit betekent dat er nog 181 ha verworven moet worden.

BBL rapporteert jaarlijks over de voortgang van de grondverwerving en regelmatig zullen na evaluatie besluiten worden genomen over de te volgen aankoopstrategie.

In de tabellen 4.1 en 4.2 is de grondbehoefte in deelgebied Noordoost en in de overige deelgebieden aangegeven.

Verwerving van voldoende grond is essentieel

Maatregelen in deelgebied Noordoost (1940 ha)	Behoeft ca. (in ha.)	Taakstelling (in ha.)	SN (in ha.)
Water			
Opknappen kleinere watergangen in stroomgebieden (Waterlood)	3,1	3,1	
Berging in stroomgebied Dalmsholter Waterleiding	2,0	2,0	
Verbreding Vilsterse Waterleiding (incl schouwpad)	3,3	3,3	
	8,4	8,4	0,0
Landbouw			
Aanleg Insteekwegen	0,7	0,7	
Landmetershectares	29,1	29,1	
	29,8	29,8	0,0
Landschap			
Aanleg nieuwe beplanting (wegbeplanting)	1,1	1,1	
Aanleg nieuwe beplanting (waterlopen)	0,3	0,3	
Aanleg nieuwe beplanting (particulieren)	3,4	3,4	
	4,8	4,8	0,0
Natuur			
Aanleg Robuuste verbindingzone	226,3	135,8	90,5
Aanleg Nieuwe Natuur	148,1	88,9	59,2
	374,4	224,6	149,8
Recreatie			
Aanleg fietspaden	0,5	0,5	
	0,5	0,5	0,0
Sociale en economische aspecten			
Maatregelen zijn onder andere thema's terug te vinden			
	417,9	268,1	149,8
Percentage van deelgebied	21,5%	13,8%	7,7%
		Grond reeds in bezit BBL (in ha.)	Grond reeds met SN-pak- ket (in ha.)
		15,4	25,1

Tabel 4.1: Grondbehoefte in deelgebied Noordoost

Maatregelen in overig Dalmsholte (2532 ha)	Behoeft ca. (in ha.)	Taakstelling (in ha.)	SN (in ha.)
Water			
Opknappen kleinere watergangen in stroomgebieden (Waterlood)	10,6	10,6	
Verbreding Dalmsholter waterleiding	5,1	5,1	
Verbreding Vilsterse Waterleiding (incl schouwpad)	5,0	5,0	
Realisatie laatste deel project Marswetering	5,3	5,3	
Berging in stroomgebied Dalmsholter Waterleiding	8,0	8,0	
	34,0	34,0	0,0
Landbouw			
Aanleg Insteekwegen	0,8	0,8	
Landmetershectares	38,0	38,0	
	38,8	38,8	0,0
Natuur			
Aanleg Robuuste verbindingzone	188,4	113,0	75,4
Aanleg Nieuwe Natuur	6,2	3,7	2,5
	194,6	116,7	77,9
Recreatie			
Aanleg fietspaden	1,1	1,1	
	1,1	1,1	0,0
Sociale en economische aspecten			
Maatregelen zijn onder andere thema's terug te vinden			
	268,5	190,6	77,9
Percentage van deelgebied	10,6%	7,5%	3,1%
		Grond reeds in bezit BBL (in ha.)	Grond reeds met SN-pak- ket (in ha.)
		9,3	7,4

Tabel 4.2: Grondbehoefte in het overige gebied van Dalmsholte

4.3 (Planmatige) kavelruil en wettelijke herverkaveling

(Planmatige) kavelruil

Voor de herverkaveling is het gebied in 5 deelgebieden verdeeld. Deelgebied Noordoost (ca. 1.940 ha), deelgebied Noord (ca. 285 ha), deelgebied Noordwest (ca. 848 ha), deelgebied Zuidoost (ca. 667 ha) en deelgebied Zuidwest (ca. 732 ha). De begrenzing van deze deelgebieden is aangegeven op een inzet op de plankaart.

Op basis van de uitkomsten van het door het Kadaster uitgevoerde verkavelingsonderzoek en de reacties tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten in oktober 2006 heeft de commissie besloten om voor de deelgebieden Noord, Noordwest, Zuidwest en Zuidoost een vrijwillige (planmatige) kavelruil uit te voeren. Samenvoeging van enkele deelgebieden behoort tot de mogelijkheden.

Bij een planmatige kavelruil vormen verschillende partijen samen een kavelruilcommissie die op een projectmatige wijze kavelruilen stimuleert en ruilmogelijkheden onderzoekt. Een kavelruilcommissie kan daarbij gebruik maken van een kavelruilcoördinator, het Kadaster en Dienst Landelijk Gebied (DLG). De werkwijze lijkt in zo'n geval op de werkwijze bij herverkaveling binnen landinrichting/reconstructie, met dat verschil dat bij planmatige kavelruil de deelname vrijwillig blijft.

Wettelijke herverkaveling

Gezien het complexe karakter, de zeer slechte verkaveling en de diversiteit aan doelen die gerealiseerd moeten worden voor met name landbouw, natuur, water en milieu, heeft de commissie besloten in deelgebied Noordoost het wettelijke herverkavelingsinstrument in te zetten. Wettelijke herverkaveling op basis van de Reconstructiewet biedt meer zekerheid dat de doelen worden gerealiseerd. Goede ruilplannen kunnen bij wettelijke herverkaveling niet door een enkel individu worden geblokkeerd. Daarnaast is binnen een wettelijke herverkaveling de rechtsbescherming met betrekking tot het eigendomsrecht en een eventueel pachtrecht goed geregeld.

Voordat een wettelijke herverkaveling in deelgebied Noordoost kan worden uitgevoerd, moet voor dit deelgebied wel eerst een nadere uitwerking in de vorm van een Planuitwerking op basis van de Reconstructiewet worden opgesteld. Deze Planuitwerking wordt in 2007 opgesteld door de commissie, na vaststelling van de Gebiedsuitwerking door GS.

In de komende Planuitwerking wordt de precieze ligging van lijnvormige elementen zoals bijvoorbeeld fiets- en voetpaden en te verbreden waterlopen aangegeven. In de Planuitwerking wordt ook de te volgen procedure voor de wettelijke herverkaveling beschreven.

Gedeputeerde Staten zal de Planuitwerking ter visie leggen. Na behandeling van eventuele bedenkingen (bezwaren) wordt de Planuitwerking vastgesteld door Provinciale Staten. De Planuitwerking wordt daarmee onderdeel van het Reconstructieplan Salland-Twente. Ook tijdens de uitvoering van de wettelijke herverkaveling bestaat de mogelijkheid van bezwaar en beroep tegen het ruilplan en tegen de financiële afwikkeling van dat ruilplan. Wanneer het ruilplan definitief is vastgesteld is de nieuwe toedeling van gronden bindend voor het deelgebied Noordoost.

Cruciaal voor het in gang zetten van het proces van herverkaveling is de benodigde grondvoorraad. Naast deelname aan particulier natuurbeheer door grondeigenaren zal het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) proberen de benodigde gronden te verwerven. Grondverwerving, deelname aan particulier natuurbeheer en eventuele bedrijfsverplaatsingen blijft plaatsvinden op vrijwillige basis.

Bij zowel (planmatige) kavelruil als wettelijke herverkaveling ligt het accent voor de landbouw op huiskavelvergroting, veldkavelconcentratie en afstandsverkorting. Voor natuur, water en recreatie is het doel de benodigde gronden naar de gewenste plek te ruilen om ze vervolgens in te kunnen richten. De uitvoering van kavelaanvaardingswerken vindt plaats binnen vooraf opgestelde randvoorwaarden. De werkzaamheden worden getoetst aan de Habitatrichtlijn en de Flora- en Faunawetgeving (Natura 2000). De bescherming van het archeologisch erfgoed is geregeld in het Verdrag van Malta. Binnen gebieden die op grond van Rijks- en provinciaal beleid een wettelijke status hebben, mogen geen werkzaamheden worden uitgevoerd die de archeologische waarden nadelig beïnvloeden.

4.4 Relatie met bestemmingsplan buitengebied

De gemeenten Dalfsen en Ommen hebben de intentie om te komen tot een goede afstemming van het gemeentelijk planologisch beleid op de Gebiedsuitwerking. De gemeente Dalfsen heeft in 1998 een nieuw bestemmingsplan buitengebied vastgesteld. Dit zal naar verwachting pas rond 2010 weer worden geactualiseerd. De Gebiedsuitwerking Dalmsholte moet uiteindelijk een planologische doorwerking krijgen in het geldende bestemmingsplan. Voor delen die liggen in het reconstructiegebied is dit geregeld in de Reconstructiewet. Voor de gebieden buiten het reconstructiegebied moet ook een vertaling naar het bestemmingsplan worden gemaakt.

Initiatieven van betrokken partijen en/of particulieren die voortvloeien uit de Gebiedsuitwerking Dalmsholte worden behandeld en getoetst aan het geldende bestemmingsplan overeenkomstig de behandeling van reguliere plannen. Het gevolg is dat tijdens de uitvoering per maatregel eventueel aanlegvergunningen nodig zijn. De gemeente Dalfsen heeft aangegeven de Robuuste Verbindingszone (RVZ) niet door te laten werken in het bestemmingsplan, omdat het al dan niet meewerken aan realisatie van de RVZ een vrijwillige keuze is van de grondeigenaar. Verder wordt rekening gehouden met de Gebiedsuitwerking Dalmsholte in het nieuw op te stellen bestemmingsplan buitengebied Lemelerveld. Hiermee wordt begin 2007 gestart. Het deel van de Gebiedsuitwerking Dalmsholte dat binnen dit bestemmingsplan valt, is het voormalige grondgebied van de gemeente Ommen (gebied ten oosten van de N348). Vanwege haar nauwe betrokkenheid bij het tot stand komen van de Gebiedsuitwerking, is de gemeente Dalfsen bereid om snelle realisatie van het plan mogelijk te maken. De gemeente Ommen is momenteel bezig met een algehele herziening van het bestemmingsplan buitengebied en betreft daarbij het Reconstructieplan Salland-Twente. Ook zal rekening worden gehouden met Gebiedsuitwerkingen zoals die voor Dalmsholte, maar dat houdt niet in dat de relevante onderdelen rechtstreeks worden overgenomen. Voor het realiseren van (delen van) de Robuuste Verbindingszone kan bijvoorbeeld pas na de grondverwerving een procedure voor een bestemmingswijziging worden gestart. Voor veel uitvoeringsmaatregelen is daarom toch een specifieke procedure noodzakelijk.

4.5 Uitvoering van het plan

Wie doet wat

Naar verwachting delegeert of mandateert het provinciaal bestuur meer of minder taken naar de uitwerkingscommissie Dalmsholte. Deze draagt vervolgens de verantwoordelijkheid voor een adequate uitvoering van het plan. De provincie draagt zorg voor voldoende middelen (grond, financiën en bevoegdheden) om realisatie van het plan door de uitwerkingscommissie mogelijk te maken. Gemeenten en waterschappen reserveren in hun meerjarige begrotingen voldoende geld voor de noodzakelijke eigen bijdrage aan uitvoeringsprojecten. Daarnaast trekken zij uitvoeringsprojecten en nemen het beheer en onderhoud voor hun rekening, voor zover die logischerwijs tot het eigen taakveld behoren. De uitvoering gaat stapsgewijs plaatsvinden op basis van gedetailleerde uitvoeringsplannen (modules), waarin onder andere de onderlinge taakverdeling is vastgelegd.

Cruciaal bij de uitvoering van het plan is de herverkaveling. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de herverkaveling is afhankelijk van het instrument dat wordt ingezet.

Vrijwillige kavelruil

Bij vrijwillige kavelruil is de uitwerkingscommissie Dalmsholte, onder voorzitterschap van waterschap Groot Salland, verantwoordelijk voor de uitvoering van het inrichtingsplan. Zij heeft een coördinerende, adviserende en initiërende taak. Afstemming met de gemeenten, waterschappen en de provincie behoort tot de verantwoordelijkheid van deze commissie.

Wanneer de uitwerkingscommissie in overleg met de betrokken eigenaren grond heeft vrijgemaakt voor de verschillende doeleinden, is het aan de betrokken partijen om zelf de uitvoering van onderdelen ter hand te nemen.

Zo worden de gemeenten bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het aanleggen van paden en routes. De waterschappen worden verantwoordelijk voor de maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding en de natuurbeherende instanties en geïnteresseerde particulieren worden verantwoordelijk voor de inrichting van de nieuwe natuur.

Voor het uitvoeren van kavelaanpassingswerken na vrijwillige kavelruil zijn de grondeigenaren zelf verantwoordelijk. Zij kunnen met subsidie uit het project de uitvoering zelf organiseren.

Wettelijke herverkaveling

Bij de wettelijke herverkaveling in het deelgebied Noordoost liggen de bevoegdheden duidelijk anders.

Gedeputeerde Staten van Overijssel zijn dan verantwoordelijk voor de uitvoering van het plan. Om die uitvoering te coördineren zullen Gedeputeerde Staten op basis van de provinciewet een inrichtingscommissie benoemen. Die commissie zal een aantal bevoegdheden rond de procedure van herverkaveling gedelegeerd krijgen. Ook kunnen Gedeputeerde Staten c.q. de inrichtingscommissie dan besluiten om de concrete uitvoering van een aantal werken op te dragen aan gemeente of waterschap die daarna ook het eigendom, beheer en onderhoud daarvan krijgt toegewezen.

Ook hier geldt dat eventuele kavelaanvaardingswerken kunnen worden gefinancierd, waarna eigenaren zelf zorgen voor uitvoering.

Tijdsduur

Zodra de Ontwerp Gebiedsuitwerking door GS is vastgesteld, wordt gestart met de uitvoering. De uitwerkingscommissie is voornemens het plan in hetzelfde tijdsbestek uit te voeren als de looptijd van het reconstructieplan Salland-Twente (12 jaar).

De commissie streeft daarom naar een daadwerkelijke uitvoeringsperiode van 10 jaar met nog 2 jaar uitloop voor financiële afwikkeling en evaluatie.

Gefaseerde uitvoering

Uitvoering van veel maatregelen is afhankelijk van de beschikbaarheid van grond op de juiste plaats. Afhankelijk van de voortgang van het herverkavelingsproces kunnen concrete inrichtingsmaatregelen worden voorgelegd aan de provincie voor het verkrijgen van subsidie. Wanneer de grond door middel van vrijwillige kavelruil beschikbaar komt, is het veelal het waterschap of de gemeente die als aanvrager van de subsidie en uitvoerder van het projectonderdeel optreedt.

In het Noordoostelijk gebied waar wettelijke herverkaveling wordt ingezet stellen Gedeputeerde Staten financiële middelen beschikbaar aan de inrichtingscommissie. De provincie zal de financiën beschikbaar stellen op basis van nog op te stellen uitvoeringsmodules. Als belangrijke voorwaarde voor het vaststellen van modules geldt dat de benodigde grond beschikbaar is. Het niet subsidiabele deel van de kosten zal dan, naar gelang de aard van het deelproject, opgebracht moeten worden door gemeente, waterschap of derden.

Volgorde herverkaveling deelgebieden

De uitwerkingscommissie heeft voorkeur voor een integrale uitvoering van maatregelen. Centraal daarbij staan grondverwerving en herverkaveling. In die deelgebieden waar is gekozen voor (planmatige) kavelruil kan al in 2007 worden begonnen. Het accent zal bij die (planmatige) kavelruilen liggen op de landbouwdoelen en het vrijmaken van grond voor maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding en voor het aanleggen van recreatieve paden. Kavelruil zal naar verwachting minder bijdragen aan de realisatie van de RVZ in dit gebied.

Dat zal veel meer afhankelijk zijn van grondverwerving of deelname aan particulier natuurbeheer binnen de begrensde gebieden. De looptijd van de planmatige kavelruilen is 2 à 3 jaar.

In het Noordoostelijk deel zal het accent de komende paar jaar liggen op grondverwerving. Afhankelijk van het tempo van grondverwerving kan een start worden gemaakt met het op te stellen wettelijke ruilplan.

De uitwerkingscommissie gaat er van uit dat in 2009 kan worden begonnen met het opstellen van een ontwerp ruilplan. De doorlooptijd van het ruilplan wordt voorlopig geschat op 5 jaar. Na vaststelling van het ruilplan zal de aandacht zich vooral richten op de inrichting van de vrijgemaakte natuur en inrichting van het Reggedal.

Overleg tijdens de uitvoering

Tijdens de uitvoering van het plan verandert er veel in het gebied. De uitwerkingscommissie biedt mogelijkheden om persoonlijke vragen te stellen, bijvoorbeeld door regelmatig spreekuur te houden. Belanghebbenden zullen zoveel mogelijk op de hoogte worden gehouden over de voortgang door middel van nieuwsbrieven, internet en voorlichtingsbijeenkomsten. Bij de voorbereiding van werken worden de direct betrokkenen tijdig geïnformeerd.

4.6 Risico's van het plan

De vele aspecten die met elkaar in verband zijn gebracht, de wens om veel concurrerende belangen tot hun recht te laten komen in een relatief klein gebied en de lange doorlooptijd maken de realisatie van het plan risicovol.

Nevenstaande tabel toont de meest in het oog springende risico's die de Commissie op dit moment ziet voor een snelle realisatie. Omdat de kans dat de genoemde risico's zich voordoen niet altijd en overal gelijk is, zijn ze gerangschikt naar kans op voordoen. Ook is de invloed op de realisering aangegeven. De risico's die het meest waarschijnlijk zijn en bovendien een grote vertragende invloed hebben, vragen de eerste aandacht om tegenmaatregelen te nemen.

Als de genoemde risico's zich voordoen zal dat altijd leiden tot vertraging en hogere kosten voor de realisatie. In het ergste geval zal realisatie niet of slechts gedeeltelijk kunnen plaatsvinden. De Uitwerkingscommissie stelt daarom voor om deze eerste risicobeoordeling jaarlijks te actualiseren en met de opdrachtgevende provincie te bespreken.

De uitwerkingscommissie hecht veel waarde aan overleg

Risico	Kans op voordoen	Vertragende invloed	Tegenmaatregel
Onvoldoende tijdig beschikbare grond	zeer groot	zeer groot	In overleg met provincie en BBL opstellen van een grondverwervingsplan
Onvoldoende draagvlak voor maatregelen	groot	zeer groot	Naast nieuwsbrieven, internet en voorlichtingsbijeenkomsten, ruimte creëren voor voldoende individueel overleg met bewoners
Onvoldoende doelrealisatie waar sprake is van vrijwilligheid	zeer groot	geen	Doelrealisatie bewaken via scherpe monitoring en agendering door de Uitwerkingscommissie
Sectorale oplossingen waar integrale maatregelen de voorkeur hebben	groot	groot	<ul style="list-style-type: none"> • Alle financieringsvoorstellen die bij overheden (BGO) binnen komen voor advies voorleggen aan de Uitwerkingscommissie. • Financiering op basis van clusters ipv per project
Onvoldoende financieringsmogelijkheden	beperkt	groot	Projectplannen (uitvoeringsmodules) zsm concreet uitwerken en ter financiering voorleggen aan provincie.
Vertraging door noodzakelijke onderzoeken voor NB-wet en VHR	beperkt	beperkt	Op korte termijn oriënterend onderzoek uitvoeren naar voorkomen van beschermde flora en fauna in het gebied.

5 Plan-MER

De uitwerkingscommissie Dalmsholte heeft in het voorjaar van 2006 een Plan-MER (voorheen Strategische Milieubeoordeling (SMB) laten uitvoeren op haar concept plan. Daarmee voldoet zij aan de EU-richtlijn 2001/42/EG en krijgt tevens inzicht in de mogelijke milieugevolgen van de voorgestelde maatregelen. Dit hoofdstuk geeft in het kort de resultaten van de Plan-MER weer.

Een vergunning voor een voorgenomen maatregel wordt pas verleend als met zekerheid vaststaat dat hierdoor geen blijvend negatieve effecten ontstaan voor het beschermde gebied. Om dit te kunnen aantonen is in de meeste gevallen een natuuronderzoek nodig. Een natuuronderzoek (of natuurtoets) valt uiteen in twee delen. Een 'voortoets' en een 'passende beoordeling'. Deze geldt als voortoets.

Indien uit de natuurtoets blijkt dat er wel significante effecten zijn dan zal dit primair worden gecompenseerd door mitigerende en compenserende maatregelen binnen het plangebied. Als uit de voortoets echter is gebleken dat er kans is op significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen, wordt met een passende beoordeling bepaald of deze kans daadwerkelijk aanwezig is. De passende beoordeling is uitgebreider, specifieker en actueler dan de voortoets.

Afbakening en werkwijze

Bij de start van de Plan-MER is eerst de reikwijdte en het detailniveau van deze Plan-MER bepaald. Hierbij zijn de bestuursorganen, die met de uitvoering van het plan te maken kunnen krijgen, geraadpleegd. Op 8 mei 2006 is de notitie reikwijdte en detailniveau verstuurd naar de volgende bestuursorganen:

- Commissie m.e.r.;
- Ministerie van LNV, Directie Oost;
- Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB);
- Waterschap Groot Salland
- Waterschap Regge en Dinkel
- Gemeenten Dalfsen en Ommen

Op de notitie zijn geen reacties van de bestuursorganen binnengekomen die tot aanpassingen hebben geleid.

Bij de afbakening is vastgelegd dat in de Plan-MER de wettelijk inhoudelijk vereisten aan de orde komen (conform artikel 7.10) waarbij de nadruk komt te liggen op:

- 1) de beschrijving van de belangrijke nadelige milieugevolgen van zowel het plan als van redelijke alternatieven voor het plan;
- 2) de beschrijving van mogelijke gevolgen van het plan op gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Natura 2000 gebieden in en rond Dalmsholte; Habitatrichtlijngebied en Natuurbeschermingswetgebied en hun externe werking;
- 3) de beschrijving van de maatregelen die redelijkerwijs genomen kunnen worden om de nadelige gevolgen voor het milieu te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken.

De beschrijving van de effecten vond plaats aan de hand van thema's, die zijn afgeleid van de beleidsdoelen die in de reconstructie een belangrijke rol spelen. Hierbij wordt aangesloten op het Milieueffectrapport van het Reconstructieplan Salland-Twente.

Voor de Archemer- en Lemelerberg is de Europese Habitatrichtlijn van toepassing

De thema's zijn:

Geurhinder:

- verandering van het aantal (ernstige) geurgehinderden.

Ammoniak:

- verminderen overschrijding kritische depositieniveau op kwetsbare gebieden, en op Natura 2000 gebieden.

Watersysteem:

- Toename van de watergangen die (beek)-dalbreed worden ingericht.
- Toename van waterbergingsgebieden.
- Oppervlakte waarop het gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) is gerealiseerd.
- Verminderen van het aantal verdroogde natuurgebieden.
- Aantal duurzame drinkwaterwinningen.

Waterkwaliteit:

- De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in de gebieden met kwaliteitswater en in de grondwaterbeschermingsgebieden (inclusief intrekgebieden).
- Idem voor de overige gebieden.

Natuur:

- Toename van de kwantiteit van de PEHS.
- Toename van de kwaliteit van de PEHS (zoals toename van natuurdoeltypen).
- Bescherming van de als kritisch benoemde bedreigde soorten en habitats. Specifiek in/ nabij de Natura 2000 gebieden en beschermde natuurmonumenten.
- Realiseren van algemene natuurwaarden buiten de PEHS (zoals landschapselementen).

Landschap, cultuurhistorie en landgoederen:

- Behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap (incl. cultuurhistorische waarden).

Landbouw:

- Het verbeteren van de ruimtelijke structuur en het perspectief van de bedrijven. Hierbij is gekeken naar optimalisatie in de bedrijfsvoering door aspecten als verandering in: % huiskavel, kavelgrootte, bereikbaarheid en grondwaterstand.

- Versterken en verbreden van de economische basis van de landbouw, inclusief het behouden en versterken van de landbouw als beheerder van het landschap. Dit aspect is nader vertaald in veranderingen op het gebied van:
  - meervoudig grondgebruik
  - agrarisch natuurbeheer
  - agrarisch milieubeheer, zoals groen-blauwe diensten ('boeren voor natuur' en 'boeren met water').

Recreatie en toerisme:

- Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van recreatiebedrijven.
- Vergroting van de belevingswaarde en toegankelijkheid van het landelijk gebied (inclusief natuurgebieden).

Leefbaarheid:

Dit aspect heeft betrekking op het voldoende kunnen inspelen op bestaande ontwikkelingen van nieuwe voorzieningen (hulpverlening, ouderen, jongeren, taakcombineerders) en het behoud van de streekidentiteit. Dit punt is niet specifiek meegewogen in de MER Reconstructie.

Verdere parameters zoals stof- en luchtemissie zijn geen onderscheidende parameter in dit landelijke gebied. De werken met mogelijke emissies zijn zeer kleinschalig en het gebied heeft voldoende emissieruimte. Externe veiligheid is eveneens geen bepalende parameter. Geluidshinder zal zeer lokaal en kortdurend zijn en wordt daarom verder niet meegenomen. Voor deze Strategische Milieubeoordeling is uitgegaan van bestaande informatie; er is dus geen aanvullend onderzoek uitgevoerd.

Het beoordelen van de milieugevolgen heeft plaatsgevonden op basis van expert-judgement. Bij deze manier van werken is door specialisten per maatregel op basis van kennis en ervaring een inschatting gegeven van het effect (omvang en ernst) op een bepaald aspect.

Nog niet alle maatregelen zijn tot in detail (lokale schaal) uitgewerkt, mede omdat dit afhankelijk is van lokale initiatieven. In de totaalbeoordeling is hier rekening mee gehouden, door aan te geven dat er mogelijk nog negatieve effecten kunnen ontstaan of dat er een natuurtoets noodzakelijk zal zijn in bepaalde deelgebieden.

Het onderzoeksgebied

In en rond Dalmsholte zijn twee Natura 2000 gebieden te onderscheiden:

1. het Habitatrichtlijngebied Vecht en Beneden-Reggegebied.
2. de beschermde- en Staatsnatuurmonumenten Junner/Arrier Koeland en Stekkenkamp.

Aandacht voor combinatie van natuur en recreatie

Op de kaart (bijlage 2) staan deze gebieden ingetekend, inclusief een indicatieve zone van 3000 m voor externe werking met betrekking tot de ammoniakproblematiek rond deze gevoelige gebieden. De overige maatregelen worden getoetst op het Habitatrichtlijngebied en Staatsnatuurmonumenten. Binnen deze zone kunnen er nog invloeden zijn; dit wordt per situatie nader beoordeeld.

Mede door de externe werking staat een relatief groot deel van Dalmsholte onder invloed van de instandhoudingsdoelstellingen van de twee genoemde gebieden.

Het gaat hier om een gebied met oude, afgesneden meanders van de Vecht, kronkelwaarden, rivierduinen en aangrenzende delen van het dekzandgebied. In samenhang met de abiotische variatie hebben zich in de gebieden, mede onder invloed van de mens, zeer uiteenlopende vegetaties ontwikkeld, waaronder verscheidene, minder algemene plantengemeenschappen. Hierin worden diverse soorten zeldzame planten aangetroffen. De gebieden zijn niet alleen belangrijk vanwege de grote botanische betekenis, maar ook vanwege de hoge faunistische waarden. De gebieden zijn bijzonder rijk aan insecten en herbergen een groot aantal soorten broedvogels en verscheidene bedreigde soorten reptielen en amfibieën. In de gebieden treedt plaatselijk zowel lokale als regionale kwel aan de oppervlakte met hoge ijzer- en calciumcarbonaatconcentraties. Dankzij het gevarieerde milieu, het op korte afstand naast elkaar voorkomen van verschillende vegetatietypen en de rust in het gebied, heeft zich een rijke fauna ontwikkeld. Daarom zijn de gebieden in dit opzicht van nationaal belang. In dit verband worden onder andere genoemd: Waterral, Boomleeuwerik, Geelgors, Ringslang, Levendbarende hagedis, Duinhagedis, Heikikker, Kamsalamander, Kommavlinde, Groentje, Sleedoornpage, Bruine eikenpage, Heideblauwtje, Weidebeekjuffer en Smaragdlibel. Bovendien fungeren de gebieden als fourageergebied voor dassen en voor in de directe omgeving broedende roofvogels (zie aanwijzingsbesluit Min. LNV).

Conclusies en aanbevelingen

De voorgestelde maatregelen zijn opgenomen in een tabel (zie rapport 'Strategische Milieubeoordeling n.a.v. Planuitwerking Dalmsholte, uitwerkingscommissie Dalmsholte, juni 2006) en beoordeelt op hun effect op de diverse functies. De beoogde maatregel uit het inrichtingsplan kan een positief, neutraal of negatief effect hebben. Ook is in de tabel bij een aantal maatregelen het voorstel gedaan om vóór uitvoering nog een detailtoets uit te voeren om de effecten op natuurwaarden te beoordelen.

Een voorbeeld van goede toegankelijkheid van het gebied

De conclusie is dat de plannen op de meeste deelaspecten per saldo een verbetering voor het milieu zullen opleveren. Voor de thema's watersysteem (verdroging) en waterkwaliteit (nitraat en bestrijdingsmiddelen) is er nog twijfel of voldoende rekening is gehouden met effecten op lokale schaal. Voor beide onderdelen wordt geadviseerd nader onderzoek te verrichten. Voor de overige maatregelen zijn, afgezien van de reguliere vergunningen, geen aparte natuur- en milieutoetsen meer nodig.

Onderstaand is per thema kort samengevat waar specifiek naar gekeken is en wat het oordeel is. De beoordelingscriteria staan nader toegelicht in de MER Reconstructie, herinrichting van het buitengebied van Salland en Twente.

Milieu

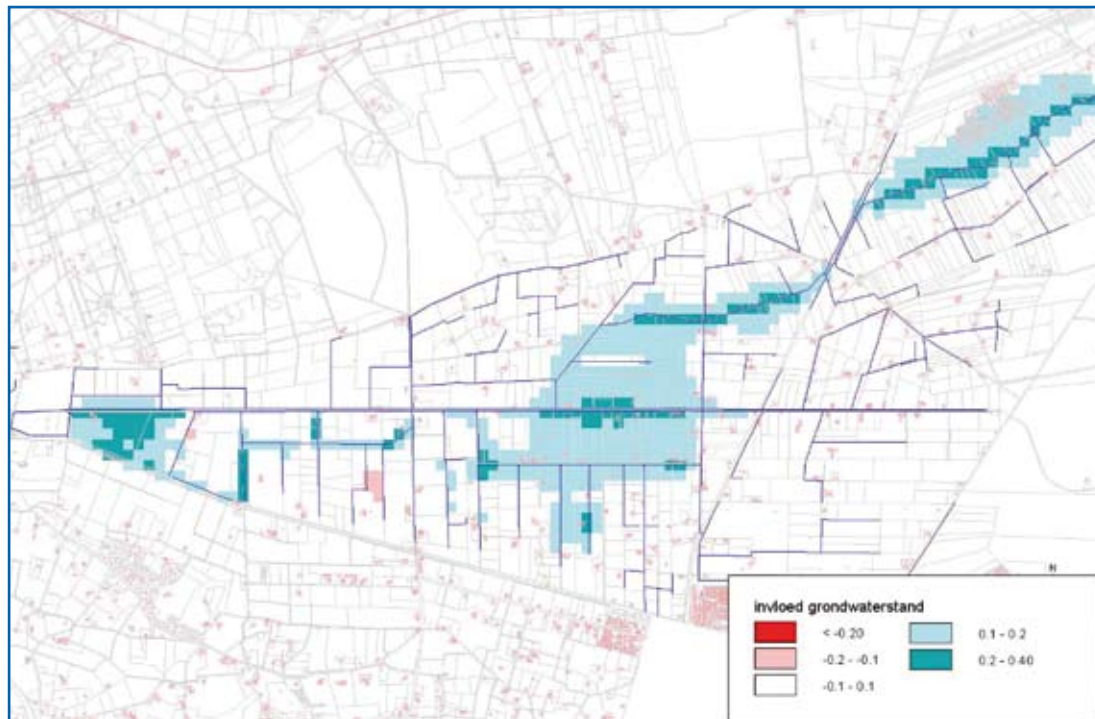
De beschreven maatregelen dragen bij aan vermindering van de zeer plaatselijke knelpunten die er zijn met betrekking tot geur en ammoniak (lucht). Door deze maatregelen zijn er positieve effecten te verwachten. In het gebied liggen fosfaat- en nitraatuitspoelingsgevoelige gronden. Voorgesteld wordt dat op minimaal één plaats op deze gronden de effecten van waterstandsverhoging op nitraat- en fosfaatuitspoeling in beeld wordt gebracht door middel van monitoring.

In de vervolgitwerking van het plan dient ook rekening te worden gehouden met het geconstateerde knelpunt vanwege nitraat en bestrijdingsmiddelen in het grondwater nabij de Lemelerberg.

Water

Waterkwantiteit

De watermaatregelen zullen geen effect hebben op de grondwaterstand of in beperkte mate bijdragen aan de verdrogingsbestrijding.

Figuur 5.1 Effect van de maatregelen voor de waterhuishouding op de grondwaterstand

Dit blijkt uit de globale doorrekening van de maatregelen met het grondwatermodel voor Dalmsholte. (zie figuur 5.1). De maatregelen zijn voornamelijk gericht op het verminderen van peilverhogingen in natte situaties en de verkleining van afwenteling naar benedenstrooms gelegen gebieden.

De volgende uitgangspunten zijn bij de berekening gehanteerd:

- de Dalmsholterwaterleiding blijft tot de instroom van de Vilsterse waterleiding even groot en de peilen blijven ongewijzigd, bovenstrooms van de instroom wordt de Dalmsholterwaterleiding met de helft verkleind;
- de watergangen in de gebieden noord, noordwest en noordoost worden vergelijkbaar ingericht als de watergangen in het zuidwesten;
- het peil in de Vlierwaterleiding gaat mogelijk 20 cm omhoog en de watergang wordt met de helft verkleind.

De verwachting is dat dit - vanuit de Waternoodprincipes gezien - een minimaal pakket aan maatregelen is. Bij het maken van het ontwerp voor de gebieden noordwest, noord en noordoost zullen via een GGOR-proces de werkelijk te nemen maatregelen worden bepaald en nogmaals doorgerekend worden.

Waterkwaliteit

De maatregelen voor water zullen een positief effect hebben op de waterkwaliteit.

De huidige waterkwaliteit staat beschreven in hoofdstuk 6. Over het algemeen wordt de MTR niet ver overschreden.

In watergangen waar wel een overschrijding plaatsvindt zullen maatregelen worden genomen om de overschrijding te verkleinen. Dit kan door het toestaan van meer begroeiing, mestvrije zones langs de watergangen of bedrijfsgerichte maatregelen. Het waterschap zet in eerste instantie in op meer begroeiing in de watergang. Mocht dit niet voldoende resultaten opleveren dan wordt gekozen voor de andere maatregelen. In het Natura 2000 gebied Vecht/Regge en het beïnvloedingsgebied, zijn de ontwikkeling van Bittervoorn, Grote Modderkruiper, Kleine Modderkruiper, Rivierdonderpad, Kamsalamander en Meervleermuis van belang. Omdat tussen de Regge en het stelsel van de Vlier-, Vilsterse, en Dalmsholterwatergang geen verbinding is, is het waterschap van mening dat de ontwikkeling van deze soorten in het weteringenstelsel niet bijdraagt aan het ontwikkelen van een gezonde populatie in de Regge. Het waterschap zal daarom niet specifiek inzetten op de ontwikkeling van bovenstaande vis- en ambifieënsoorten in het weteringenstelsel van Dalmsholte.

Natuur

De meeste maatregelen hebben positieve effecten op de natuur. Ook de beschreven maatregelen voor het watersysteem hebben volgens het waterschap geen nadelige effecten door externe werking op de beschermde gebieden, omdat deze allen benedenstrooms van deze gebieden plaatsvinden. Voor sommige maatregelen (zie rapport 'Strategische Milieubeoordeling n.a.v. Planuitwerking Dalmsholte, uitwerkingscommissie Dalmsholte, juni 2006) is echter op voorhand niet uit te sluiten dat er geen significante effecten zullen zijn voor eventuele aantasting van beschermde flora en fauna.

Een voortoets zal hierover meer duidelijkheid moeten geven.

De meest kritische maatregelen met mogelijk negatieve effecten voor natuur zullen die rond de Lemeler- en Archemerberg zijn, zoals de aanleg van recreatieve paden. Alternatieven zijn er niet omdat deze routes aansluiten op de al bestaande paden. Met de aanleg van routes wordt tevens voorkomen dat recreanten (vooral ruiters) een eigen weg kiezen, wat leidt tot meer verstoring voor de natuur. Aangeraden wordt om via monitoring de effecten in beeld te brengen. Dit kan door de nultoestand (vóór aanleg) vast te leggen en een mogelijke verslechtering van de aanwezige beschermde natuurwaarden gedurende een periode van vijf jaar na aanleg te volgen.

Voor eventuele kleine nadelige effecten op natuur die blijken in de vervolgfase, is er voldoende ruimte binnen het plangebied om deze te mitigeren of te compenseren.

Landschap

Voor het aspect landschap is geconcludeerd dat de voorgenomen maatregelen een positief effect hebben. Daarnaast zijn in het plan locaties aangegeven waar oudheidkundige waarden kunnen worden aangetroffen. Hier zal tijdens de uitvoering rekening mee worden gehouden. Een verdere beoordeling op dit aspect is niet meer noodzakelijk.

Standpunt van de uitwerkingscommissie

De uitwerkingscommissie Dalmsholte is tevreden met de conclusie dat het plan per saldo een gunstig effect heeft op het gebied. Ook vindt zij dat de voorstellen om eventuele lokale negatieve effecten te voorkomen, te beperken of te compenseren, bijdragen aan de kwaliteitsverbetering van deze Gebiedsuitwerking.

De commissie zal in de uitvoeringsfase van het plan de voorstellen betrekken bij de realisatie.

Voor de aspecten verdroging en waterkwaliteit zal voor uitvoering in de drie noordelijke deelgebieden aanvullend modelonderzoek plaatsvinden, om eventuele significante negatieve effecten te voorkomen op beschermde flora en fauna in de gebieden die vallen binnen de externe werking van de Natura 2000 gebieden.

Waterschap Groot Salland zet haar reguliere monitoring van de waterkwaliteit voort, zodat eventuele effecten op de waterkwaliteit zichtbaar worden.

Deel B

Achtergrondinformatie

6 Huidige situatie en autonome ontwikkeling

Dit hoofdstuk gaat over de huidige situatie en de autonome ontwikkeling. Onder huidige situatie wordt verstaan een beschrijving van de situatie in het jaar 2005. Daar waar hiervan is afgeweken is dat in de tekst vermeld. Autonome ontwikkeling is de toekomstige ontwikkeling zonder uitvoering van de Gebiedsuitwerking.

6.1 Landbouw en milieu

De landbouw vormt de belangrijkste sector in het buitengebied van Dalmsholte. In het gebied zijn 114 bedrijven aanwezig. In tabel 1 is een overzicht per deelgebied opgenomen. Van de 114 landbouwbedrijven zijn er 67 groter dan 70 nge. Agrarische bedrijven met een omvang van meer dan 70 nge kunnen op basis van agrarische activiteiten voorzien in een volwaardig gezinsinkomen. Van bedrijven met een omvang tussen de 50 en 70 nge wordt aangenomen, dat zij nog net kunnen doorgroeien naar een bedrijf, waaruit een volwaardig inkomen verworven kan worden. In Dalmsholte zijn 41 melkveehouderijbedrijven en 4 intensieve veehouderijen groter dan 70 nge.

Tabel 6.1: kengetallen landbouw per deelgebied (voor deelgebiedsindeling zie inzet plankaart Dalmsholte: deelgebieden verkaveling)

	Noord	Noordoost	Noordwest	Zuidwest	Zuidoost
Oppervlakte (ha)	285	1940	848	732	667
aantal bedrijven >20 nge	11	16	16	22	13
aantal bedrijven <20 nge	2	18	4	8	4
TOTAAL aantal bedrijven = 114	13	34	20	30	17
Melkveebedrijven >20 nge	8	12	11	15	7
Intensieve veehouderijbedrijven >20 nge	0	0 (1)	4	4	3
Overige bedrijven >20 nge	3	4	1	3	0
Melkveebedrijven >20 nge	8	12	11	15	7
Gemiddeld bedrijfsoppervlakte ha	29,4	26,3	29,5	35,5	39,1
Aantal melkkoeien/bedrijf	48	44	43	62	87
Aantal gve's per ha	2,2	2,6	2,0	2,3	3,0
Melkveebedrijven < 70 nge	5	28	13	15	6
Percentage bedrijven met > 60% huiskavel	20	50	46	93	50
Aantal kavels/bedrijf	4,4	2,5	3,2	1,7	2,3
Melkveebedrijven > 70 nge	6	9	5	15	9
Percentage bedrijven met > 60% huiskavel	17	44	20	47	67
Aantal kavels/bedrijf	4,2	4,2	4,8	3,3	3,1

Bron: GIAB 2004, BPR 2003

Van de Intensieve veehouderijbedrijven ligt in deelgebied Noordoost 1 bedrijf op de grens van het projectgebied.

De belangrijkste tak is de melkveehouderij, gevolgd door intensieve veehouderij.

Enkele landbouwbedrijven halen inkomen uit verbrede activiteiten. Het gaat hierbij om het maken van streekproducten, recreatieve activiteiten dan wel groene diensten. Deze agrarische bedrijven liggen veelal in de zones langs grotere natuurgebieden: concreet betreft het de zones aan de westzijde van de Lemeler- en Archemerberg en ten zuiden van de landgoederen Rechteren en Vilsteren, dan wel nabij Lemelerveld.

De aanwezige intensieve veehouderijbedrijven (varkens, kippen en vleeskalveren) liggen allen buiten het extensiveringsgebied van de reconstructiezonering. Wel liggen er enkele grote graasdierbedrijven in deze zone. Deze hebben dan wel te maken met een plafond van maximaal 110 melkkoeien met bijbehorende jongvee. Recent is een wetswijziging aangekondigd, waardoor het plafond zal worden verhoogd tot 200 melkkoeien met bijbehorende jongvee. Dit zal voor de melkveehouderijbedrijven de nodige bedrijfsontwikkeling mogelijk maken. In hoeverre de aanwezige intensieve veehouderijbedrijven in het kader van de stankregelgeving niet kunnen uitbreiden is niet exact bekend. Er zijn wel signalen, dat enkele intensieve veehouderijbedrijven vanwege burgerwoningen zich niet verder kunnen ontwikkelen.

Voor de bedrijfsvoering van vooral grondgebonden melkveebedrijven is een goede verkaveling van groot belang. Het gemiddeld aantal kavels van de grondgebonden bedrijven in deelgebied Noord, Noordoost en Noordwest in relatie tot het aandeel bedrijven met meer dan 60% huiskavel is groot. De behoefte aan het verbeteren van de verkaveling speelt m.n. in de 3 genoemde deelgebieden. In zijn algemeenheid geldt hoe groter het bedrijf is des te hoger is het kavelaantal. Verder ligt er onvoldoende grond bij de bedrijfsgebouwen. Slechts 17% in Noord, 44% in Noordoost en 20% in Noordwest van het aantal bedrijven hebben meer dan 60% van de cultuurgrond bij de bedrijfsgebouwen.

De paardenhouderij is in deelgebied Zuidwest sterk ontwikkeld. De groei van deze sector zal vanaf 2006 naar verwachting afnemen, aangezien de paardenhouderij per 1-1-2006 onder het nieuwe mestbeleid valt. Er is vanuit dit deelgebied dan ook behoefte aan ruiterspaden.

Binnen het gebied Dalmscholte is de provinciale weg N348 een grote barrière. Er zijn in totaal 18 grondeigenaren, waarvan 11 agrariërs, die gronden aan beide zijden van de provinciale weg hebben liggen. Deze problematiek doet zich voor in deelgebieden Noordoost en Zuidoost. Het is wenselijk deze problematiek te betrekken bij de wettelijke herverkaveling en als het mogelijk is op te lossen.

De waterhuishouding voldoet over het algemeen aan de wensen van de landbouw. In deelgebied Zuidoost is sprake van verdroging, welke mede wordt veroorzaakt door de waterwinning op de Archemerberg. Plaatselijk ondervindt de landbouw in de lagere delen hinder van wateroverlast. Dit is met name aan de orde in het zuidoostelijk gedeelte van deelgebied Noordwest (omgeving vliegveld).

Ammoniak

De totale stikstofdepositie is voor de beoogde natuurdoeltypen in bestaande en nieuwe natuurgebieden te hoog. Er is sprake van een matige overschrijding. Dit wordt met name veroorzaakt door de ammoniakdepositie vanuit de veehouderij.

De Lemeler- en Archemerberg zijn aangewezen als Habitatgebied. De aanwezige natuurwaarden zijn dermate kwetsbaar dat zij extra bescherming behoeven. De Habitatrichtlijn is onlangs geïmplementeerd in Nederlandse wetgeving door een wijziging van de Natuurbeschermingswet. De provincie Overijssel is momenteel bezig om beleid op dit terrein te ontwikkelen. De provincie heeft naast een verantwoordelijkheid ten aanzien van het beheer ook een rol als het gaat om de plantoetsing en bij de vergunningverlening. Uitbreiding van landbouwbedrijven zal hierdoor bemoeilijkt gaan worden. In de loop van 2006 zal de exacte uitwerking bekend worden.

Stank

Lokaal zorgen landbouwbedrijven voor geurhinder. In het projectgebied komt stankoverlast voor waar intensieve veehouderij bedrijven zijn gevestigd nabij burgerbebouwing of verblijfsrecreatie. Exacte gegevens zijn hierover niet bekend. Wel zijn er signalen dat enkele intensieve veehouderijbedrijven vanwege stank op slot zitten. Dit wordt dan vooral veroorzaakt door de aanwezigheid van burgerwoningen.

Knelpunten:

- Het arbeidsinkomen op de landbouwbedrijven staat onder druk door dalende opbrengsten en toenemende kosten;
- Er zijn beperkingen vanuit de ruimtelijke ordening en het milieubeleid. Daarnaast zijn er ook beperkingen voor activiteiten in het kader van verbreding, bouwkavels en afmetingen van gebouwen. Ook is het deelgebied Noordwest matig ontsloten, waardoor verbreding van de landbouw slechts beperkt voorkomt;
- Het bestemmingsplan is veelal niet toegesneden op meervoudig grondgebruik;
- Er is (nog) geen financieringsstructuur voor het maken van langjarige afspraken over het leveren van groene en blauwe diensten. Ook voor het leveren van zogenaamde gele diensten (recreatief medegebruik) is (nog) geen vergoedingssysteem uitgewerkt;
- De verkaveling in deelgebied Noord, Noordoost en Noordwest is ongunstig. Ook het over-en-weergebruik van landbouwgrond over de provinciale weg N348 (Deventerweg), welke een grote barrière vormt, is ongunstig. De problemen in Noord, Noordoost en Noordwest bestaan vooral uit te weinig grond bij huis. Bedrijven hebben te veel en te kleine kavels op te grote afstanden liggen. Dit betekent extra kosten en bemoeilijkt de bedrijfsvoering, met name van de melkveehouderij;
- De structuur van de landbouw in de deelgebieden Zuidwest en Zuidoost dient versterkt te worden. Er is vooral behoefte aan het vergroten van de huiskavel;
- Meerdere kavels worden ontsloten door onverharde wegen. Dit levert langere transporttijden op van het bedrijfsgebouw naar de kavels. Dit doet zich vooral voor bij de Langsweg, de wegen aan weerszijden van het Overijssels Kanaal en wegen in het oostelijk gedeelte van deelgebied Noordoost;
- Het landbouwverkeer ondervindt hinder van het toenemende sluipverkeer; overigens vormt het landbouwverkeer een vertragende factor op de belangrijkste doorgaande wegen. Dit leidt op bepaalde wegen en kruispunten tot onveilige verkeerssituaties;
- Opbrengstdepressie door verdroging, met name in deelgebied Zuidoost in het voorjaar en de zomer;
- Verminderde opbrengsten en problemen met de beweiding en bewerking van gronden met hoge grondwaterstanden. Deze situatie komt vooral voor in het zuidoosten van deelgebied Noordwest (omgeving zweefvliegveld);
- Te weinig kennis van en onbekendheid met groen-blauwe diensten; ook worden de instrumenten hiervoor als ontoereikend beschouwd. Ook de voortdurende onzekerheid over nieuwe instrumenten leidt tot scepsis, waardoor sommige agrariërs geremd zijn deel te nemen aan nieuwe ontwikkelingen. De overheid wordt niet als een betrouwbare partner gezien bij het ontwikkelen van nieuwe inkomensmogelijkheden;
- Er is veel achtergronddepositie van verzuring veroorzakende stoffen, afkomstig van buiten het gebied Dalmsholte. Tegelijkertijd zijn er weinig intensieve veehouderijbedrijven aanwezig, waardoor het verder beperken van de ammoniakuitstoot erg lastig zal worden. In de melkveehouderij is het beperken van de ammoniakuitstoot vrijwel onmogelijk;
- De emissie en depositie van ammoniak ten opzichte van de kritische depositiewaarden van natuurgebieden is te groot. Dit geldt zowel voor de natuurgebieden op landgoed Rechteren als op landgoed Vilsteren. Ook de natuurgebieden op de Lemeler- en Archemerberg hebben te maken met een te hoge belasting, terwijl deze gebieden zelfs onder de werking van de Habitatrictlijn vallen. Hierdoor wordt een extra inspanning gevergd op het verminderen van de ammoniakdepositie;
- Biologische landbouw heeft in het kader van milieubeleid te maken met weinig beperkingen. De afzet van biologische producten stukt al enige jaren. De markt voor biologische producten lijkt verzadigd te zijn;
- Voor de aanwezige pachters op de landgoederen dient maatwerk te worden geleverd. De autonome ontwikkeling en het voldoen aan toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen wordt voor een belangrijk deel bepaald door de verpachter.

Autonome ontwikkeling

Het aantal agrarische bedrijven neemt sterk af. De schaalvergroting gaat door en er wordt concurrerend geproduceerd. Ook worden agrarische bedrijfslocaties steeds meer geconcentreerd op één bedrijfslocatie. Deze ontwikkelingen gelden voor alle landbouwsectoren. De deelgebieden Zuidwest en Zuidoost zijn hier het meest voor geschikt. Beloning voor groene en blauwe diensten is mede bepalend voor de toekomst van de landbouw. Dit zal met name gelden voor de deelgebieden Noord, Noordoost en Noordwest. De stankhinder die veroorzaakt wordt door landbouwbedrijven neemt af door verplichte omschakeling naar emissiearme stallen, dan wel bedrijfsbeëindiging, dan wel concentratie van bedrijfslocaties op een voor stankhinder meest geschikte locatie.

6.2 Recreatie en toerisme

Het economisch belang van toerisme en recreatie in het gebied is sterk verschillend per gemeente. In het Ommer deel liggen de grotere recreatieve verblijfsaccommodaties. Daarentegen kent het Dalfser deel van het gebied voornamelijk kleinschalig toerisme. Het betreft hier vooral een agrarisch gebied, terwijl in het gebied van de gemeente Ommen de natuur- en bosgebieden overheersen. Van oudsher is recreatie en toerisme in de gemeente Ommen een belangrijke economische sector (€ 36 miljoen omzet per jaar). Deze gemeente telt jaarlijks zo'n 1,7 miljoen overnachtingen. Zeven van de in totaal vijfenveertig verblijfsaccommodaties liggen in het gebied Dalmsholte. Het accent van recreatie ligt hier vooral op kwaliteitsverbetering, om te kunnen blijven voldoen aan de veranderende eisen van de markt. De toeristische potentie in het Dalfser deel van het gebied ligt vooral in de verbinding tussen recreatie en toerisme, horeca, cultuurhistorie (landgoederen) en landbouw.

Wanneer in het gebied Dalmsholte sec naar (dag-)recreatie wordt gekeken, valt de aanwezigheid van een uitgebreide padenstructuur op. Het gebied bevindt zich op een kruispunt van landelijke fiets- en wandelroutes. Daarnaast vindt men er diverse regionale en lokale fiets- en wandelpaden. De combinatie van bos, stuwwal, open agrarisch gebied, water en cultuurhistorie is aantrekkelijk voor veel recreanten. De aanwezigheid van verschillende landschapstypen is een ideale basis om het toeristisch-recreatieve product verder uit te breiden en te versterken. Aandachtspunt is de verkeersveiligheid, met name van de provinciale weg N348 en de inrichting/vormgeving van kruisingen/oversteken.

In het gebied zelf en in de omgeving bevinden zich meerdere maneges. De ruit- en paardensport neemt hier dan ook een belangrijke plaats in. De vraag naar ruitpaden en -routes neemt de laatste jaren toe. Het aanwezige zweefvliegcentrum vervult een belangrijke regionale functie. Veel recreanten komen hier voor een vliegcurcus. De waterrecreatie speelt zich af bij en op de Regge. De recreatieve potentie daarvan kan beter worden benut door de aanleg van speciale voorzieningen.

Autonome ontwikkeling

Het aanbod: nieuw en agrarisch

De knelpunten in recreatie en toerisme hebben vooral betrekking op de aanbodzijde. Er is een gebrek aan zogenaamde slecht weer voorzieningen. Bij slecht weer zijn recreanten vooral aangewezen op de grotere kernen in de omgeving. Verder is er weinig samenhang in het aanbod van (dag-)recreatieve voorzieningen. Dit vergt meer samenwerking tussen recreatieve ondernemers, aandacht voor het ontwikkelen van nieuwe voorzieningen en het versterken en uitbreiden van de aanwezige padenstructuur. Daarin ontbreken nog een aantal belangrijke schakels. Nu de landbouw verandert en zich meer richt op de maatschappij (van aanbod naar vraag), is het ook van belang om de toegankelijkheid van het landelijk gebied te vergroten. Een betere toegankelijkheid stimuleert de ontwikkeling van agrarisch gerelateerde recreatie. Met name voor de landbouwbedrijven aan de randen van bos- en natuurgebieden (noord- en oostkant van het gebied) liggen goede mogelijkheden voor allerlei vormen van plattelandstoerisme. Deze vorm van toerisme wint nog steeds aan populariteit en kan in het gebied nog beter worden ontwikkeld.

De beleving

Aangezien beleving tegenwoordig hét kernbegrip is bij de ontwikkeling van toeristisch-recreatieve producten, is het gewenst om het landschap, de landgoederen, de natuur, het water (waaronder de Regge), de landbouw en de aanwezige cultuurhistorische objecten meer beleefbaar en zichtbaar te maken.

In de regio zijn de landgoederen redelijk goed ontsloten voor recreanten (circa 2000 hectare opengesteld). Wel kan de beleving van het landschap nog worden versterkt. Met name langs de randen van de landgoederen, waar open en gesloten gebieden bij elkaar komen, is het wenselijk om meer fietsverbindingen tot stand te brengen. Deze fietspaden moeten qua vorm en materiaalgebruik goed aansluiten op het omringende landschap. Bij de landgoedeigenaren bestaat de vrees dat aanleg van meer paden leidt tot een sterke(re) toename van het aantal recreanten.

De veiligheid

De N348 (Deventerweg) vormt een knelpunt in de routestructuren van Dalmsholte. Zes gelijkvloerse kruisingen veroorzaken verkeersonveilige situaties. Op het tracé in het gebied Dalmsholte komen relatief veel ongelukken voor met overstekend wild.

Inspelen op maatschappelijke vraag

Het recreatieve medegebruik van de Regge verdient versterking. Langs de oevers van de rivier is het wenselijk om paden open te stellen voor recreanten. De toenemende belangstelling voor kanosport kan ook hier worden benut door de aanleg van steigers en overstapplaatsen. Hierbij wordt gedacht aan het ontwikkelen van een toeristische overstapplaats (TOP). Deze plaats voorziet in parkeerruimte, horeca, informatieborden, kanosteigers en zitbanken en is een goede uitvalsbasis voor tochten.

De ontwikkeling van een toename van paarden in het landelijk gebied is in Dalmscholte niet optimaal benut. In het gebied is geen pleisterplaats voor ruiter en paard aanwezig. Ook zijn er te weinig ruitersporen en -routes, waardoor ruiters zelf het gebied gaan verkennen. Landgoedeigenaren zijn niet tevreden over deze situatie en vragen om meer uitgezette en aangegeven routes. De projectgroep 'In stap en draf door Salland', met ook deelnemers woonachtig in het gebied Dalmscholte, houdt zich bezig met het ontwikkelen en realiseren van nieuwe routes en een pleisterplaats.

6.3 Leefbaarheid: sociale en economische structuur

Vanuit de geschiedenis van het gebied Dalmscholte zijn de volgende feiten en ontwikkelingen van blijvend belang:

- Dalmscholte (de kern) is nooit meer geweest dan een buurtschap met een eigen school en winkel met een beperkt bereik. Een kerk had het buurtschap niet. Een andere kern is Giethmen en verder zijn er buurtschappen zoals Nieuwebrug, Hessum en Vennenberg.
- Lemelerveld is altijd het belangrijkste centrum geweest voor het gebied. Maar vanwege de kerkgang hadden sommigen meer contact met Lemele (gereformeerd) en Vilsteren (katholiek). Ommen, Dalfsen en Heino spelen een minder belangrijke rol. De relatie met de Sallandse Heuvelrug is er altijd geweest: die bepaalde de kwaliteit van de grond (nat, keileem) en leverde Dalmscholte een duidelijk oriëntatiepunt.
- Zeker in het oosten van het gebied heeft de landbouw altijd bestaan uit betrekkelijk kleine gemengde bedrijven. Vererving leidde tot steeds kleinere bedrijven.
- Van oudsher werd een deel van het inkomen verdiend door te werken in de bedrijven die in en om Lemelerveld ontstonden. Dat waren in het begin bedrijven die met landbouw te maken hadden. Nu zijn daar enkele, relatief grote, bedrijven gevestigd: transport, ICT, autohandel, bouwbedrijf. Met name in het Ommer deel van Dalmscholte heeft de landbouw zich kunnen ontwikkelen, doordat inkomen elders verdiend werd: de arbeider-boer bedrijven komen relatief veel voor.

Dalmscholte is Salland. De bevolking laat zich daar ook op voorstaan. Het is in sociaal en economisch opzicht geen eenduidig gebied. Het is een recent ontginningsgebied met een, van oudsher, kleinschalige, gemengde landbouwstructuur, met name dicht naar de berg toe. Die laatste is belangrijk voor de identiteit van het gebied. Dalmscholte heeft geen kern van betekenis. De bevolking is gericht op kernen en voorzieningen die buiten het gebied liggen. Lemelerveld is daarvan de belangrijkste.

De bevolking en bevolkingsontwikkeling

Tabel 6.2 Bevolking, bevolkingsamenstelling en aantal huizen in het plangebied Dalmscholte

Inwoners	aantal inwoners	1190	
huizen (= adressen)	aantal huizen	410	
daarvan	alleen wonen	259	
	boerderijen	110	
	andere functie	40	
huishoudgrootte	gemiddeld aantal personen per huishouden	2,9	varieert van 2,4 (buurtschap Giethmen) tot 3,4 (Dalmscholte verspreid)
man-vrouw	% mannen	52,5	
	% vrouwen	47,5	

Bron: bevolkingsgegevens Provincie Overijssel (2005), Bedrijfsregistratie- en informatiesysteem Overijssel, BIRO (2005) en eigen berekening

NB. De begrenzing van het gebied valt niet samen met bestaande administratieve grenzen. Dat betekent dat de beschikbare cijfers soms geïnterpreteerd en bijgesteld moesten worden. De gegevens zijn daarom met een marge van 10% betrouwbaar.

In het gebied komen 410 wooneenheden voor met een gemiddelde woonbezetting van 2.9. Die is overigens (nog) opvallend hoog in het buitengebied van Dalmscholte zelf en relatief laag in Giethmen, de buurtschap dat qua bevolkingsamenstelling meer overeenkomt met die in de Vechtstreek.

Van de huizen in het gebied heeft 2/3 een woonbestemming.

Hieronder een overzicht van de %-verdeling van de bevolking over de verschillende leeftijdscategorieën, als een aanduiding van de vitaliteit van het gebied.

Tabel 6.3 Bevolkingsopbouw en ontwikkeling daarin, in 1995, 2000 en 2005 voor Dalfsen, Ommen en het plangebied Dalmsholte (alleen 2005), referentie Nederland.

leeftijd	1995			2000			2005			
	Nederland	Dalfsen	Ommen	Nederland	Dalfsen	Ommen	Nederland	Dalfsen	Ommen	Dalmsholte*
0-15	18,4	21,4	21,6	18,6	21,5	19,9	18,5	21,0	18,6	19,4
15-25	13,4	13,7	13,8	11,9	11,6	12,9	12,0	11,6	12,6	11,7
25-45	32,3	29,9	29,3	31,6	29,3	27,9	29,5	26,1	25,8	26,9
45-65	22,7	23,7	21,4	24,3	25,0	24,3	26,1	27,1	27,6	27,7
>65	13,2	11,3	13,8	13,6	12,6	15,0	14,0	14,2	15,3	14,3
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: CBS, Bevolkingsgegevens Overijssel 2005

* In dit geval bestaat het gebied uit alle 'wijken' die voor een deel of geheel binnen de grenzen van het gebied Dalmsholte liggen; het is dus groter dan het plangebied. Er is geen reden om aan te nemen dat de cijfers in belangrijke mate afwijken.

Bedrijvigheid en werkgelegenheid

In tabel 6.4 een overzicht van het type bedrijven en de werkgelegenheid die deze bedrijven genereren, waarover hierboven al een paar opmerkingen zijn gemaakt.

Bij de indeling over de verschillende bedrijfscategorieën, een paar opmerkingen:

- Verbreding in de landbouw is niet direct af te lezen uit de cijfers, maar komt relatief weinig voor: het gaat om een kaasboerderij, en zorgboerderij en een paar overnachtingsmogelijkheden.
- Bedrijven die met paarden te maken hebben, zijn ruim vertegenwoordigd in het gebied.
- Handel en zakelijke diensten maken meer dan de helft uit van het aantal bedrijven in Dalmsholte; productiebedrijven komen relatief minder voor. Er zijn enkele grote bedrijven, die bovendien ook erg zichtbaar zijn in het gebied.
- De werkgelegenheid in de niet-agrarische sector wordt bepaald door enkele grote bedrijven (loonbedrijf, horeca, grondverzet); in de overige gevallen gaat het om bedrijven met één of enkele werknemers.
- Tabel 6.4 geeft ook een beeld van de verdeling van landbouwbedrijven over grootteklassen.”.

Tabel 6.4 Verdeling van de niet-agrarische bedrijven over de bedrijfssectoren en de landbouwbedrijven naar grootte; aantal arbeidsplaatsen in Dalmsholte (> 20 u)

niet-agrarische bedrijven	aantal bedrijven	sector	aantal	Opmerking
		tuinbouw	2	
		ondersteuning landbouw	4	
		bouw	6	
		handel	10	waarvan 4 in paarden
		horeca	7	waarvan 4 kamperen/huisjes
		transport	1	
		zakelijke diensten	10	waarvan 3 mbt paarden
		totaal	40	
	werkgelegenheid	aantal arbeidskrachten	131	
landbouw	aantal bedrijven per grootteklasse	> 10 NGE		
		10-25 NGE		
		25-50 NGE		
		50 - 75 NGE		
		75 - 100 NGE		
		> 100 NGE		
		totaal	110	
	werkgelegenheid	aantal arbeidskrachten	90	aantal bedrijven > 50 NGE x 1,5 arbeidsplaats
totale werkgelegenheid		aantal arbeidskrachten	220	

Bron: Bedrijfsregistratie- en informatiesysteem Overijssel, BIRO 2005 en eigen berekening

We zagen eerder (tabel 6.2) dat, van het aantal woningen dat voorkomt in het gebied, ongeveer eenderde een bedrijfsfunctie heeft. Daarvan is ¼ een agrarisch bedrijf en ¼ een niet-agrarisch bedrijf. Daarmee is het aandeel agrarische bedrijven relatief hoog vergeleken met veel gebieden in Salland en Overijssel.

Gelet op de werkgelegenheid in het gebied, blijkt uit bovenstaande gegevens dat Dalmsholte aan 220 arbeidskrachten werk verschaft. 150 Arbeidskrachten komen uit het gebied zelf. ¹

Deze gegevens zijn afgeleid van geregistreerde werkgelegenheid. Daarnaast is het belangrijk en, in verband met de toekomstige vraag om zorgarbeid, van steeds groter belang om een idee te hebben van de informele werkgelegenheid, die in mantelzorg, in huishoudelijke dienstverlening en in de informele sector in het algemeen, omgaat. Het is voornamelijk niet gelukt daar goed zicht op te krijgen.

Sociale situatie

Het gebied Dalmsholte lijkt in sociaal-economisch opzicht geen grote problemen te kennen. Dat kan worden afgeleid uit de gegevens van de gemeenten en gesprekken in het gebied. De manier waarop de buurt zich organiseert is anders dan eerder. Ook de contacten onderling, zijn anders geworden. Buurtverenigingen bestaan in alle delen van Dalmsholte, al was het alleen maar om de jaarlijkse bloemencorso's te maken. In sommige buurten, bijvoorbeeld rondom de Dalmshoeve, worden ook andere activiteiten, zoals een jaarlijkse barbecue, georganiseerd. Nieuwkomers worden uitgenodigd en zullen meestal ook deelnemen.

Het enige buurthuis in het gebied is de Dalmshoeve, die zonder subsidie van de gemeente, activiteiten voor de buurt en voor bezoekers van verder weg, organiseert: bejaardensoos en -gym, toneel en schieten. Het centrum wordt semi-commercieel geëxploiteerd en het toezicht gebeurt door een commissie van bewoners die zelfstandig opereert.

Infrastructuur en bereikbaarheid

Het meest in het oog springende probleem van het gebied is de provinciale weg, de N348, die dwars door het gebied loopt en gevaarlijke kruisingen heeft. Dat geldt in sterke mate voor het landbouwverkeer, vooral wanneer een bedrijf percelen grond aan weerszijden van de weg heeft liggen. Het probleem geldt ook voor andere gebruikers en zorgt ervoor dat het gebied ook voor toeristen minder aantrekkelijk is. Over de inrichting van de weg is overleg gaande tussen Plaatselijk Belang Lemelerveld en de provincie. De problematiek rond de onveiligheid op de N348 is ook onderwerp van gesprek in de werkgroep 'Wegbeeldvisie N-stroomwegen', waarin de provincie samen met Rijkswaterstaat zitting heeft. De wegbeeldvisie moet vastleggen aan welk wegbeeld de regionale N-wegen op lange termijn moeten voldoen om bij te dragen aan een verkeersveilig weggedrag van weggebruikers. Ook het afsluiten van oversteken wordt onderzocht. Binnen het kader van de studie wegbeeldvisie wordt niet alleen gekeken naar mogelijke infrastructurele maatregelen, maar ook naar de functietypering van de weg. De N348 is op basis van de categorisering uit het Provinciaal Verkeer en Vervoer Plan (PVVP, 1998) getypeerd als stroomweg.

Daarnaast zijn er de volgende problemen:

- De gespecialiseerde weegbrug voor vee langs de Langsweg trekt erg veel vrachtverkeer aan dat, vanwege de specifieke situatie van de N438, gebruik moet maken van routes die daar op geen enkele manier voor ingericht zijn, zowel in Lemelerveld als in het buitengebied.
- de route via de Dalmsholterdijk wordt in toenemende mate gebruikt als een sluiproute om de drukte bij Ommen te vermijden. Bovendien blijkt het 60 km regime in dat geval niet te werken.
- Het gebied is met openbaar vervoer slecht bereikbaar; men is op eigen vervoer aangewezen.

Autonome en gestuurde ontwikkeling

1. De landbouwstructuur verandert in de richting van een grootschalige landbouw op basis van steeds minder grondgebonden productie. Dat kan met name het geval zijn in het westen van het gebied en direct rondom Lemelerveld aan de noordoostkant.

Daarnaast landbouw die veel meer regionaal georiënteerd is en het zoekt in niches op de markt. De eerste wijnbouw is al gesignaleerd. Hoewel het gebied nauwelijks verbrede landbouw kent, zullen er meerdere bedrijven bijkomen die zich in die richting gaan ontwikkelen.

Een derde, in belang toenemende groep, zijn bedrijven die als hobbybedrijf moeten worden aangemerkt: bewust klein, met verschillende dieren. Soms ook een behoefte om land bij te kopen, ook om er zeker van te zijn dat naast de deur geen voor hen ongewenste ontwikkelingen gaan plaatsvinden.

¹ Er is vanuit gegaan dat van de agrarische arbeid, 90 % uit het gebied zelf komt, in de meeste gevallen van de boerderij zelf; arbeid voor de overige bedrijvigheid wordt (geschat) voor 50 % vanuit het eigen gebied geleverd. Dat zou betekenen dat ongeveer 150 mensen uit het gebied werk vinden in het gebied zelf. Dat is ongeveer 25 % van de totale beroepsbevolking.

2. **Paardenhouderij**

In het verlengde van de agrarische ontwikkeling, vindt in het gebied een sterke toename plaats van het aantal bedrijven met paarden, als een hobby (tot 7 paarden is men niet vergunningplichtig) of als een meer of minder commercieel beroep. Het type bedrijf verschilt sterk en varieert van manege (in verschillende typen paardensport (rijden, dressuur, springen, aangespannen)), tot fokken, stallen, africhten, handel of stoeterijen. Het gebied ligt dicht tegen een gebied aan dat voor paardensport aantrekkelijk is (bossen, paden, infrastructuur) en waar de behoefte aan een gevarieerd vrijetijdsaanbod groot is.
3. **Andere bewoners in het landelijk gebied**

Andere bevolkingsgroepen dan de oorspronkelijke 'agrarische' bewoners komen er bij in het landelijk gebied, want het is een aantrekkelijk woonmilieu. Het platteland is al lang niet meer uitsluitend landbouw en agrarisch van karakter, ook niet in Dalmscholte. Het zijn zeker niet alleen maar grijze 'pensionado's' die zich vestigen. Het aantal gezinnen met jonge kinderen groeit. Mobiliteit kan daardoor een probleem worden, maar daar worden voorlopig oplossingen voor gevonden.
4. **Toename behoefte aan zorg**

Dat neemt niet weg dat er wel degelijk vergrijzing zal optreden en die moet worden opgevangen. We onderscheiden, voor opvang in de toekomst, de volgende groepen:

  - de aanwezige bevolking die zo lang mogelijk in het gebied wil blijven wonen;
  - de mensen die van buiten komen en die minder afhankelijk zijn van lokale diensten en die zelf hun diensten kopen;
  - zij die aangewezen zijn op zorg van buiten.
5. **Voorzieningen**

Lemelerveld is de belangrijkste kern in het gebied Dalmscholte. De voorzieningenstructuur in Lemelerveld wordt door de bewoners in het landelijk gebied als goed en toerijkend ervaren. Toch zal het ook daar zo zijn dat vanwege de opschaling en bedrijfsontwikkeling, sommige diensten onder druk komen. Daarentegen ontstaat op lokaal niveau een grote variëteit aan kleinschalige (deels nieuwe) voorzieningen: kinderopvang, boodschappendiensten, mantelzorg, ondersteuning van bewoners die arbeid en zorg combineren (taakcombineerders), etc.
6. **Meer delegatie naar het lokale niveau, gebiedsgericht werken**

Mensen in het landelijk gebied, in de kernen en daarbuiten, zullen steeds meer actief mee willen doen aan de vormgeving van hun leefomgeving; de liefde voor die leefomgeving neemt toe. De ambities van mensen worden groter. Niet zozeer omdat ze mondiger worden, maar omdat mensen ontdekken dat zij gezamenlijk in staat zijn om zaken voor elkaar te krijgen. Tot nu toe vinden ze dat ze daarbij vaak tegenover de ambtenaar, de gemeente, het waterschap staan. Als bestuurder ligt de uitdaging in het gebruikmaken van die ambities, om daarmee de eigen plannen te versterken en te verankeren in het gebied. Daarvoor is het belangrijk te leren denken in coalities tussen bestuurders en bewoners.
7. **Sociale en economische doelen even belangrijk als de fysiek-ruimtelijke doelen**

Bewoners denken niet in termen van water, landbouw, verkeer, voorzieningen en leefbaarheid, niet in sectoren waarvoor ze dan weer de ene en dan weer de andere ambtenaar moeten aanspreken. Bewoners denken vanuit hun eigen leefomgeving. Dat is hun kracht, maar ook hun beperking. Juist een samenwerking tussen bewoners en bestuurders levert meerwaarde op.
8. **Ruimere mogelijkheden voor economische ontwikkeling in het landelijk gebied**

Het is duidelijk dat het sterk restrictieve beleid voor het landelijk gebied, waardoor veel zaken 'op slot' zaten, plaatsmaakt voor een ruimer kader. Uiteraard is een en ander sterk politiek gekleurd, maar enige continuïteit mag men verwachten. Ruimere kaders zullen geformuleerd worden voor het gebruik van Vrijkomende Agrarische Bedrijfsgebouwen (VAB's), voor het toestaan van functies in die gebouwen die niet direct met het landelijk gebied te maken hebben.

6.4 Natuur en landschap

Natuur

Het gebied Dalmscholte is te omschrijven als een relatief vlakke dekzandvlakte, die aan de noord en zuid-oostzijde is omgeven door hoger gelegen bos- en natuurgebieden. Aan de oostzijde grenst het gebied aan de Beneden-Regge. De Dalmscholter waterleiding draagt zorg voor de afwatering van het gebied. De hogere gronden bestaan uit het op een dekzandrug gelegen Rechterensche veld en Vilsterense Veld aan de noordzijde en de stuwwal van de Archemer- en Lemelerberg aan de zuidoostzijde. Deze gebieden bestaan uit uitgestrekte bossen en droge heideterreinen met struikheide, kraaiheide en jeneverbesstruwelen (Archemerberg).

Het oostelijk deel van het gebied bij Giethmen is te karakteriseren als een gevarieerd rivierenlandschap, met veel reliëf. De Regge is hier genormaliseerd en ligt tussen kades.

Het centrale deel van Dalmscholte is van belang voor weidevogels. Verder herbergt dit jonge ontginningsgebied, voor zo ver bekend, geen belangrijke actuele natuurwaarden.

Beleid

In de LNV-nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' zijn te realiseren robuuste verbindingzones (RVZ) aangegeven. Een van die verbindingen is die tussen de Veluwe en Duitsland. Volgens afspraken tussen Rijk en provincies dient de RVZ te functioneren voor de ecosysteemttypen 'bos van arme en matig rijke zandgronden', 'grasland' en 'edelhart'. Het rijk heeft hiervoor extra hectares nieuwe natuur beschikbaar gesteld. Het traject tussen Hattem en Ommen is inmiddels uitgewerkt. Dit heeft geresulteerd in een voorontwerp begrenzing. De N348 (Deventerweg) vormt een ecologische barrière binnen deze RVZ. Een andere RVZ die het gebied kruist is die tussen het Vechtdal en de Holterberg.

In de laaggelegen gronden rondom de Vlierwaterleiding tussen de Archemerberg en het Rechterensche Veld treedt kwelwater uit. Met name in de watergang zelf worden kwelverschijnselen aangetroffen. Dit gebied was rond 1850 in gebruik als hooiland. De gronden hebben potenties voor de ontwikkeling van waardevol nat en vochtig schraalgrasland. In het Natuurgebiedsplan Vecht-Regge (september 2004) is dit gebied aangewezen als nieuwe natuur.

De waterwinning Archemerberg heeft (na uitbreiding) een licht verdrogende werking op dit gebied. De grondwaterstanden worden echter vooral bepaald door het peil in de Vlierwaterleiding.

Het overige deel van het plangebied is in het Natuurgebiedsplan aangewezen als beheersgebied. Ingezet wordt op randenbeheer (ruime jas begrenzing) via de SAN. Het gebied van de Vilsterensche Stukken is aangewezen als beheersgebied voor weidevogels (ruime jas).

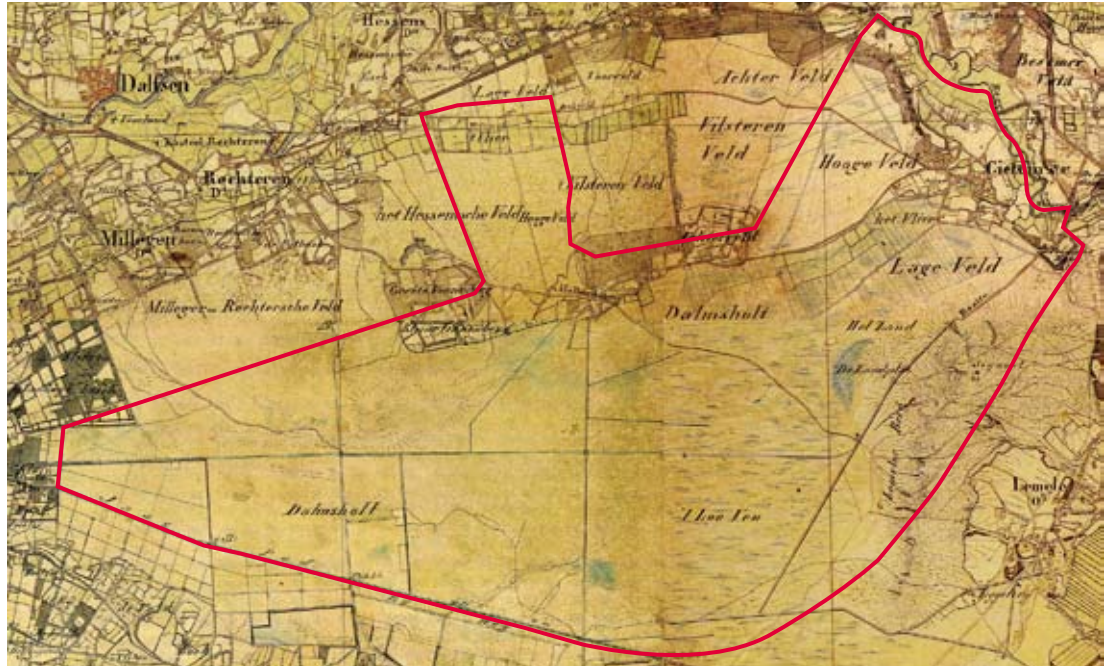
De Lemelerberg is voorgedragen als speciale beschermingszone in het kader van de Europese Habitatrichtlijn.

Autonome ontwikkeling

In de autonome ontwikkeling is een uitbreiding te verwachten van de oppervlakte nieuwe natuur. Voor het overige worden geen ontwikkelingen verwacht.

Landschap

Dalmscholte is het gebied dat als laatste is ontgonnen. Dit is zichtbaar op de historische kaarten van 1850 en 1910. Door deze late ontginning is Dalmscholte bijna een 'vergeten gebied' geworden. De achterkant vanuit meerdere gebieden: vanuit de landgoederen langs de Vecht en de dorpen georiënteerd op de Regge en vanuit de vroegere ontginningen van Salland, die plaatsvonden vanaf de zandruggen van o.a. Heino. Op de kaart van 1850 is de ontginning langs de Vlierwaterleiding al aanwezig; het overgrote deel van het plangebied bestaat dan echter nog uit woeste gronden.

historische kaart 1850

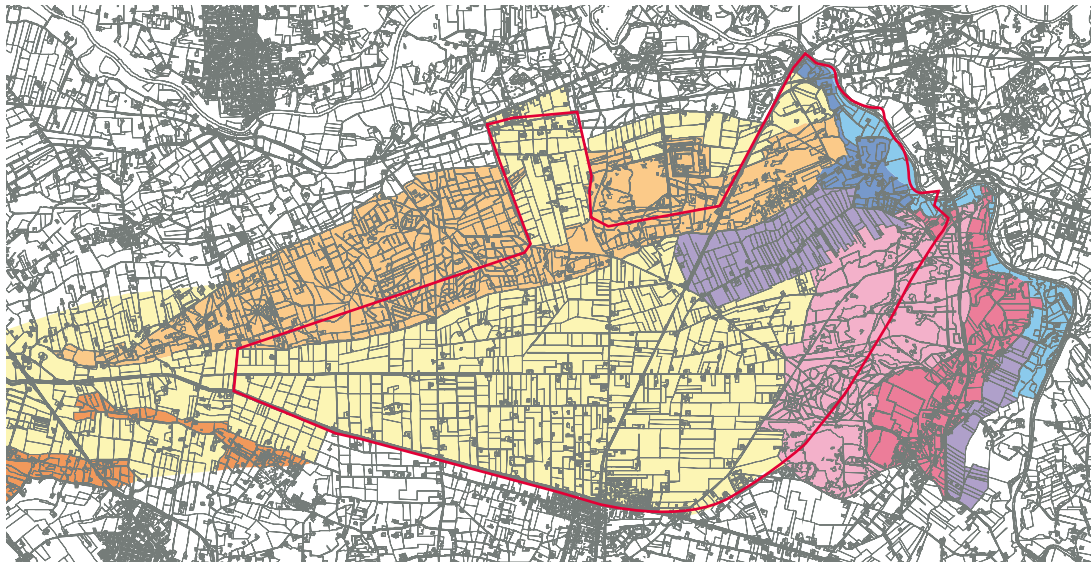
Op de kaart uit 1910 is de rationele verkaveling zichtbaar die ook tegenwoordig nog het karakter van de dalvormige laagte bepaald. Op de Archemerberg is nog weinig bos aanwezig; deze is vooral begroeid met droge heide, terwijl de overgang naar de laagte bestaat uit vochtige heide. De landbouwenclave op de zandrug van Vilsteren maakt in 1910 nog deel uit van de landgoederen, die bestaan uit bos en heide. Uit de analyse van historische kaarten blijkt dat Dalmsholte geen samenhangend gebied is. Het is een 'nieuw gebied', ver van alle oude ontginningen en daarmee samenhangende regels. Het is als het ware 'het Nieuwe Land' en heeft het karakter van vogelvrij, pioniers en eigen initiatief. Het is 'vergeten land', in de positieve zin van het woord: hier zijn nog ontwikkelingen mogelijk.

historische kaart 1910

Kwaliteiten van het gebied

1. De dalvormige laagte met steeds meer verdwijnende waarden als stilte, rust en openheid, in combinatie met het strakke patroon van wegen en watergangen.
2. De overgangen naar de hogere gronden: de gave steilrand van de zandrug en het zicht op de Archemerberg.
3. de nabijheid van cultuurhistorie en archeologie: de landgoederen en vindplaatsen die samenhangen met de rijke historie van de Vecht (Belvédèregebied).
4. het intacte essen- en kampengebied van Giethmen, dat samenhangt met de Regge. Ook de kans om de Regge weer te ontwikkelen als 'levende rivier' is een kwaliteit.

Landschapstypen

■ zandrug met oude bouwlanden en landgoederen	■ beekdal
■ dalvormige laagte met jonge ontginning	■ stuwwal
■ matengebied	■ stuwwalflank met oude bouwlanden
■ essen en kampen langs rivier	

Hogere zandgronden

Het middengebied van Salland, tussen de IJssel, Vecht en Regge, wordt gevormd door de hogere zandgronden. Dit middengebied lijkt op een wasbord bestaand uit elkaar opvolgende langgerekte ruggen en dalen. Deze ruggen en dalen liggen in de windrichting die dominant was in de periode dat dekzand is afgezet. De hoogteverschillen die voorkomen zijn echter gering, hooguit een aantal meters. In de loop der eeuwen is een samenhangend systeem tussen ruggen en dalen ontstaan. De boerderijen staan hoog en droog op de ruggen, evenals de doorgaande wegen en de akkerlanden. In de natte laagtes liggen de weidegronden.

Zandrug met oude bouwlanden en landgoederen

De kleine zandruggen maken deel uit van het wasbordpatroon. Deze ruggen hebben een kleinschalig en besloten karakter. Over het hoogste punt loopt een weg met daaraan de oude boerderijen. Door het eeuwenlange bewerken van de grond zijn dikke cultuurdekken ontstaan, de enkeerdgronden. Op de ruggen komt ook veel bos voor, wat zorgt voor een beeld van groene ruggen die de lengterichting en het hoogteverschil markeren. De grote zandrug van Vilsteren hangt samen met het dal van de Vecht. Er komt veel minder bebouwing voor en de dikke cultuurdekken zijn alleen in de randen aanwezig. Ook is de rug van Vilsteren veel grootschaliger van opzet door de aangeplante productiebossen. Tegenwoordig verschuift het karakter echter van bosbouw naar recreatie en daardoor komt ook steeds meer bebouwing voor.

Matengebied

Het kleine matengebied bestaat uit vroeg ontgonnen veengebied langs de Vlierwetering. Het kenmerkt zich door lange smalle percelen met sloten en elzensingels. Het gebied is nog steeds erg vochtig, ook al heeft de moderne waterhuishouding gezorgd voor verdroging. Van oorsprong komt geen bebouwing voor, het gebied stond grote delen van het jaar onder water. Het was in gebruik als weidegrond en hooiland. Het matengebied is tegenwoordig nog steeds vochtig door de ligging in een dalletje tussen stuwwal en zandrug; van beide zijden komt het kwelwater naar dit laagste punt toe. Het kleinschalige patroon van elzensingels is helaas wel aan het afbrokkelen.

Dalvormige laagte met jonge ontginning

De jonge ontginningen bestaan uit de vroegere woeste gronden: veen en vochtige heide. In de oude landbouwsystemen hadden deze gronden hun eigen doel voor vee en hout. De gronden zijn laat ontgonnen, toen de behoefte aan grond toenam. Door de systematische ontginning is een grootschalige en rationele blokverkaveling ontstaan. Het gebied heeft een open karakter, het heeft weinig bebouwing en beplanting. De opbouw is rechthoekig, met een strak sloten- en wegenpatroon. De kleine dalletjes tussen de kleinere zandruggen hebben meer de vorm van een natuurlijk beekdal. De verkaveling hangt hier nog duidelijk samen met de ruggen.

Stuwwal

De Archemerberg is door zijn hoogte te droog om te ontginnen; vroegere woeste gronden, de droge heidevelden, zijn daarom nog aanwezig. Deze hebben tegenwoordig de functie van grote natuurgebieden, flinke eenheden van bos en heide. Op de stuwwal komt nauwelijks bebouwing voor, het is er grootschalig en relatief stil.

Regge

De Regge is evenals de IJssel en de Vecht, één van de structuurlijnen van Salland en ook Twente. De schaal van deze rivier is echter klein. De invloedssfeer is daardoor, zeker in dit gebied, ook gering. Toch zijn de verschillen met het omringende landschap duidelijk te zien.

Beekdal

Het beekdal lijkt op een kleinschalige uiterwaard, waar geen dynamiek van het water meer aanwezig is. De vroegere weidegronden zijn nog steeds open, maar hebben geen duidelijke relatie meer met de Regge. De Regge zelf ligt als het ware verstopt in het beekdal en is alleen bij kruisingen met wegen en paden te herkennen. De steilrand die de lagere en de hogere gronden scheidt, is daarentegen nog wel aanwezig en goed te onderscheiden in het landschap.

Essen en kampen langs rivier

De oude ontginningen liggen op de hogere gronden bij de rivier. Onder andere het esdorpje Giethmen en een aantal eenmansessen, ook wel kampen genoemd. Ook hier een dikke bouwvoor door eeuwenlang gebruik en bemesting met potstalmest. Giethmen bevat meerdere schitterende essen met begeleidende esrandbeplanting, waarvan de meeste nog intact zijn. Het gebied is kleinschalig door de ronde patronen. De slecht ingepaste recreatieterrainen zorgen voor verstoring van het nog erg traditionele landschap. Het terrein Klein Archem, dat op de overgang van de hogere naar de lagere gronden ligt, doet afbreuk aan het waardevolle Reggelandschap.

Autonome ontwikkeling

Zoals al blijkt uit de sociaal-economische analyse is het platteland van Dalmscholte ook aan het veranderen. Gekeken kan worden of deze veranderingen het eigen karakter van het landelijk gebied aantasten door bijvoorbeeld de aanwezigheid van veel beplanting in een open gebied of gebiedsvreemde architectuur/'verrommeling' van het landschap door de opkomst van andere vormen van bedrijvigheid dan landbouw.

6.5 (Particuliere) landgoederen

Huidige situatie

De totale oppervlakte van de landgoederen in Dalmscholte bedraagt ruim 600 ha, waarvan ca. 475 ha is gerangschikt onder de Natuurschoonwet (NSW).

Autonome ontwikkeling

De continuïteit van de bestaande landgoederen is een punt van zorg. Deze wordt bedreigd door o.a. complexe regelgeving, toenemende lasten en afnemende inkomsten. De landgoederen zullen hun kansen en doelen proberen te verwezenlijken door uitvoering van maatregelen uit landgoedontwikkelingsplannen, die voor een aantal landgoederen zijn opgesteld. Een aantal landgoederen zal daarnaast kiezen voor verbreding.

6.6 Water en bodem

Het projectgebied Dalmscholte is samengesteld uit drie watersystemen. Het gebied omvat een klein gedeelte van de watersystemen van het Reggegebied en de Marswetering. Daarnaast omvat het het watersysteem van Dalmscholte, dat als een naar het westen uitwaaiende laagte tussen hogere zandgebieden ligt. Het waterlopenpatroon is intensief en rechthoekig rationeel aangelegd. De waterhuishouding in het centrale deel van het gebied levert voor grasland weinig beperkingen op. Langs de noordelijke flank van de zandrug en in het gebied ten noordoosten van Lemelerveld is echter sprake van verdroging. Verspreid over het gebied komt wateroverlast voor.

Het zweefvliegveld ligt in een laag deel van het gebied en verstoort het watersysteem door een diepe drainage, die zorgt voor een grotere drooglegging dan de omliggende gronden. Daarnaast wenst het vliegveld een onderbemaling die de drainage van de percelen nog effectiever maakt. Naast het zweefvliegveld ligt een dierenbegraafplaats. Deze begraafplaats heeft een beperkte ontwatering. Zeer waarschijnlijk worden de dieren in het water begraven.

Het gebiedje 't Loovenne is gelegen aan de voet van de Archemerberg. Het is een oude laagte die nu ontwaterd wordt, waardoor in de omgeving verdroging optreedt. De uitbreidingsplannen van een bungalowpark in het Giethmense veld vragen om een andere ontwatering. Dit kan een negatieve invloed hebben op de inliggende slenk met bijzondere natuurwaarden. De ontwikkeling van natuurwaarden in de Vlierwaterleiding kan negatieve gevolgen hebben voor de grondwaterstanden in het bungalowpark.

Door de waterwinning op de Archemerberg komen plaatselijk voor natuur en landbouw te lage grondwaterstanden voor. Tot 2008 zal de jaarlijkse winningscapaciteit mogelijk met 1 miljoen m³ toenemen. Voor de periode na 2008 stippelt Vitens nog beleid uit. Dit beleid is sterk bepalend voor de te maken keuzes bij de herinrichting van de waterhuishouding.

Vanwege de van nature voorkomende kwel zijn de potenties voor ontwikkeling van gebiedseigen natuur en landschap aanzienlijk, maar de huidige waterhuishouding biedt weinig mogelijkheden voor natuur- en landschapsontwikkeling. De Regge heeft binnen het plangebied Dalmsholte natuurlijke grenzen. Deze worden op dit moment echter niet benut. De Regge ligt op dit moment binnen kades, is genormaliseerd en heeft een onnatuurlijk peilbeheer.

Oppervlaktewaterkwaliteit

De aanwezige kwel draagt bij aan de goede waterkwaliteit in de watergangen. Uitspoeling van nutriënten uit landbouwgrond verstoort echter in delen van het gebied de goede waterkwaliteit. In het gebied is geen sprake van industriële vervuiling en alle woningen in het gebied zijn aangesloten op de riolering.

Grondwaterkwaliteit

Door het landbouwkundig gebruik van gronden spoelt nitraat uit naar het grondwater. Vervolgens vindt ook uitspoeling van nitraat naar het oppervlaktewater plaats. De vochtige zandgronden zijn gevoelig voor uitspoeling van fosfaat. Dit risico treedt vooral op bij vernatting.

Over de grondwaterkwaliteit zijn bij waterschap Groot Salland geen gegevens bekend. Daar is nooit onderzoek naar gedaan.

Bodemkwaliteit

Over het voorkomen van bodemsaneringslocaties c.q. vuilstortlocaties in het plangebied zijn geen gegevens bekend.

Vervuilde waterbodems

Volgens waterschap Groot Salland is de problematiek van vervuilde waterbodems in het plangebied niet aan de orde of niet bekend.

Autonome ontwikkeling

Wanneer geen veranderingen plaatsvinden in de waterhuishoudkundige situatie blijft het een systeem dat sterk afvoegericht is en snel voor wateroverlast zorgt. Uit de normeringsstudie, die onderdeel is van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), blijkt dat in de huidige situatie in delen van het gebied nu al vaker dan de 1x per 10 jaarsnorm wateroverlast optreedt. Daarnaast is het een systeem dat om veel onderhoud vraagt en de ecologische potenties van het gebied maar in zeer beperkte mate benut.

Door klimaatverandering die, zoals het nu lijkt, leidt tot grote extremen waarbij het 's zomers droger wordt en 's winters natter, zal met name in de winter de wateroverlast toenemen. Het gebied is, doordat het is ingesloten tussen twee inziggebieden, niet erg gevoelig voor droogte. De drogere zomers zullen daarom in dit gebied voor relatief weinig problemen leiden.

7 Doelen

Recreatie en toerisme

RECONSTRUCTIEDOELEN	DOELEN DALMSHOLTE
Bieden van ruimte voor kwaliteitsverbetering en uitbreiding van bestaande bedrijven.	1. Ruimte scheppen voor bestaande recreatiebedrijven ten behoeve van uitbreiding en kwaliteitsverbetering.
Nieuwvestiging van recreatiebedrijven.	1. Ruimte bieden voor opzet van nieuwe recreatievoorzieningen.
Vergroten van de mogelijkheden voor recreatie en toerisme op (vrijkomende) landbouwbedrijven en landgoederen.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mogelijkheden bieden voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme op (vrijkomende) landbouwbedrijven en landgoederen. 2. Overnachtingsmogelijkheden op het gebied van agrotourisme verder differentiëren en ontwikkelen. 3. Verhogen differentiatie en stimuleren nieuwe vormen van extensieve recreatie.
Productontwikkeling en promotie.	1. Gebied Dalmsholte promoten op het gebied van recreatie en toerisme (aansluiten bij activiteiten in Vechtdalverband)
Vergroten van de belevingswaarde en toegankelijkheid van het landelijk gebied.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verhogen van de toeristische belevingswaarde van de natuur en het landschap in het gebied 2. Toegankelijkheid buitengebied verbeteren 3. Betere onderlinge afstemming van verblijfs- en dagrecreatie; stimuleren samenwerking ondernemers 4. Meer 'slecht-weer-voorzieningen' 5. Het realiseren van veilige en kwalitatief goede (bewegwijzerde) routes voor wandelen, fietsen en paardrijden; streven naar een gedifferentieerd en gevarieerd route-aanbod. 6. Bevorderen van plattelandstoerisme (zowel verblijfs- als dagrecreatie) 7. Benutten kansen die de ruitersport biedt (veel maneges in regio) 8. Verbeteren van de verkeersveiligheid N348 9. Diversificatie verblijfstoerisme tussen Giethmen en N348

Landbouw

RECONSTRUCTIEDOEL	UITWERKING DALMSHOLTE
<p>Het verbeteren van de ruimtelijke structuur en het perspectief voor de intensieve veehouderij (vooral varkens en kippen) (toekomstbedrijven).</p>	<p>Intensieve veehouderij Er ligt geen intensief veehouderijbedrijf in het extensiveringsgebied. Bij uitvoering lokale stankknelpunten oplossen.</p>
<p>Realiseren van veterinaire doelen</p>	<p>Veterinaire doelen 1. Niet van toepassing.</p>
<p>Verbeteren van de ruimtelijke structuur, verkaveling waterhuishouding en het perspectief van de grondgebonden landbouw</p>	<p>Ruimtelijke structuur grondgebonden landbouw 1. Vergroten huiskavels voor melkveebedrijven: gestreefd wordt om 60 tot 100% van de grond bij de bedrijfsgebouwen toe te delen. 2. Concentreren van de overige grond in één veldkavel per bedrijf, gelegen op een zo gering mogelijke afstand van het bedrijfsgebouw. 3. Ontsluiten van alle huis- en veldkavels via een openbare verharde weg met een verhardingsbreedte van minimaal 3,25 m en passeerstroken. Waar mogelijk een bermbreedte van 2 m hanteren. 4. Opheffen van wegen, die als gevolg van de toedeling (uitruil van grond) niet meer van belang zijn voor de ontsluiting van huis- en veldkavels. Geen wegen opheffen die een recreatieve functie hebben. Zandwegen sparen. 5. Voor landbouw optimalisatie van de waterhuishouding. 6. Streven naar hogere zomergrondwaterstanden ter voorkoming of beperking van droogteschade. 7. Benutten van het gebiedseigen water ten behoeve van o.a. de landbouw.</p>
<p>Versterken en verbreden van de economische basis van de landbouw</p>	<p>Versterken en verbreden van de economische basis van de landbouw 1. Voorzien in een duurzame financiële constructie, waaruit agrariërs inkomen verkrijgen voor geleverde groene, blauwe en/of gele diensten. 2. Stimuleren samenwerkingsverbanden. 3. Economisch perspectief bieden voor meerdere generaties 4. Stimuleren van verbreding van landbouwbedrijven. De nieuwe beleidsruimte voor verbreding en functieverandering op een passende wijze toepassen.</p>
<p>Stimuleren duurzame landbouwmethoden</p>	<p>Stimuleren duurzame landbouwmethoden 1. Stimuleren tot opzetten van studiegroepen of stimuleren deelname aan bestaande studiegroepen voor ontwikkeling van duurzame landbouwmethoden (in kwetsbare gebieden), voorbeelden: bodem-plant-diersysteem en biologische landbouw. 2. Duurzame landbouwmethoden voorzien in een economisch en milieutechnisch duurzaam perspectief, ook i.r.t. de Kaderrichtlijn Water, uitspoelingsgevoelige zandgronden en grondwaterbeschermingsgebieden. Landbouw is mogelijk in kwetsbare gebieden, maar vraagt om bedrijfsomschakeling/-aanpassing, bijvoorbeeld in Habitatrichtlijngebieden.</p>

Leefbaarheid

RECONSTRUCTIEDOELEN	DOELEN DALMSHOLTE
Economische structuur	
Bieden van perspectief aan de toekomstige landbouwbedrijven, zowel gangbare, primaire landbouw als verbreding en verdieping.	Dit is nader uitgewerkt onder landbouw.
Bieden van perspectief aan recreatie en toerisme.	Dit is nader uitgewerkt onder recreatie en toerisme.
Bevorderen van hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing voor passende woon- en werkfuncties.	1. Ontwikkelen van beleid voor VAB's t.b.v. woon- en werkmogelijkheden in het buitengebied; 2. Toename kleine bedrijvigheid in VAB's.
Bieden van ruimte voor wonen en werken in de dorpen.	1. Ruimte bieden voor nieuwe economische dragers in het buitengebied van Dalmsholte.
Verbeteren van de economische en demografische samenhang tussen stad en land.	N.v.t.
Bieden van voldoende werkgelegenheid.	Scheppen van voldoende werkgelegenheid.
Sociale infrastructuur	
Bevorderen nieuwe voorzieningen voor wonen, werk en zorg.	1. Versterken van wonen, werken en zorg d.m.v. bundeling van voorzieningen in de dorpen en daarmee de sociale samenhang in het gebied behouden en versterken; 2. Verbeteren van de verkeersveiligheid en een betere verkeersafwikkeling.
Impuls geven aan de woningbouw.	N.v.t.
Versterken van de cultuurhistorische kwaliteit.	Versterken van de cultuurhistorische kwaliteit/ identiteit van het gebied Dalmsholte.
Hulpverlening aan agrariërs.	Hulpverlening aan stoppende agrariërs.

Natuur

RECONSTRUCTIEDOELEN	DOELEN DALMSHOLTE
Realiseren van de EHS.	Door particulier natuurbeheer of aankoop wordt ca. 570 ha nieuwe natuur gerealiseerd (incl. RVZ).
Het in samenhang met het realiseren van de EHS verbeteren van de water- en milieuomstandigheden voor natuur en landbouw.	1. Realisatie vochtig schraalgrasland in het dal van de Vlierwaterleiding 2. Herstel van de ecologische gradient droge heide- natte heide- vochtig schraalgrasland rondom de Archemerberg/Lemelerberg (onderdeel RVZ Hattem-Ommen) 3. Herstel van het gevarieerde rivierenlandschap van de Regge (RVZ Vechtdal-Holterberg maakt onderdeel hiervan uit) 4. Natuurlijke inrichting waterlopen 5. Behouden zo mogelijk vergroting van de weidevogelpopulatie 6. Behoud van de bestaande natuurterreinen 7. Versnelde realisatie nieuwe natuur. 8. Benutten van combinatiemogelijkheden van natuur met andere functies, bijvoorbeeld waterberging.
Het in samenhang met het realiseren van de EHS versnellen van de realisatie van ecologische verbindingzones en het opheffen van faunabarrières in de infrastructuur.	1. Opheffen van barrières voor plant en dier.

De robuuste ecologische verbindingzone wordt gerealiseerd als draagvlak en beschikbare financiële middelen dat mogelijk maken.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realiseren van Robuuste verbindingzone Hattem-Ommen, voorzover gelegen binnen het plangebied. Deze verbinding is gericht op de ecosysteemtypen bos, grasland en edelhert 2. Realiseren Robuuste Verbindingszone Vechtdal-Holterberg, voorzover gelegen binnen het plangebied. Deze verbinding is gericht op de ecosysteemtypen bos, grasland, droge heide en edelhert
Bevorderen van de rol van de landbouw bij het natuurbeheer.	Agrarisch natuurbeheer en andere groene diensten bevorderen. Stimuleren van de rol van de landbouw bij het natuurbeheer
Reserveren van ruimte voor de EHS.	Ruimte vinden voor realisatie EHS.
Behouden en versterken van natuurwaarden buiten de EHS.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Behoud en versterking van de natuurwaarden buiten de EHS in het agrarisch cultuurlandschap. 2. eiligstellen en ontwikkelen van leefgebieden voor de in het gebied kenmerkende diersoorten.
Voldoen aan de wettelijk vereiste bescherming van de gebieden en soorten op basis van de Natuurbeschermingswet en de Vogel- en Habitatrichtlijn.	Voldoen aan de wettelijk vereiste bescherming van de gebieden en soorten op basis van de Natuurbeschermingswet en de Vogel- en Habitatrichtlijn.
Oplossen van knelpunten tussen recreatie(bedrijven) en natuur.	Oplossen van knelpunten tussen recreatie(bedrijven) en natuur.
Behouden en versterken van weidevogelpopulaties.	Behouden en versterken van weidevogelpopulaties.

Water

RECONSTRUCTIEDOELEN	DOELEN DALMSHOLTE
Watersysteem	
Herstel van de veerkracht van het watersysteem.	<ol style="list-style-type: none"> 1. In de bestaande natuurgebieden de verdroging verminderen. 2. Realiseren van maatregelen die gaan bijdragen aan vasthouden en bergen van water (afvoer vertraging) vanuit de stroomgebieden van de waterleidingen. 3. De inrichting van de stroomgebieden en van de dalvormige laagten zelf afstemmen op vertraging van de afvoer in samenhang met realisatie van natuurdoelen. Verbetering van de waterkwaliteit en bodemkwaliteit in waterleidingen hoort daarbij. 4. Ruimte geven aan procesnatuur (vooral robuuste ecologische verbindingzones). 5. Het voorkomen van afwenteling naar benedenstreams gelegen gebieden door het vasthouden en bergen van water. 6. Tegengaan van verdroging in die delen van het landbouwgebied waar verdroging optreedt door het vasthouden van water en het sterk verminderen van de afvoer.
Meer ruimte geven aan het watersysteem, het watersysteem benutten als drager voor de inrichting van het landelijk gebied.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Herstel van watersystemen voor de realisatie van de gewenste ecologische structuur in het gebied. 2. (De inrichting van) het watersysteem afstemmen op de doelen voor natuur, recreatie en landbouw, rekening houdend met de gestelde randvoorwaarden vanuit het beleid. Voor de landbouw is optimalisatie van de waterhuishouding gewenst, gericht op het (maatschappelijk) gewenste productieniveau. Uitgangspunt hierbij is het in tact laten van de veerkracht van het watersysteem. 3. Proberen de mogelijkheden te benutten die water en bodem bieden voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Ontwikkelingsmogelijkheden van functies afhankelijk maken van het waterbeleid, water als sturende factor.	In de nieuwe natuurgebieden de waterhuishouding en de kwaliteit van het water afstemmen op de gewenste ontwikkeling.
Waterbeheer afstemmen op de functies en het gewenste grondgebruik.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het ontwikkelen van een nieuw waterhuishoudingsplan waarbij op een duurzame wijze met water en bodem wordt omgegaan en waarbij rekening wordt gehouden met de huidige en te ontwikkelen functies in het gebied. De uitwerking van het doel moet passen binnen de beleidskaders van het Waterbeheerplan, Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water, provinciaal Waterhuishoudingsplan, landelijke beleidsplannen (waaronder het nationaal bestuursakkoord water (NBW)) en Europese verordeningen (waaronder de Europese kaderrichtlijn water (EKW)). De waterschappen Groot Salland en Regge en Dinkel willen het plan zo vormgeven dat recht wordt gedaan aan de Waternoodprincipes, invulling wordt gegeven aan de eisen en mogelijkheden van de EKW voor de Dalmscholterwaterleiding, het Overijssels Kanaal en de Regge, het gebied bestand is tegen extreme situaties oftewel zogenoemd WB21-proof is. Bij dit plan zijn water en bodem de basis. 2. In de Stroomgebiedsvisie zijn de onderscheiden gebieden met een bepaald waterbeheer globaal aangegeven. Met het uitvoeren van maatregelen om het gewenste waterregime te realiseren is een belangrijke bijdrage te leveren aan het bestrijden van de verdroging van natuur- en landbouwgebieden. Bovendien wordt de veerkracht van het watersysteem verbeterd, waardoor het snel afstromen van water wordt tegengegaan. Reconstructie wil zich inspannen om het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) in ieder geval te realiseren in de gebieden met kwaliteitswater.

Waterkwaliteit	
Realiseren ecologische doelen EU-Kaderrichtlijn Water.	Het realiseren van de voor de EKW noodzakelijke waterkwaliteit in de Dalmscholterleiding, het Overijssels Kanaal en de Regge. Het realiseren van het goede ecologisch potentieel voor de Dalmscholter waterleiding, het Overijssels Kanaal en de Regge.
Verminderen emissies vanuit de landbouw.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Terugdringen van de nutriëntengehaltes in het oppervlaktewater van de Vlierwaterleiding richting de landelijke streefwaarden voor stikstof (=1,00 mg/l) en fosfaat (= 0,05 mg/l). 2. Aanleg van retentiegebieden ter afvlakking van piekafvoeren. 3. Aanleg van bufferzones langs de Vlierwaterleiding 4. Het benutten van het gebiedseigen water ten behoeve van zowel de landbouw als de natuur. 5. Water langer vasthouden in de bodem op perceelsniveau door verminderen van waterafvoer richting watergangen. 6. Terugdringing van stikstof en fosfaattoevoer.

	<p>7. De gewenste milieukwaliteit wordt vooral bepaald door de natuurdoeltypen in de regio. Aan deze natuurdoeltypen zijn milieurandvoorwaarden gekoppeld. Deze randvoorwaarden zijn onder meer vastgelegd in kritische depositiewaarden voor stikstof. Deze variëren van minder dan 700 mol stikstof/ha/jaar tot meer dan 2400 mol stikstof/ha/jaar, afhankelijk van de gevoeligheid van het natuurgebied. De huidige depositiewaarden voldoen niet aan de kritische waarden voor naaldbos en heide.</p> <p>8. Gewassen waarbij bestrijdingsmiddelen uitspoelen naar kwetsbare gebieden, zoals de boom- en bollen-/bloementeelt/sierteelt, verplaatsen (op regionale schaal naar oplossingen zoeken).</p>
Realiseren duurzame waterwinningen, met prioriteit bij de zeer kwetsbare intrekgebieden.	Zie onder landbouw en milieu.
Saneren riooloverstorten en effluentlozingen.	Terugdringen van de riooloverstorten, zodat aan de basisinspanning wordt voldaan. Terugdringen van de belangrijkste verontreinigende bronnen en het verminderen van belasting door effluentlozingen, riooloverstorten en andere verontreinigende (diffuse) bronnen (riooloverstorten, RWZI's).
Saneren ongezuiverde puntlozingen.	Alle puntlozingen binnen het plangebied saneren door de aanleg van IBA's.
Saneren belangrijke (water)bodemverontreinigingen.	N.v.t.

Milieu

RECONSTRUCTIEDOEL	UITWERKING DALMSHOLTE
Ammoniak Geen overschrijdingen van kritische stikstofdepositieniveaus in 2016 op kwetsbare gebieden door de toekomstige intensieve veehouderijbedrijven gemiddeld op een grotere afstand te plaatsen van voor verzuring gevoelige gebieden.	Verminderen van de verzuring van natuurgebieden Archemerberg en Lemelerberg.
Terugbrengen van het aantal stankgehinderden tot maximaal 12% in 2010 en het aantal ernstig stankgehinderden tot 0% in 2015	Het aantal ernstig stankgehinderden is 0 in 2015.
Bodem, grondwater, oppervlaktewater en waterbodems	
Realiseren ecologische doelen EU-Kaderrichtlijn water, zodat in 2015 voldaan wordt aan de Europese kaderrichtlijn (ecologische doelen, waaronder 50 mg nitraat in ondiep grondwater), ten minste in intrekgebieden en gebieden met kwaliteitswater.	<p>1. Maatregelen voor het behalen van de Europese Kaderrichtlijn:</p> <p>a. Verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater van de watergangen in het gebied tot minimaal basisniveau (= 2,2 mg/l voor stikstof en 0,15 mg/l voor fosfaat).</p> <p>b. Verbetering grondwaterkwaliteit en waterbodemkwaliteit voor nitraat, fosfaat en chemische parameters.</p> <p>c. Terugdringen van de nutriëntengehaltes in het oppervlaktewater van de Vlierwaterleiding richting landelijke streefwaarden (= 1,00 mg/l voor stikstof en 0,05 mg/l voor fosfaat).</p> <p>d. Verbeteren van de inrichting van de watergangen, zodat voldaan wordt aan de ecologische doelstellingen.</p>
Terugdringen mineralenverliezen in de landbouw	Hiervoor zijn/worden binnen de landbouw studieclubs opgericht.

Realiseren duurzame waterwinningen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Om de drinkwaterwinning Archemerberg duurzaam te maken zal overleg volgen met Vitens en andere betrokkenen om samen tot verbetering van de situatie voor natuur en landbouw en de herinrichting van de waterhuishouding te komen. 2. Voor bescherming van de waterwinning is een reductie van nitraat en bestrijdingsmiddelen in het intrekgebied van belang. 3. Ontwikkeling naar een extensiever grondgebruik met minder emissies, waterberging en infiltratie is gunstig voor een duurzame winning.
Saneren riooloverstorten en effluentlozingen	Zie water
Saneren van particuliere of bedrijfsmatige puntlozingen	Zie water
Saneren van (water)bodemverontreinigingen	Zie water

Landschap

RECONSTRUCTIEDOELEN	DOELEN DALMSHOLTE
Behouden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verbeteren van de landschappelijke kwaliteit van het landelijk gebied in Dalmsholte 2. Verschillen in landschapseenheden versterken en benutten: leesbaarheid van het landschap vergroten. 3. Behoud en mogelijk ontwikkeling van cultuurhistorische en archeologische waarden.
Realiseren van een groenblauwe dooradering.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realiseren van een duurzaam landschappelijk raamwerk in samenhang met natuurontwikkeling en een natuurlijke inrichting van de waterlopen. 2. Beleefbaar maken van het landschap door recreatieve dooradering en toegankelijkheid te vergroten.
Omgaan met en terugdringen van de verstening van het landschap.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verstening van het landschap zoveel mogelijk voorkomen; Bij bedrijfsbeëindiging of – verplaatsing verpauperde en/of ontsierende stallen, silo's e.d. slopen zodat verstening van het landschap zoveel mogelijk teruggedrongen wordt. 2. Bestaande en nieuwe bebouwing inpassen en inbedden in het landschap en een meerwaarde laten zijn voor het beeld en de kwaliteit van het landschap. 3. Vergrote bouwblokken landschappelijk inpassen/aankleden. 4. Een goede overgang tussen dorp(suitbreiding) en buitengebied. Dit kan vloeiend, maar ook meer contrastrijk, afhankelijk van de locatie en architectuur. 5. Bewoners betrekken bij de inrichting van hun eigen landschap om zo de duurzame relatie tussen de bewoners en hun leef- en werkomgeving te versterken.

Landgoederen

RECONSTRUCTIEDOELEN	DOELEN DALMSHOLTE
Behouden en versterken van de economische basis van landgoederen. Behoud en ontwikkeling van ruimtelijk cultureel erfgoed.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Instandhouding van de (particuliere) landgoederen met behoud of versterking van de aanwezige waarden en behoud en versterking van de economische basis. Uitgangspunten hierbij zijn dat de NSW-status gegarandeerd is en dat er geen onvrijwillige grondruil plaatsvindt op de NSW-landgoederen. 2. Beperking van de recreatieve overlast door middel van regulering en zonering. 3. Een duurzame vergoeding voor groene, blauwe en gele diensten.

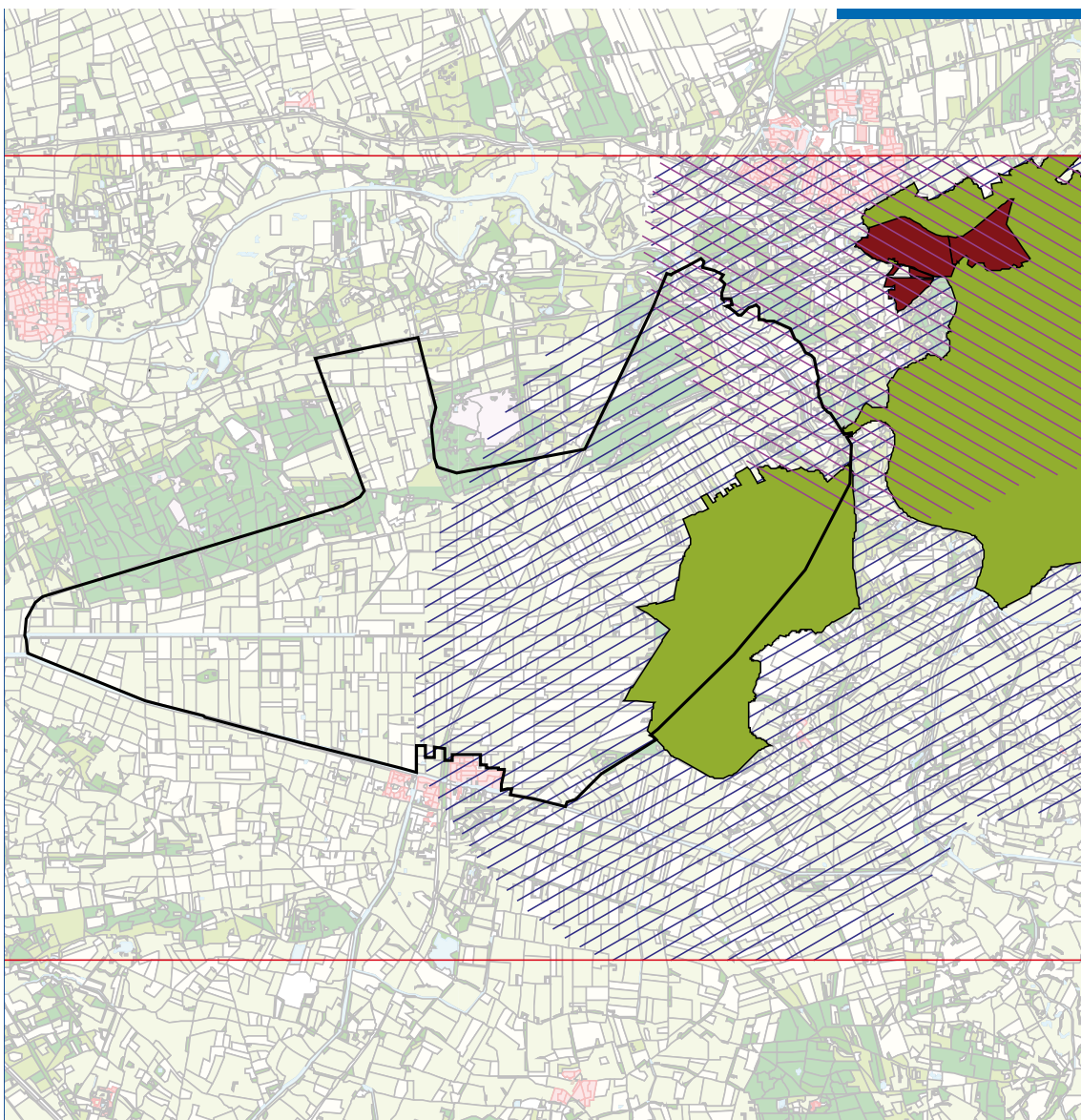
Bijlage 1 Samenstelling uitwerkingscommissie

Samenstelling uitwerkingscommissie Dalmsholte

B. Jonkman	namens waterschap Groot Salland, tevens voorzitter
E. Grotenhuis	namens LTO-Noord
F.J. Valk	namens LTO-Noord
A. Wevers	namens Natuur en Milieu Overijssel (NMO)
G. Veldhuis (tot april 2006) en E. Goldsteen (vanaf april 2006)	namens gemeente Dalfsen
B. Vos (tot april 2006) en J. Hulsink (vanaf april 2006)	namens gemeente Ommen
R. Schuuring	namens provincie Overijssel
W. Bots	secretaris uitwerkingscommissie, waterschap Groot Salland
J. van der Graaf	adviseur, provincie Overijssel
F. Verstraten	adviseur, projectleider Dienst Landelijk Gebied

Bijlage 2 Natura 2000 gebieden (inclusief externe werking)

Strategische Milieu Beoordeling Dalmsholte

Natura 2000 gebieden

21 juni 2006

Schaal 1 : 80.000

- Grens Dalmsholte
- Beschermd- en Staatsnatuurmonument
- Externe werking (3000 m) Beschermd- en Staatsnatuurmonument
- Habitatrichtlijngebied
- Externe werking (3000 m) Habitatrichtlijngebied
- Beleidsrechthoek

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

DLG realiseert **groene** plannen voor 16 miljoen Nederlanders!

Bronvermelding: topografie © auteursrechten en databankrechten: Topografische Dienst Kadaster, 2005

Bijlage 3 Beleidskader

Beleidskader

De Ontwerp Gebiedsuitwerking Dalmsholte is een uitwerking van het Reconstructieplan Salland-Twente. Dit Reconstructieplan is gebaseerd op bestaand en op recent gewijzigd beleid, maar speelt ook in op gewenste beleidsontwikkelingen. Voor een uitgebreide beschrijving van het beleid wordt verwezen naar het reconstructieplan. Hieronder volgt een korte samenvatting van de belangrijkste beleidsdocumenten.

- **Nota Ruimte**

De Nota Ruimte is de visie van het kabinet op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland en de belangrijkste bijbehorende doelstellingen. In deze nota is aangegeven dat de Lemelerberg en de Archemerberg vallen onder de Habitatrictlijn (Natura 2000). In deze beschermde gebieden is het ruimtelijk beleid gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied. In deze gebieden geldt de verplichting tot instandhouding van de wezenlijke kenmerken en waarden ('nee, tenzij'-regime). Ook zijn in deze nota de Robuuste verbindingzones aangegeven, die door het gebied Dalmsholte lopen.

- **Reconstructiewet (2002).**

De Reconstructiewet concentratiegebieden vormt de wettelijke basis voor het reconstructieplan Salland-Twente. Daarmee is het ook de wettelijke basis van de Planuitwerking Dalmsholte. Het doel van de reconstructie is verwoord in artikel 4: 'Ter bevordering van een goede ruimtelijke structuur van de concentratiegebieden, in het bijzonder met betrekking tot landbouw, natuur, bos, landschap, recreatie, water, milieu en infrastructuur, alsmede ter verbetering van een goed woon-, werk- en leefklimaat en van de economische structuur, vindt in deze gebieden een reconstructie plaats op grond van deze wet'.

- **Reconstructieplan Salland-Twente.**

Het reconstructieplan Salland-Twente is in ontwerp vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS) en is in september 2004 door Provinciale Staten (PS) vastgesteld. In november 2004 is goedgekeurd door het Rijk (ministeries van VROM en LNV). Alle partijen op het platteland werken samen en de provincies en de gemeenten krijgen de ruimte voor een gebiedsgerichte aanpak. Het plan beschrijft maatregelen die moeten leiden tot verbeteringen op het gebied van de ruimtelijke ordening, het milieu en de leefkwaliteit in Twente en Salland.

Landbouw krijgt de ruimte voor ontwikkeling. Intensieve veehouderijen gaan naar gebieden waar de bedrijven kunnen groeien. Kwetsbare natuurgebieden worden beschermd. Door beken de ruimte te geven en water langer vast te houden zijn wateroverlast én verdroging tegen te gaan. Er zijn bovendien kansen voor nieuwe bedrijvigheid op het platteland. In het reconstructieplan Salland-Twente is het gebied Dalmsholte opgenomen als een gebied waarvoor een planuitwerking wordt opgesteld. Echter niet het gehele plangebied ligt in het reconstructiegebied. Het gebied van de gemeente Ommen ligt in reconstructiegebied, het gebied van de gemeente Dalfsen echter niet. In het reconstructieplan is onderscheid gemaakt in een drietal zones:

landbouwonwikkingsgebied, verwevingsgebied en extensiveringsgebied.

Het gebied Dalmsholte bestaat uit verwevingsgebied en extensiveringsgebied (Ommer deel).

Landbouwonwikkingsgebied komt niet voor in het gebied Dalmsholte.

De uitvoering van het plan duurt twaalf jaar en de totale kosten van de reconstructie Salland-Twente bedragen ongeveer 1,2 miljard euro. Het rijk, de Europese Unie, de provincie Overijssel, de gemeenten, de waterschappen en particulieren brengen dit bedrag bijeen. De reconstructie zorgt voor

ingrijpende veranderingen, maar biedt ons ook de kans alle functies van het landelijk gebied ook in de toekomst evenwichtig naast elkaar te laten bestaan”, meent landbouwgedeputeerde Piet Jansen van Overijssel.

Op de streefbeeldkaart is het gebied Dalmsholte in hoofdzaak aangeduid als een gebied met hoofdaccnten ‘grondgebonden landbouw’, ‘natuur’ en ‘landschap en cultuurhistorie’. Het gebied van de waterwinning Archemerberg is aangeduid als ‘intrekgebied kwetsbare waterwinning’. Het reconstructieplan kan altijd worden gewijzigd, ook op verzoek van het Rijk. Artikel 12 van de Reconstructiewet draagt GS op om ten minste na verloop van een periode van 4 jaar na te gaan of planwijziging nodig is. De doelstellingen en de visie (incl. het streefbeeld) van het reconstructieplan hebben het karakter van richtinggevend beleid. Voor een aantal onderdelen heeft het reconstructieplan een directe planologische doorwerking naar het streekplan en het bestemmingsplan. Handelingen over onroerende zaken die de verwezenlijking van het reconstructieplan ernstig belemmeren worden verboden. De wetgever gaat ervan uit dat gemeenten hun bestemmingsplan zo snel mogelijk aanpassen aan het reconstructieplan. Bij goedkeuring van het reconstructieplan geldt een voorbereidingsbesluit als bedoeld in art 27 van de Reconstructiewet voor zolang het bestemmingsplan nog niet is aangepast aan het reconstructieplan. Het reconstructieplan sluit aan bij het streekplan (2000). In de artikelen 11, lid 5 en 16, lid 2 regelt de Reconstructiewet de verhouding tussen het reconstructieplan en het streekplan. De vaststelling van het reconstructieplan geldt daarbij als herziening van het geldende streekplan, voor zover dat in het reconstructieplan is aangegeven.

- **Streekplan** .
Het ruimtelijk beleid van de provincie Overijssel is neergelegd in het streekplan Overijssel 2000+. Het beleid ten aanzien van de groene ruimte is in doelstellingen verwoord. Sommige onderdelen van het reconstructieplan werken door in dit streekplan, zoals de Rood voor Groenregeling voor nieuwe landgoederen.
- **Natuurgebiedsplan Overijssel**
Het realiseren van de EHS en de ecologische verbindingzones staat beschreven in het Natuurgebiedsplan Overijssel, deelgebied Noord - Oost Overijssel. Dalmsholte behoort deels tot de ecologische hoofdstructuur met daarin 116 ha begrensde nieuwe natuur. Voorts kruisen een tweetal begrensde robuuste verbindingzones (noord-zuid en west-oost) het plangebied,
- **De Natuurbeschermingswet en de Europese Habitatrichtlijn:** deze wet en richtlijn bieden bescherming aan belangrijke natuurgebieden en soorten. Habitatgebieden in Dalmsholte zijn de Lemeler- en Archemerberg. Voor bedrijven in de Habitatrichtlijngebieden en de Natuurbeschermingswetgebieden gelden voorwaarden aangaande uitbreiding van het bedrijf. Nieuwvestiging is ook niet altijd mogelijk. In zones van verschillende breedtes worden door de overheid uitgangspunten geformuleerd.
- **Waterbeheer 21e eeuw (WB 21).**
Dit rijksdocument zegt dat een andere aanpak nodig is van het waterbeleid: zoveel mogelijk water vasthouden in de bodem en sloten en waterlopen, zonodig tijdelijk bergen in retentiegebieden en ten slotte afvoeren. In het reconstructieplan Salland-Twente is dit vertaald in beekdalbrede inrichting van de belangrijkste beken en een streven naar een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Verder zijn in dit kader de aspecten ‘ruimte voor water’ en ‘meervoudig grondgebruik’ van belang.
- **Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water.**
In deze stroomgebiedsvisie wordt voor de verschillende grondgebruikfuncties een Gewenst Grondwater Oppervlaktewater Regime (GGOR) gebruikt. In het middendeel van Dalmsholte dient het oppervlaktewater afgestemd te worden op een landbouwgerichte waterhuishouding en een landbouwgerichte waterhuishouding met ontwatering afgestemd op grasland. Het Giethmense Veld is aangegeven als gebied waar de waterhuishouding afgestemd dient te worden op een natuurgerichte waterhuishouding.
- **Waterhuishoudingsplan:** het noordoostelijke deel van het gebied Dalmsholte (Giethmense Veld, Lage Veld) is aangeduid als wateraandachtsgebied natuur.
- **Bestemmingsplan buitengebied:** voor de gemeenten Dalfsen en Ommen is Dalmsholte een ‘beleidsarm’ gebied. Afgezien van de uitwerking van het Reconstructieplan en de ontwikkeling van de kern Lemelerveld is voor het gebied geen zelfstandig beleid ontwikkeld. Met betrekking tot de ontwikkeling van het buitengebied is de gemeente Ommen bezig met het opstellen van een nieuw bestemmingsplan buitengebied. Het bestemmingsplan van de gemeente Dalfsen is in 2001 in werking getreden en loopt tot 2010.

Bijlage 4 Begroting Ontwerp Gebiedsuitwerking Dalmsholte

Thema	Operationeel doel	Prestaties	Maatregelen	Prestatie	Indicator (eenheid)	Totaal kosten (investering)	Rijk	Provincie	Gemeente Dalfsen	Gemeente Ommen	Bijdrage per partij (x 1000 euro)				
											Waterschap Regge & Dinkel	Waterschap Groot Salland	Gezamenlijke eigenaren	Derden	
1 perspectiefvolle landbouw															
1.1	verbetering van de ruimtelijke structuur van de landbouw														
	1.1.1	verplaatsing van toekomstgerichte veehouderijbedrijven	Boerderijverplaatsing	6	stuks	1.987	1.689	99	0	0	0	0	0	0	199
	1.1.3	Stimulering duurzame ontwikkeling	Emissiebeperkende maatregelen en initiatieven	1	stuks	354	354	0	0	0	0	0	0	0	0
	1.1.5	verbetering ruimtelijke structuur grondgebonden landbouw (bruto oppervlakte)	Kavelaanvaardingswerken Kavelruil Proceskosten ruilingen Aanleg Insteekwegen Aanleg boerderijtoegangswegen	1940 2532 1 1500 1000	ha ha stuks m m	642 434 620 368 108	417 167 620 120 22	0 167 0 120 22	0	0	64	0	0	0	0
1.2	verbreding en versterking van de economische basis van de landbouw														
	1.2.2	stimuleren toekomst gericht ondernemerschap	Stimuleren, professionaliseren en verbreding van de landbouw	1	stuks	345	69	276	0	0	0	0	0	0	0
	2.1.4	inrichten areaal EHS conform natuurdoelen	Stimuleren Particulier en Agrarisch natuurbeheer	1	stuks	321	321	0	0	0	0	0	0	0	0
	2.1.7	inrichten areaal RVZ conform natuurdoelen	Stimuleren meervoudig grondgebruik (blauwe en gele diensten en Boeren met Water)	1	stuks	108	11	16	0	0	0	0	81	0	0
	2.2.4	opheffen faunaknelpunten	Aanleg van een grote wild- (fiets)tunnel	1	stuks	1.080	810	135	0	135	0	0	0	0	0
2.3	behoud en versterking van dragende landschapstructuren en (cultuurhistorische) kwaliteiten														
	2.3.1	vergroten kwaliteit van de groenstructuur rondom steden in vlakkelementen	Realiseren visie landgoederen (onderwerp Reconstructieplan)	1	stuks	150	0	150	0	0	0	0	0	0	0
2.4	stimuleren van aanleg, herstel en beheer van landschapselementen														
	2.4.1	aanleggen nieuwe landschapselementen	Aanleg nieuwe beplanting (particulieren) Aanleg nieuwe beplanting (wegbeplanting) Aanleg nieuwe beplanting (waterlopen) Aanleg erfbeplanting	5700 6100 800 20	m m m stuks	174 79 19 20	0 0 2 0	70 32 3 6	0	0	40	0	0	7	0
	2.4.2	herstellen bestaande landschapselementen	Herstel Park 1813	1	stuks	250	25	125	0	25	0	0	0	0	0
	2.4.3	beheren bestaande landschapselementen	Fondsvorming beheer Landschapselementen	1	stuks	297	0	149	74	74	0	0	0	0	0
	SUBTOTAAL					5.287	3.789	700	64	64	0	81	225	0	364
2 behoud en versterking van de kwaliteit van natuur en (cultuur)landschap															
2.1	realiseren van de ecologische hoofdstructuur														
	2.1.4	inrichten areaal EHS conform natuurdoelen	Aanleg Nieuwe Natuur	92,6	ha	756	756	0	0	0	0	0	0	0	0
	2.1.7	inrichten areaal RVZ conform natuurdoelen	Aanleg Robuuste verbindingzone	248,8	ha	2.822	2.822	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2	bescherming van natuurwaarden en soortendiversiteit														
	2.2.4	opheffen faunaknelpunten	Aanleg van een grote wild- (fiets)tunnel	1	stuks	1.080	810	135	0	135	0	0	0	0	0
2.3	behoud en versterking van dragende landschapstructuren en (cultuurhistorische) kwaliteiten														
	2.3.1	vergroten kwaliteit van de groenstructuur rondom steden in vlakkelementen	Realiseren visie landgoederen (onderwerp Reconstructieplan)	1	stuks	150	0	150	0	0	0	0	0	0	0
2.4	stimuleren van aanleg, herstel en beheer van landschapselementen														
	2.4.1	aanleggen nieuwe landschapselementen	Aanleg nieuwe beplanting (particulieren) Aanleg nieuwe beplanting (wegbeplanting) Aanleg nieuwe beplanting (waterlopen) Aanleg erfbeplanting	5700 6100 800 20	m m m stuks	174 79 19 20	0 0 2 0	70 32 3 6	0	0	40	0	0	7	0
	2.4.2	herstellen bestaande landschapselementen	Herstel Park 1813	1	stuks	250	25	125	0	25	0	0	0	0	0
	2.4.3	beheren bestaande landschapselementen	Fondsvorming beheer Landschapselementen	1	stuks	297	0	149	74	74	0	0	0	0	0
	SUBTOTAAL					5.647	4.415	669	86	278	7	7	0	0	185

Thema	Operationeel doel	Prestaties	Maatregelen	Prestatie	Indicator (eenheid)	Totaal kosten (investering)	Rijk	Provincie	Gemeente Dalfsen	Gemeente Ommen	Bijdrage per partij (x 1000 euro)				
											Waterschap Regge & Dinkel	Waterschap Groot Salland	Gezamenlijke eigenaren	Derden	
3 Economische vitaliteit															
3.1	structuurversterking van niet-agrarische bedrijvigheid														
	3.1.1	bewonderen van hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing	Realiseren van kleinschalige niet agrarische bedrijvigheid en recreatie in VAB's	1	stuks	44	22	11	6	6	0	0	0	0	0
			Zorgdragen voor voldoende uitbreidings- mogelijkheden bestaande bedrijvigheid	1	stuks	13	7	3	2	2	0	0	0	0	0
			Aanpassen waterhuishoudkundige situatie vliegveld	30	ha	45	0	23	0	0	0	0	0	0	23
3.2	versterken van de toeristisch - recreatieve sector														
	3.2.1	wandelen	Verbeteren wandel- mogelijkheden rondom Lemelerveld (Migaweg)	1	stuks	263	0	131	131	0	0	0	0	0	0
			Aanleg Wandelen over boerenland	1	stuks	16	0	8	4	4	0	0	0	0	0
			Aanleg wandelometje Venneberg - Kortersweg	2000	m	22	0	11	11	0	0	0	0	0	0
	3.2.2	fietsen	Aanleg fietspaden en fietsroutes	13600	m	1.300	0	650	455	195	0	0	0	0	0
			Aanleg fietsknooppuntensysteem	1	stuks	15	0	8	4	4	0	0	0	0	0
	3.2.3:	varen	Aanleg Kanoaanlegplaats	1	stuks	27	0	14	14	0	0	0	0	0	0
	3.2.5	recreatieve plattelandontwikkeling	Aanleg van een toeristische overstopplaats	1	stuks	87	0	44	0	44	0	0	0	0	0
			Aanleg van een toeristische informatiepunt	1	stuks	14	0	7	7	0	0	0	0	0	0
			Verbeteren ruitersportmogelijkheden	1	stuks	100	0	50	50	0	0	0	0	0	0
			Kwaliteitsverbetering recreatiebedrijven	2	stuks	50	0	25	0	0	0	0	0	0	25
			Versterking samenwerkingsverbanden	1	stuks	38	0	19	10	10	0	0	0	0	0
			Promotie recreatie, toerisme en streekproducten	1	stuks	20	0	10	5	5	0	0	0	0	0
						2.054	29	1.013	697	268	0	0	0	0	48
4 versterking sociale vitaliteit en leefbaarheid															
4.1	instandhouden en versterken basisvoorziening														
	4.1.2	Ontwikkelen woonzones met dienstenstructuur wonen-zorg-welzijn	Voorzieningen treffen om zorgbehoevende bewoners zo lang mogelijk zelfstandig in het gebied laten wonen	1	stuks	28	14	7	4	4	0	0	0	0	0
4.2	behoud van sociale cohesie en vitaliteit														
	4.2.2	Behouden en verbeteren sociale verbanden en organisatie van voorzieningen en diensten	Versterken lokale gemeenschap en de relatie burgers/boeren	1	stuks	27	14	7	3	3	0	0	0	0	0
						55	28	14	7	7	0	0	0	0	0
SUBTOTAAL															

Thema	Operationeel doel	Prestaties	Maatregelen	Prestatie	Indicator (eenheid)	Totaal kosten (investering)	Rijk	Provincie	Gemeente Dalfsen	Gemeente Ommen	Bijdrage per partij (x 1000 euro)			Gezamenlijke eigenaren	Derden
											Waterschap Regge & Dinkel	Waterschap Groot Salland	Waterschap Regge & Dinkel		
5 veerkrachtig watersysteem															
5.1	stroomgebied voldoet in 2015 aan de normen voor wateroverlast														
	5.1.1	realiseren waterberging (afsprak Rijk)	Verbreding Dalmsholter waterleiding Berging in stroomgebied Dalmsholter waterleiding	5100 10	m ha	508 1.500	0 150	127 225	0 0	0 0	0 0	0 0	381 1.125	0 0	0 0
			Verbreding Vliesterse Waterleiding (incl schouwpaad)	3300	m	789	29	169	0	0	0	0	592	0	0
			Verleggen Venneberger waterleiding	1000	m	104	0	26	0	0	0	0	78	0	0
			Inrichten waterconserveringsgebied	41	ha	1.000	0	250	0	0	0	0	750	0	0
			Opheffen verbinding gemaal Linterzijl	1	stuks	40	0	10	0	0	0	0	30	0	0
	5.1.2	gebied inrichten volgens waternood (afsprak Rijk)	Opknappen kleinere watergangen in stroomgebieden (Waternood)	68700	m	2.498	96	528	0	0	0	0	1.874	0	0
			Vernieuwen duikers	500	stuks	750	0	0	0	0	0	750	0	0	0
			Vernieuwen stuwen	10	stuks	400	0	0	0	0	0	400	0	0	0
5.2	alle waterlichamen voldoen in 2015 aan de ecologische en chemische kwaliteitsnormen uit de kaderrichtlijn water														
	5.2.5b	natuurvriendelijke oevers (aanvullende noodzakelijke opgave waarvoor financiële rijksdekking ontbreekt)	Realisatie laatste deel project Marswetering	1500	m	546	0	137	0	0	0	0	410	0	0
			Aanleg Natuurvriendelijke of rietoevers Overijssels Kanaal	8000	m	80	0	0	0	0	0	0	80	0	0
	5.2.6b	vispassages (aanvullende noodzakelijk opgave zonder financiële rijksdekking)	Aanleg Visstrappen Dalmsholterwaterleiding en Overijsselskanaal	6	stuks	900	0	225	0	0	0	0	675	0	0
	5.2.7	beek- en rivierherstel (afsprak Rijk)	Inrichting Beneden Regge	1900	m	400	80	120	0	0	0	200	0	0	0
			Beheerskosten Beneden Regge	0	m	400	0	0	0	0	0	400	0	0	0
						9.915	355	1.816	0	0	0	1.750	5.994	0	0
6 algemeen															
6.1	proceskosten														
	6.1.1	plan- en gebiedsuitwerkingen en uitvoeringsmodules	Algemene kosten	12	jaar	419	165	79	16	12	33	114	0	0	0
						419	165	79	16	12	33	114	0	0	0
TOTAAL															
						23.377	8.781	4.290	871	628	1.790	6.196	225	596	0

De weergave van de kostenraming sluit aan op het concept programmeringsformulier van de Provincie Overijssel (pMIP). De bedragen zijn echter nog gebaseerd op het vigerende financieringskader in landinrichting. In 2007 gelden nieuwe subsidiekaders die de provincie in het kader van de ILG uitwerkt. De kostenverdeling tussen partijen kan daardoor wijzigen.

Bijlage 5 Verklarende woordenlijst

Archeologie	De leer, die zich bezighoudt met oudheidkundige zaken.
Autonome Ontwikkeling (AO)	De toekomstige ontwikkeling zonder uitvoering van de Gebiedsuitwerking.
BBL (Bureau Beheer Landbouwgronden)	Rechtspersoon en onderdeel van Dienst Landelijk Gebied die landbouwgrond koopt in opdracht van verschillende overheden. De grond wordt gekocht in daarvoor aangewezen aankoopgebieden.
Beekdalbrede inrichting	(Her-)inrichting van het hele oorspronkelijke natuurlijke beekdal voor water in combinatie met andere functies, bijvoorbeeld natuur, recreatie en toerisme en landbouw.
Beheersgebied	Gebied waar het beheer van natuur- en landschapswaarden wordt gecombineerd met het agrarisch beheer. Op vrijwillige basis kan een beheersovereenkomst worden afgesloten.
Biotoop	Een duidelijk herkenbaar onderdeel van het landschap met een karakteristieke levensgemeenschap van planten en/of dieren.
Blaauwe dienst	Een watergerelateerde maatschappelijke dienst, zoals waterberging. Voorzover de maatregelen de normale bedrijfsvoering overstijgt is een vergoeding mogelijk.
Cultuurhistorie	De wetenschap die zich bezighoudt met de ontstaansgeschiedenis van het landschap.
Detailontwatering	Stelsel van sloten, greppels en drains dat voor de ontwatering van de percelen zorgt.
Duurzaam	Van lange duur, blijvend. Het voorziene gebruik geeft geen belemmeringen voor het gebruik door een toekomstige generatie.
Ecologisch	Verband tussen dieren en planten en hun omgeving.
EHS (Ecologische Hoofdstructuur)	Een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen, belangrijke natuurgebieden op nationaal niveau.
Effluent	Gezuiverd afvalwater
Extensiveringsgebied	Onder extensiveringsgebied verstaat de Reconstructiewet een ruimtelijk begrensd gedeelte van een reconstructiegebied met het primaat wonen of natuur, waar uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van in ieder geval intensieve veehouderij onmogelijk is of binnen reconstructie onmogelijk gemaakt wordt. In deze gebieden zal de intensieve veehouderij gedurende de uitvoering van de reconstructie onder meer met behulp van ruimtelijke regelgeving en inzet van subsidies worden beëindigd.
Fauna	De totaliteit van de diersoorten van een bepaald gebied.
Flora	De totaliteit van de plantensoorten van een bepaald gebied.

Gegadigdenkaart	Kaart waarop is aangegeven de aankoopgebieden voor natuurbeschermingsorganisaties en particulieren in de provincie Overijssel.
Gele diensten	Diensten die agrariërs leveren in de recreatieve sfeer.
Gradiënt	Geleidelijke overgang van een ruimtelijke eenheid, bijvoorbeeld van nat naar droog, van hoog naar laag of van voedselrijk naar voedselarm.
Grenswaarde	Norm ter beoordeling van de kwaliteit van water, bodem en waterbodem (voorheen de Algemene Milieu Kwaliteit). e waarden zijn gepubliceerd in o.a. de Notitie Milieukwaliteitsdoelstellingen Bodem en Water en de Derde Nota Waterhuishouding. Van lage naar hoge concentratie zijn onderscheiden streefwaarde, grenswaarde, toetsingswaarde en interventiewaarde. Als water, bodem of waterbodem aan de streefwaarde voldoen is het klasse 0 en dus schoon.
Hydrologisch systeem	Het systeem van grond- en oppervlaktewater.
Infiltratie	Neerwaartse grondwaterstroming.
Innovatie	Vernieuwing
Integrale inrichting	Inrichting waarbij de verschillende sectoren/belangen in samenhang betrokken worden.
Kavelaanvaardingswerken	Inrichtingswerken bij herverkaveling na ruiling van percelen om de percelen 'gelijkwaardig' aan de inbreng te maken.
Kwel	Opwaarts gerichte grondwaterstroming; kan uitstromen uit het maaiveld/grondoppervlak en/of in sloten.
Meanderen	Het natuurlijk kronkelen van een beek of rivier.
MER	Het Milieueffectrapport; voor Dalmsholte kan worden volstaan met een lichte procedure (, Strategische Milieu beoordeling); dit betreft een beschrijving van de te verwachten gevolgen voor het milieu.
Maatschappelijke diensten	Het leveren van een bijdrage aan het behoud en de ontwikkeling van een aantrekkelijke omgeving en/of cultuurwaarden.
Natura 2000 gebieden	Een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de Europese Unie voor behoud en herstel van biodiversiteit.
Natuurgebiedsplan	Begrenzingsplan voor de nieuwe natuur en beheersgebieden in Overijssel
NGE	Nederlandse Grootte-Eenheid. Dit is een rekeneenheid, waarmee de economische betekenis van een bedrijf wordt aangegeven. De omvang voor circa een volwaardige arbeidskracht is ca. 40 tot 50 NGE.
NSW	Natuurschoonwet; om hieronder te vallen moet aan bepaalde criteria worden voldaan die bepaalde criteria. Wanneer een oppervlakte voldoet aan deze criteria dan kan het verzoek de NSW-status krijgen. De NSW-status biedt op voorwaarde van het behoud van de aanwezige waarden een aantal fiscale voordelen. Veel landgoederen bezitten de NSW-status. Soms valt een deel van een landgoed onder deze status.
Module	Een aantal maatregelen uit de Gebiedsuitwerking samengevoegd die binnen een termijn van 4 jaar worden uitgevoerd. De module wordt door GS vastgesteld.
Ontsluiting	De toegankelijkheid van gronden en gebouwen; de wegen en paden en de openbaarheid daarvan.
Overstort	Nooduitlaat van de riolering bij piekafvoer.
Particulier Natuurbeheer	Zie SN.

PEHS	Provinciale Ecologische Hoofdstructuur. Zie EHS.
Reconstructiewet	Wet uit 2003 waarin de spelregels en rechten en plichten staan voor instanties en individuele belanghebbenden met betrekking tot de inrichting van de reconstructiegebieden.
Retentie van water	Het tijdelijk opslaan van water in speciaal daarvoor ingerichte gebieden.
SAN	Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer; beheer van landbouwgronden afgestemd op voorkomende natuurwaarden/gewenste natuurwaarden. Dit op basis van een langjarige overeenkomst met vergoeding. Eigendom blijft bij de particulier.
SN	Subsidieregeling Natuurbeheer; vorm van beheer van natuurgebieden door particulieren (geen particuliere natuurbeschermingsorganisaties). Met de overheid wordt een langdurig contract afgesloten. De grond blijft eigendom van de particulier, de bestemming verandert.
Sterlocatie	Een bestaand agrarisch bouwblok binnen het verwevingsgebied waar een perspectiefvol bedrijf met uitsluitend intensieve veehouderij resp. een gemengd bedrijf met een intensieve tak is gevestigd, dat over voldoende omgevingsruimte beschikt om door te kunnen groeien tot een omvang van minimaal 175 nge. Voor gemengde bedrijven geldt dat zij binnen het totaal van 175 nge tot minimaal 140 nge intensieve veehouderij kunnen ontwikkelen.
Streefwaarde	Zie grenswaarde.
Taakstelling	Hectares grond die (op vrijwillige wijze) verworven moeten worden om de Gebiedsuitwerking te kunnen uitvoeren. Verwerving gebeurt door Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL).
Uitplaatsing	Het verplaatsen van een boerderij buiten de begrenzing van het Uitwerkingsgebied.
VAB	Vrijkomend Agrarisch Bedrijfsgebouw; een agrarisch bedrijfsgebouw waarin geen landbouw meer wordt uitgeoefend.
Utilitair fietspad	Vrijliggend fietspad langs een drukke weg; aangelegd uit oogpunt van verkeersveiligheid.
Vegetatie	Het ruimtelijk voorkomen van planten in samenhang met de plaats waar zij groeien en in de rangschikking, die zij spontaan hebben aangenomen.
Verdroging	De negatieve effecten van wijzigingen van de ontwatering en afwatering. Verdroging komt tot uiting in dalende grondwaterstanden, veranderde samenstelling van het water en de effecten daarvan op vegetaties.
Verwevingsgebied	Het verwevingsgebied is gericht op de verweving van landbouw, wonen en natuur. In een verwevingsgebied is hervestiging of uitbreiding van de intensieve veehouderij mogelijk mits de ruimtelijke kwaliteit of functies van het gebied zich daar niet tegen verzet.
Zware metalen	Lood, kwik, tin, koper, cadmium, zink: giftig in het milieu.

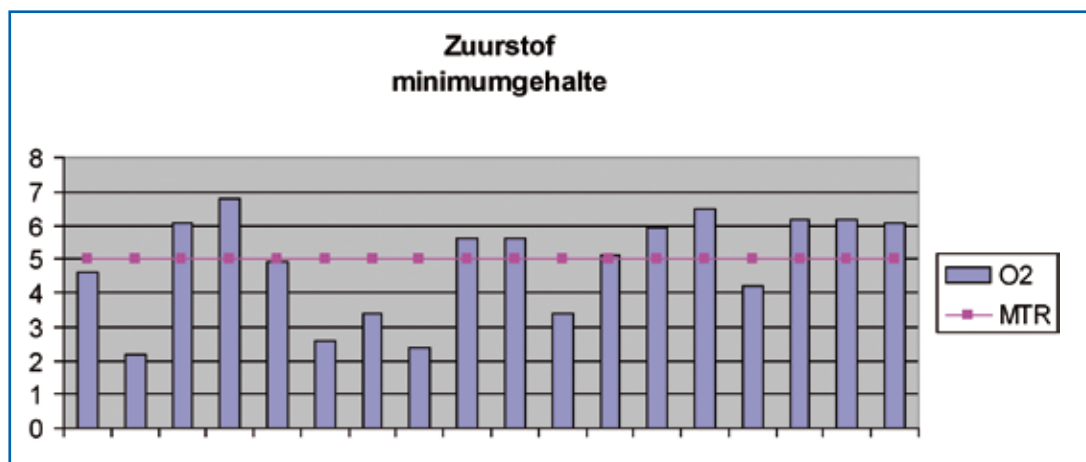
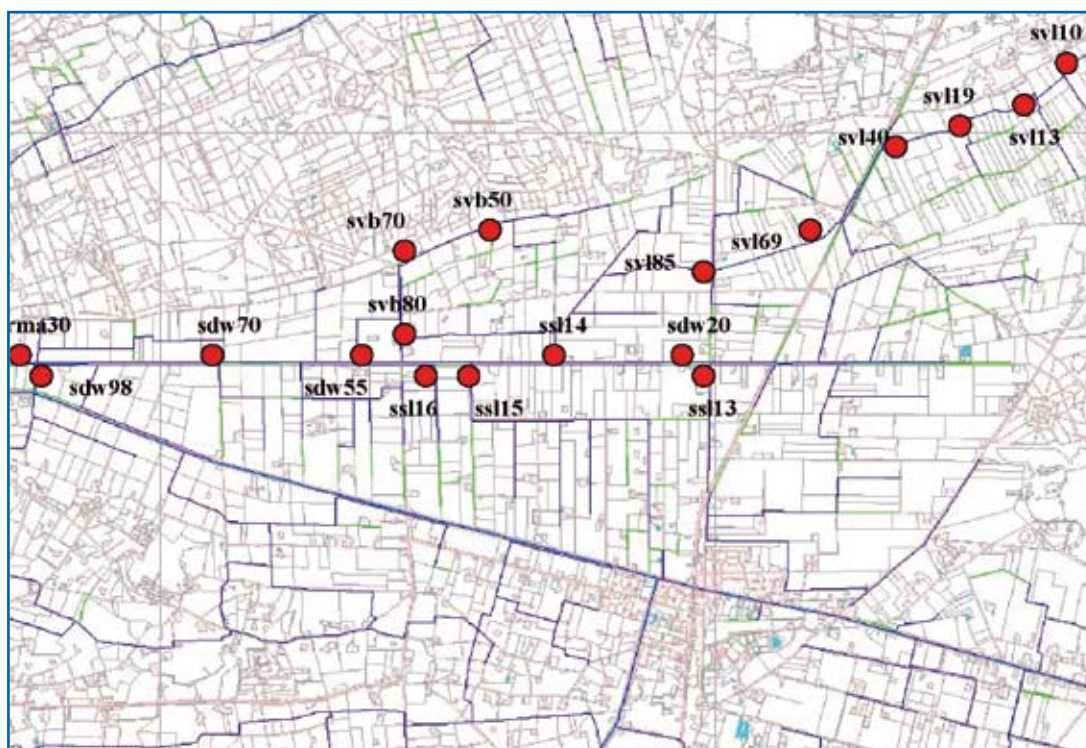

Bijlage 6 Literatuurlijst

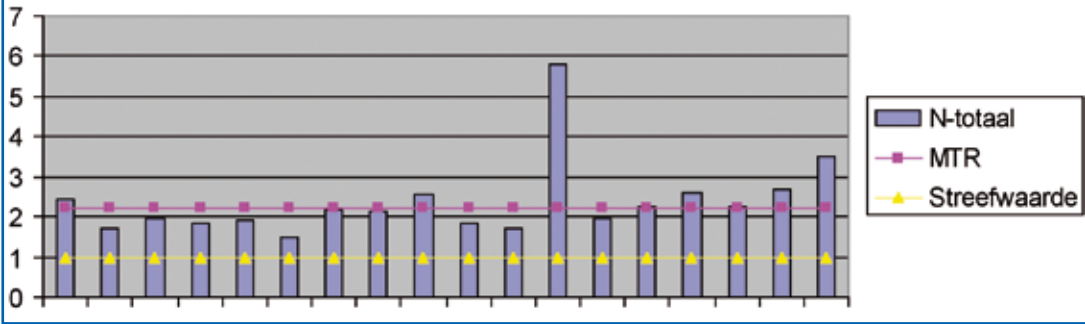
1. Provincie Overijssel: Reconstructieplan Salland-Twente, 2004
2. Provincie Overijssel: Deelplan Reconstructie Salland, 2003
3. Provincie Overijssel: Streekplan Overijssel 2000+
4. Provincie Overijssel: Natuurgebiedsplan Overijssel, 2006
5. Provincie Overijssel: Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water, 2003
6. Provincie Overijssel: Landschapsbeleidsplan Overijssel, 2001
7. Provincie Overijssel: Waterhuishoudingsplan 2000+
8. Provincie Overijssel/BGO Noordoost-Overijssel: 'Kwaliteiten Verbinden', een integrale kijk op de toekomst van Noordoost-Overijssel, 2005
9. Provincie Overijssel: Projectnota voor het landinrichtingsproject Dalmsholte, 1997
10. Waterschap Groot Salland: Kijk op water, Waterbeheersplan 2002-2005
11. Waterschap Groot Salland: Plan herinrichting waterhuishouding Dalmsholte, watergangen zuid van Langsweg, concept, 2006
12. Waterschap Regge en Dinkel: Waterbeheersplan 2002-2005
13. Waterschap Regge en Dinkel/Dienst Landelijk Gebied: De Regge, blauwe slagader van Twente; een visie voor het jaar 2020, 1997
14. Dienst Landelijk Gebied: Strategische Milieubeoordeling n.a.v. Planuitwerking Dalmsholte, 2006
15. Stuurgroep Dalmsholte: Gebiedsplan Dalmsholte, 2005
16. Gezamenlijke uitgave van de particuliere landgoederen in de gemeenten Dalfsen, Ommen en Hardenberg in samenwerking met het Overijssels Particulier Grondbezit: Levend erfgoed in de Vechtdalgemeenten (Dalfsen, Ommen en Hardenberg), Particuliere landgoederen als hoeders van cultuurhistorie, natuur, rust en ruimte, 2006
17. Gemeente Ommen: Bestemmingsplan Buitengebied, artikel 30 WRO herziening, 2003
18. Gemeente Ommen: Gebiedsvisie bestemmingsplan buitengebied, 2005
19. Gemeente Ommen: Hoofdlijnotitie Kleine Kernen Beleid, 2005
20. Gemeente Dalfsen: Bestemmingsplan Buitengebied Dalfsen, 1998
21. Gemeente Dalfsen: Beleidsplan Recreatie en Toerisme 2002-2010, 2002
22. Gemeente Dalfsen: Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan, delen A, B en C, 2006
23. Gemeente Dalfsen: Landschapsbeleidsplan Dalfsen, 1989
24. Gemeente Dalfsen: Bedrijvigheidsplan, 2004
25. Gemeente Dalfsen: Nota Economisch beleid, 2003
26. Gemeente Dalfsen: Concept Rood-voor-Rood regeling, 2006
27. Gemeente Dalfsen: Welstandsnota, 2004
28. Gemeente Dalfsen: Nota onverharde wegen, 2004
29. Regio IJssel-Vecht: Toeristisch recreatieve infrastructuur in het Overijssels Vechtdal, ideaalbeeld, inventarisatie en ontbrekende schakels, 2005
30. Gegevens afkomstig van het BIRO (Bedrijfsinformatie en registratie Overijssel)
31. Stichting IJsselacademie: Pieter Huysmans: Van Hulpkerk tot geloofsgemeenschap; een geschiedenis van de Heilig Hart Parochie in Lemelerveld (1874 – 1999), Kampen, 2001
32. Plaatselijk Belang Lemelerveld en Dalmsholte: Lemelerveld (opnieuw) in beeld; beleidsplan van Plaatselijk Belang Lemelerveld en Dalmsholte 2001 – 2005
33. Saxion Hogeschool: Dalfsen aan zet; op weg naar een beleidsvisie voor het buitengebied, discussiestuk ten behoeve van plattelandsvisie, afstudeerwerkstuk Grobbe, (niet vastgesteld, concept), 2005

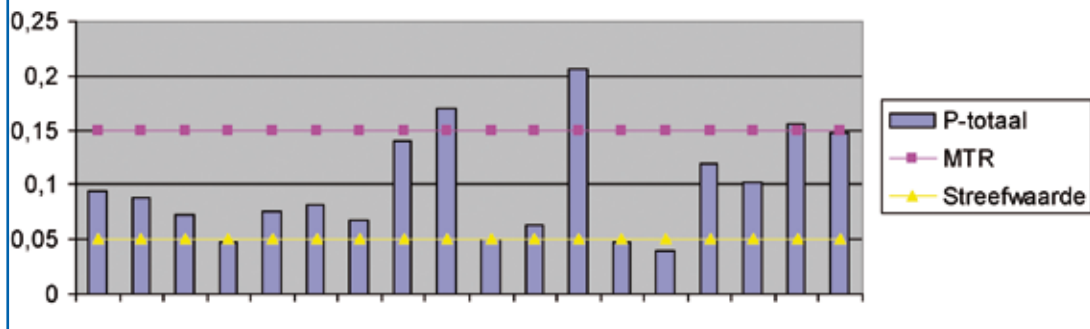
Bijlage 7 Waterkwaliteitgegevens Dalmsholte 2005 (Bron: waterschap Groot Salland)

Stikstof zomergemiddelde

Fosfaat zomergemiddelde

Dit is een uitgave van de Uitwerkingscommissie Dalmsholte

Correspondentieadres:
Dienst Landelijk Gebied
Postbus 10051, 8000 GB Zwolle
Tel.: 038 - 4271 999

Tekst: R.G.A.M. Sleiderink, DLG
Fotografie: DLG
Opmaak: P.A. Reijrink, DLG regio Oost
Druk: 'La' Intermediaire

Dit project is mede mogelijk gemaakt door medefinanciering uit het Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

DLG realiseert **groene** plannen voor 16 miljoen Nederlanders!

COLOFON

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Dienst Landelijk Gebied

Lübeckplein 34

8017 JS Zwolle

Postbus 10051

8000 GB Zwolle

telefoon (038) 427 19 99

telefax (038) 427 12 42